2025
DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı Bursa Konferansı

Dirençli Sağlıklı Kentler:
Herkes İçin Sürdürülebilir Kentsel Gelecek

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı
Yıllık İş Toplantısı ve Teknik Konferansı

17-19 Haziran 2025 Bursa, Türkiye

TEMEL GÖSTERGELERLE BURSA

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Mustafa BOZBEY
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

Temel Göstergelerle Bursa

2025

Prof. Dr. Alpaslan TÜRKKAN
Sağlıklı Kentler Bursa Proje Koordinatörü

Dr. Murat ALKAN
Ziraat Yüksek Mühendisi

Gözde AYDINOĞLU
Yüksek Şehir ve Bölge Plancısı

Murat AR
Şehir Plancısı

ISBN: 978-625-7546-41-6

Öneri Alıntı Biçimi
Türkkan, A., Alkan, M., Aydınoğlu, G., Ar, M. (2025).
Temel Göstergelerle Bursa 2025, Bursa:
Bursa Büyükşehir Belediyesi.

Tasarım Ekibi
Duygu KARACA MUMCU
Günay TOPALOĞLU
Ömer BORA

Baskı ve Cilt
Bursa Kültür Sanat Ürünleri ve Turizm Tic. A.Ş.

T. C. BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
SAĞLIK İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Haziran **2025** BURSA

BURSA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

Mustafa
BOZBEY
BURSA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANI

BAŞKAN SUNUŞU

Günümüz koşullarında kentler, hızla değişen sosyo-ekonomik dinamikler, iklim krizi, göçler ve halk sağlığı gibi konular karşısında dirençli ve sürdürülebilir çözümler üretmek zorundadır. Bir kenti gerçekten yaşanabilir ve sürdürülebilir kılan şey ise, insan odaklı planlama, çevresel duyarlılık ve kapsayıcı politikalarla şekillenen bir gelecek vizyonudur.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün 1988 yılından bu yana yürüttüğü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı da tam olarak bu anlayışın bir ürünü olarak, kentlerin daha sağlıklı, eşitlikçi ve dirençli hale gelmesi noktasında kritik bir misyon üstlenmektedir.

Bursa, tarihi, sanayisi, tarımı, kültürel mirası, doğal güzellikleri ve dinamik kent yapısıyla geçmiş ile geleceği buluşturan özel bir kent olarak, bu misyonun güçlü bir parçasıdır. Bursa Büyükşehir Belediyesi olarak, sadece tarihi mirası korumak değil, aynı zamanda bu mirası sürdürülebilir kentsel gelişimle desteklemek ve halk sağlığını önceleyen politikalar geliştirmek için çalışıyoruz.

Güçlenen, Güvenli, Gelişen, Geçinen ve Gülümseyen bir şehir hedefi ile katılımcı ve şeffaf bir yönetim biçimiyle Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına uyumlu bir şekilde Bursa için görev yapıyoruz.

Bu doğrultuda, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Yıllık İş Toplantısı ve Teknik Konferansı'na ev sahipliği yapmanın gururunu taşıyoruz. **17-19 Haziran 2025** tarihleri arasında Bursa'da gerçekleşen bu önemli organizasyon, **"Dirençli Sağlıklı Şehirler: Herkes için Sürdürülebilir Kentsel Gelecek"** temasıyla, Avrupa'nın dört bir yanından politika yapıcıları, akademisyenleri ve kent sağlığı profesyonellerini bir araya getirdi.

İklim değişikliğine uyum, halk sağlığı, kapsayıcı kent politikaları ve dirençli şehircilik gibi konuların ele alındığı konferans, sağlıklı ve sürdürülebilir şehirler inşa etmek adına önemli bir platform sundu. Bu yılki toplantı, DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı'nın VIII. Fazına geçiş sürecinde önemli bir dönüm noktası olarak, geçmiş başarıları değerlendirirken geleceğe yönelik stratejik hedefleri de belirlendi.

Bu çalışma ile Bursa'nın şehir sağlık profili çalışmaları kapsamında, şehre ait önemli göstergeleri sizlerin bilgisine sunuyoruz.

Bursa'nın tarihsel, coğrafi ve iklimsel genel bilgileri, demografik yapısı, çevre göstergeleri, afetlere dayanımı, kentsel verileri, ulaşım göstergeleri, sosyo-ekonomik verileri ile eğitim ve kültür bilgilerinin yer aldığı bu kitapçık ile günümüz kent çalışmalarının temelini oluşturuyoruz.

Geleceğimizi katılımcı bir anlayışla inşa etme dileğiyle...

Mustafa BOZBEY
Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

içindekiler

1.	**GİRİŞ**	**10**
2.	**GENEL BİLGİLER**	**11**
2.1.	Tarihsel ve Kentsel Gelişim	**11**
2.2.	Coğrafi Konum	**17**
2.3.	Tarım	**18**
2.4.	İklim Göstergeleri	**20**
3.	**DEMOGRAFİ**	**24**
3.1.	Nüfus	**26**
3.2.	Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	**28**
3.3.	Hanehalkı Büyüklüğü	**30**
3.4.	Medeni Durum	**30**
3.5.	Nüfus Artışı	**31**
3.6.	Nüfus Yoğunluğu	**32**
3.7.	Göç	**33**
3.8.	Kırsal Mahalle Sayısı ve Nüfus Bilgileri	**36**
4.	**SAĞLIK GÖSTERGELERİ**	**42**
4.1.	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi	**45**
4.2.	Doğurganlık	**45**
4.3.	Ölümler	**45**
4.3.1.	Bebek Ölümleri	**46**
4.3.2.	Beş Yaş Altı Çocuk Ölümleri	**46**
5.	**FİZİKSEL ÇEVRE**	**48**
5.1.	Hava Kirliliği	**50**
5.2.	Katı ve Tehlikeli Atıklar	**55**
5.3.	Su Kaynakları ve Arıtma	**57**
6.	**YERBİLİMLERİ**	**62**
6.1.	Jeoloji	**64**
6.2.	Yapısal Jeoloji-Tektonik	**65**
6.3.	Jeomorfoloji	**65**
6.4.	Depremsellik	**66**
6.5.	Tsunami	**68**
7.	**KENTSEL GÖSTERGELER**	**70**
8.	**ULAŞIM**	**74**
8.1.	Bursa'da Toplu Taşıma	**76**
8.2.	Yol Uzunlukları	**77**
8.3.	Yaya Ulaşımı ve Bisiklet Kullanımı	**77**
9.	**SOSYO-EKONOMİ**	**80**
9.1.	Konut ve Barınma	**82**
9.2.	Eğitim	**83**
9.3.	Sağlık Tesisleri	**87**
9.4.	Turizm	**87**
9.5.	Kültür	**91**
9.6.	Bursa Yaşam Endeksi	**96**
10.	**SINIRLILIKLAR**	**98**
11.	**SONUÇ**	**99**
	KAYNAKLAR	**100**

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Bursa'nın Fethini Anlatan Minyatür **11**
Şekil 2. 1767 Yılı Niebuhr Haritası **12**
Şekil 3. 1860 Yılı Suphi Bey Haritası **13**
Şekil 4. 1924 Yılı Lörcher Planı **14**
Şekil 5. 1990 Yılı 1/5000 Bursa Nazım İmar Planı **15**
Şekil 6. 1995 Yılı 1/5000 Bursa Nazım İmar Planı **16**
Şekil 7. Bursa İlçeleri **17**
Şekil 8. Bursa'daki Arazi Kullanımı **18**
Şekil 9. Tarım Alanları Dağılımı **19**
Şekil 10. Köppen-Geiger (a) ve Thornthwaite (b) İklim Sınıflandırmalarına Göre Bursa İlinin İklim Sınıfları (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli İklim Değişikliği Analiz Raporu) **21**
Şekil 11. Bursa'nın Uzun Yıllar Ortalama Aylık İklim Verileri (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli İklim Değişikliği Analiz Raporu) **21**
Şekil 12. İlçe Nüfusları, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024) **27**
Şekil 13. Mahalle Bazında Nüfus Dağılımı **27**
Şekil 14. Bursa Nüfus Piramidi, 2024 (TÜİK, 2024)..... **29**
Şekil 15. Bursa İli Kırsal Alanların Dağılımı **36**
Şekil 16. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen SO_2 Madde Değerleri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **51**
Şekil 17. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen SO_2 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **52**
Şekil 18. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen NO_2 Madde Değerleri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **52**
Şekil 19. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen NO_2 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **53**
Şekil 20. Bursa'da Hava Ölçüm İstasyonlarında Ölçülen PM10 Değerleri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **53**
Şekil 21. Bursa'da Hava Ölçüm İstasyonlarında Ölçülen PM10 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **54**
Şekil 22. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen PM2,5 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **54**
Şekil 23. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen O_3 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **55**
Şekil 24. Bursa'daki Katı Atık Depolama Tesisleri **55**

Şekil 25. 2014-2023 Yılları Arası Bursa İli Su Tüketimi (m^3) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **58**
Şekil 26. Bursa İli Yüzeysel Su Kaynaklarının Temel Kirletici Faktörleri (%) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025) **59**
Şekil 27. Bursa İli Yeraltı Su Kaynaklarının Temel Kirletici Faktörleri (%) **59**
Şekil 28. Jeoloji haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu) **64**
Şekil 29. Diri fay haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu) **65**
Şekil 30. Jeomorfoloji haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu) **66**
Şekil 31. 1900-2024 Tarihleri Arasında Bursa Ve Çevresinde Olmuş Ve Büyüklükleri M≥4.0 Ve Daha Fazla Olan Aletsel Dönem Depremlerinin Dış Merkez Konumları. Kırmızı Renkli Noktalar Büyüklüğü 7.0 Ve Daha Fazla Olan Depremlere Aittir (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu; AFAD-DAD, 2025). **67**
Şekil 32. Bursa'da Yıllara Göre Toplam Yeşil Alan Miktarındaki Değişim (BBB, 2025) **72**
Şekil 33. Bursa İlçelerindeki Toplam Yeşil Alan Türleri Dağılımı (BBB, 2025) **73**
Şekil 34. 2014-2024 Yılları Arasında Bursa'daki Araç Sayıları (BBB, 2025) **78**
Şekil 35. Bursa'da Konut Satış Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı, 2023 (BBB, 2025) **82**
Şekil 36. Turizm Konaklama Tesisleri Ve Yoğunluk Haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu) **89**

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Bursa'daki Coğrafi İşaretli Ürünler, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu)..... **20**
Tablo 2. Yıllara Göre Bursa İlçe Nüfusları, 2020-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **26**
Tablo 3. İlçelerin Kadın-Erkek Nüfusları Ve Cinsiyet Oranı, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **28**
Tablo 4. Yıllara Ve Cinsiyete Göre Yaş Grupları, 2000-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **29**
Tablo 5. Bursa'da Yıllara Göre Hane Sayıları (TÜİK, 2024)..... **30**
Tablo 6. Bursa'da Yıllara Göre Medeni Durum Dağılımı, 2020-2024 (TÜİK, 2024)..... **30**
Tablo 7. Bursa'da İlçelere Göre Medeni Durum Dağılımı, 2024 (TÜİK, 2024)..... **31**
Tablo 8. Bursa İl Nüfusu Ve Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2020-2023 (TÜİK, 2024)..... **31**
Tablo 9. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına Göre İlçelerin Yıllık Nüfus Artış Hızları, 2020-2024(TÜİK, 2024)..... **32**
Tablo 10. Bursa'nın Nüfusu Ve Nüfus Yoğunluğu, 2024 (TÜİK, 2024)..... **32**
Tablo 11. Bursa'nın Göç Rakamları, 2020-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **33**
Tablo 12. Bursa'nın Aldığı Göçün Nedenleri, 2020-2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **34**
Tablo 13. Bursa'nın Verdiği Göçün Nedenleri, 2020-2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **35**
Tablo 14. Yıllara Ve Cinsiyete Göre Bursa'daki Yabancı Nüfus, 2020-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)..... **35**
Tablo 15. İlçelere Göre Kırsal Alan Bilgiler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)..... **37**
Tablo 16. Bursa SEGE Değişimi 2017, 2022 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)..... **38**
Tablo 17. İlçelere Göre Göç Bilgileri, 2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)..... **39**
Tablo 18. Bursa İlindeki Demografik Göstergelere İlişkin Endeks Değerleri Ve İl SEGE Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2018)..... **40**
Tablo 19. Bursa İlindeki Sağlık Göstergelerine İlişkin Endeks Değerleri Ve İl Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2018)..... **44**
Tablo 20. Türkiye ve Bursa'daki Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (TÜİK, 2024)..... **45**
Tablo 21. Bursa'daki Canlı Doğum Sayısı, Doğum Oranı ve Toplam Doğurganlık Hızı, 2020-2023 (TÜİK, 2024)..... **45**
Tablo 22. Bursa'daki Ölüm Sayısı Ve Kaba Ölüm Hızının Yıllara Göre Değişimi, 2020-2023 (TÜİK, 2024)..... **45**
Tablo 23. Türkiye Ve Bursa'daki Bebek Ölüm Hızı, Bebek Ölüm Sayısı (TÜİK, 2024)..... **46**
Tablo 24. Türkiye Ve Bursa'daki Beş Yaş Altı Çocuk Ölüm Sayıları, 2020-2023 (TÜİK, 2024)... **46**
Tablo 25. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen Kirletici Parametreler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)..... **50**
Tablo 26. Bursa Entegre Katı Atık Yönetim Planı'na Göre Kişi Başı Atık Miktarı Projeksiyonu (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)..... **56**
Tablo 27. Kişi Başı Atık Miktarı Projeksiyonu 2020-2050
Tablo 28. Su Kaynağına Göre Üretilen Su Miktarı, 2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)..... **57**

Tablo 29. 2023 Yılı Abone Türü Grubu Bazında Su Sarfiyatı (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)..... **57**
Tablo 30. Bursa İli 2023 Yılı Su Tüketim Verileri Ve Kaçak Oranları (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)..... **58**
Tablo 31. İlçelerin Sahip Olduğu Toplam Açık Ve Yeşil Alanlar (BBB, 2025)..... **73**
Tablo 32. Yıllar İtibarıyla Toplu Taşıma Hizmetleri (BBB, 2025)..... **76**
Tablo 33. Bursa İli Yol Uzunlukları (BBB, 2025)..... **77**
Tablo 34. Bursa Trafik Kazaları İstatistikleri, 2020-2024 (BBB, 2025)..... **78**
Tablo 35. Bursa'da Konut Satış Sayılarının Yıllara Göre Değişimi, 2020-2024 (BBB, 2025)..... **82**
Tablo 36. Bursa İlindeki Eğitim Göstergelerine İlişkin Endeks Değerleri Ve İl Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2023)..... **83**
Tablo 37. Eğitim Durumu..... **84**
Tablo 38. Okul Öncesi Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)..... **84**
Tablo 39. İlköğretim Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)..... **85**
Tablo 40. Ortaöğretim Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)..... **86**
Tablo 41. Lise Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)..... **87**
Tablo 42. Turizm Tesislerine İlişkin Veriler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **88**
Tablo 43. Konaklama Kapasitesi Verileri, 2025 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **90**
Tablo 44. Aylara Göre Turizm Tesislerine İlişkin Veriler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **90**
Tablo 45. Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **91**
Tablo 46. Müze Eser Sayıları (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **92**
Tablo 47. Bursa Müze Verileri (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **93**
Tablo 48. Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğü'ne Bağlı Müze Ziyaretçi Sayıları, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **94**
Tablo 49. Belediye ve Özel Müze Ziyaretçi Sayıları, 2023-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)..... **95**
Tablo 50. Bursa İli Yaşam Endeksi İl Sıralaması Ve Endeks Değeri, 2018 (Bursa Valiliği, 2023) **96**
Tablo 51. Bursa İlindeki Endeks Değerleri Ve İl Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2023) **96**
Tablo 52. Bursa SEGE Değişimi, 2017-2022 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu)..... **97**

Temel Göstergelerle Bursa

2025

1. GİRİŞ

Kentlerdeki yaşam ve çalışma koşulları, sağlık hizmetlerinin kalitesi, erişilebilirliği ve fiziksel çevrenin durumu, bir kentin sağlık profilini büyük ölçüde belirleyen önemli faktörlerdir. Kentler, yalnızca insanların yaşadığı fiziksel alanlar olmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin sağlıkla ilgili deneyimlerinin şekillendiği sosyal organizmalardır. Bu nedenle, "Sağlıklı Kentler" yaklaşımı, bireylerin, toplulukların ve yerel yönetimlerin sağlık konularında düşünmelerini, anlamalarını ve karar alma süreçlerine katılmalarını amaçlamaktadır.

Sağlıklı bir kentte yalnızca bireylerin fiziksel sağlıkları değil, aynı zamanda zihinsel, sosyal ve çevresel refahları da ön planda tutulur. Bu anlayış, bütüncül bir sağlık tanımına dayanır ve kentlerin yönetiminde sağlık eksenli bir bakış açısını gerektirir. Kent sağlığını tanımlamak ve ölçmek karmaşık bir süreçtir; çünkü hem bireysel hem de toplumsal sağlık faktörlerinin dikkate alınması gerekir. Kentte yaşayan bireylerin fiziksel, psikolojik, duygusal ve ruhsal sağlık durumlarının göz önünde bulundurulması, bu sürecin önemli bir parçasıdır.

Sağlıklı kent göstergeleri, kentteki sağlık durumunun net bir şekilde tanımlanması, zaman içindeki değişimlerin izlenmesi, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya sahip kentlerin karşılaştırılabilmesi için ortak bir zemin oluşturulması ve seçilen göstergeler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla analiz edilmektedir. Bu göstergeler yalnızca sağlıkla ilgili verileri değil, çevresel faktörleri ve sosyo-ekonomik durumu da kapsar. Sağlıkla ilgili verilerin toplandığı bu süreç, kentin sağlığına dair önceliklerin belirlenmesini sağlayarak, sağlık politikalarının bilimsel altyapıya dayalı olarak geliştirilmesine katkıda bulunur.

Kent sağlığına ilişkin veriler, kent yöneticilerine öncelikli olarak iyileştirilmesi gereken alanlar konusunda rehberlik eder. Sağlık profilleri, kentlere farklı açılardan bakış sunarak, yöneticilere hangi adımları atmaları gerektiği konusunda bilgi sağlar. Sağlık, yalnızca bireysel yaşam kalitesini değil, bir toplumun genel refah seviyesini ölçen temel bir göstergedir. Sosyal çevre, gelir, eğitim ve istihdam gibi faktörler bireylerin sağlık durumunu doğrudan etkileyen önemli unsurlardır. Bu nedenle, kentlerde sağlık eşitsizliklerini ortadan kaldırmak ve yaşam kalitesini artırmak yöneticilerin önemli bir sorumluluğudur.

Sonuç olarak, kentlere özgü sağlık profilleri yalnızca durum tespiti yapmakla kalmaz, aynı zamanda kentsel sağlık politikaları için bir rehber işlevi görür. Bu profiller, kentlerde yaşayan bireylerin sağlık, sosyal refah ve çevresel koşullarının iyileştirilmesi adına hangi stratejilerin uygulanması gerektiğini açıkça göstererek, daha sağlıklı ve daha adil bir kent yaşantısının temelini atar.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Tarihsel ve Kentsel Gelişim

Bursa, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, stratejik konumu ve doğal kaynaklarıyla önemli bir yerleşim alanı olmuştur. Antik dönemlerden itibaren önemli bir yerleşim merkezi olan Bursa'nın M.Ö. 700'lere doğru Trakya ve Boğazlar üzerinden gelen Brtgyn ve Tynhi toplulukları tarafından kurularak Bitinya Krallığı'nın başkenti olduğu bilinmektedir (Tekeli, 1999). Bitinya Krallığı, Roma ve Bizans dönemlerinde farklı siyasal ve kültürel kimlikler kazanmıştır. Bu dönemlerde hem askeri hem de ticari açıdan gelişmiş bir kent olan Bursa, 1326 yılında Osmanlı'nın ilk başkenti olmuş ve bu tarihten itibaren önemli bir dönüşüm geçirmiştir (Ağın, 2014; Kaplanoğlu, 2008) (Şekil 1).

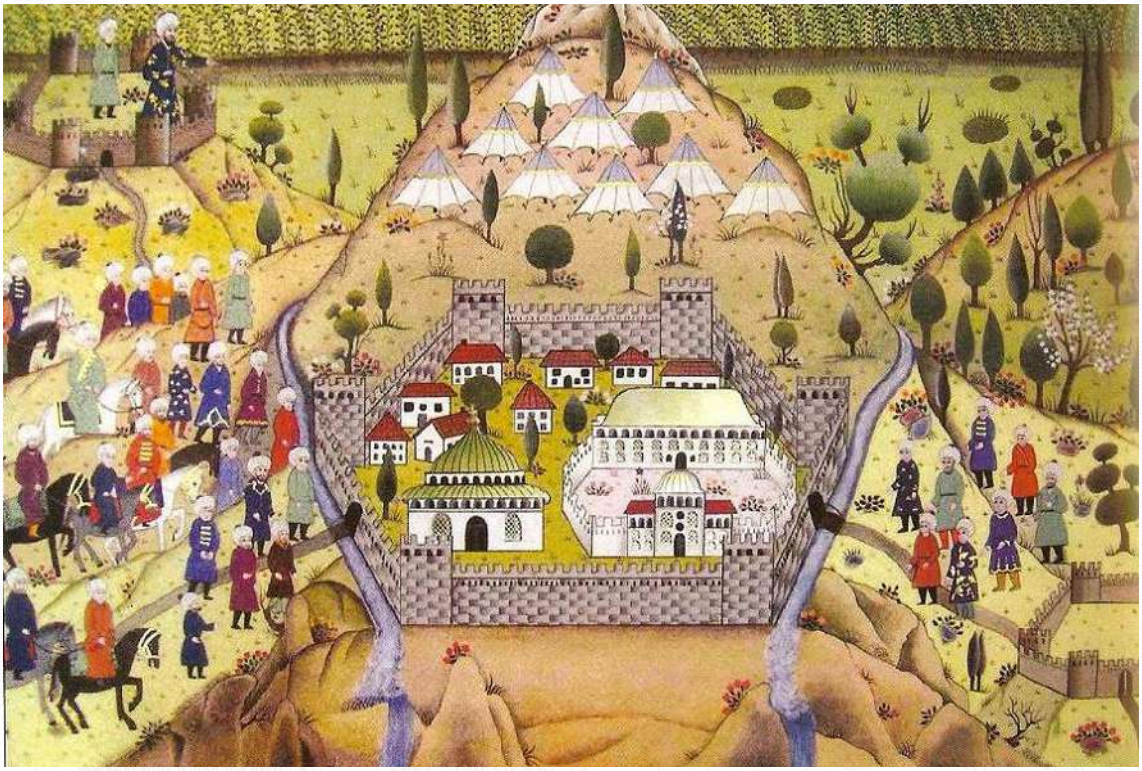

Şekil 1. Bursa'nın Fethini Anlatan Minyatür. (Kaplanoğlu, 2008)

Osmanlı'nın başkenti olmasıyla birlikte şehir, hem fiziksel hem de sosyal yapısı bakımından hızla gelişmiştir. Camiler, medreseler, hamamlar ve çarşılar gibi birçok yapının inşa edilmesiyle klasik Osmanlı şehir dokusu oluşmuştur. 15. yüzyıldan itibaren ticaretin merkezi haline gelen Bursa'da özellikle ipek üretimi ve ipekli kumaş ticareti büyük bir ekonomik canlılık yaratmıştır. Bu dönemde geliştirilen hanlar, bedestenler ve çarşılar, hem şehrin ekonomik gücünü hem de mimari estetiğini yansıtan önemli yapılar olmuşlardır (Vural Arslan, 2015; Tekeli, 1999; Eyice, 1992).

18.yüzyıldaki durağan dönemde mevcut kentsel gelişimin ortaya konması ve geleceğe aktarılması yönündeki en önemli gelişmeleren biri Danimarkalı seyyah Niebuhr'un 1767 yılında şehri ziyaret ettiği dönemde şehrin bilinen en eski haritası olarak kabul edilen bir harita çizmesi olarak kabul edilebilmektedir. Detaylı bir harita olmamasına karşın, kentsel yayılımın gözlenebilmesi açısından önem taşımaktadır. Harita incelendiğinde eski merkez olan Hisar Bölgesinin doğusunda gelişen hanlar, çarşılar gibi ticari fonksiyonlar ile bu bölgenin şehrin yeni merkezi haline geldiği görülmektedir.

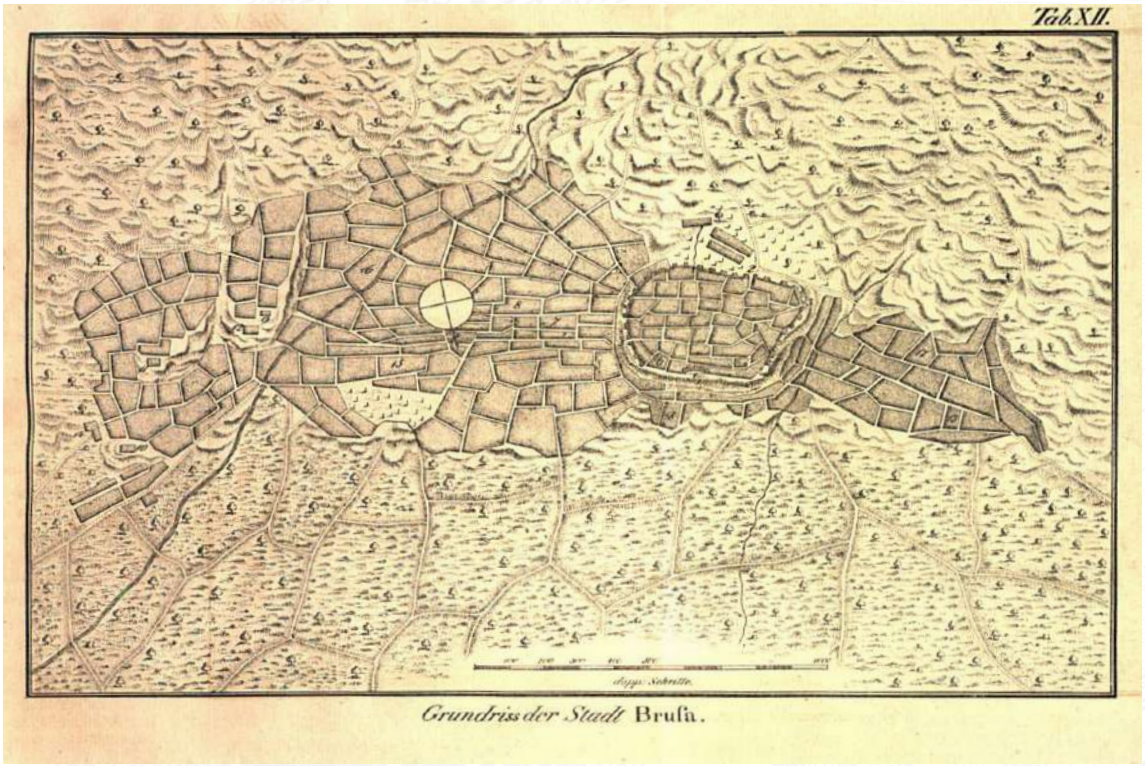

Şekil 2. 1767 Yılı Niebuhr Haritası. (https://x.com/prusadanbursaya/status 1849360149820977470?s=46)

Şekil 3. 1860 Yılı Suphi Bey Haritası (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2025)

Haritada Hisar Bölgesi'ne açılan kapılarla birlikte, bu döneme kadar bölgede inşa edilen yapılar da yer almaktadır. Ayrıca gelişen yerleşim alanları olarak Ermeni, Rum ve Musevi mahalleleri de haritada gösterilmektedir (Şekil 2).

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çabalarıyla birlikte Bursa da bu süreçten etkilenmiş; yeni idari yapılar, eğitim kurumları ve ulaşım sistemleri geliştirilmiştir. Ancak 1855 depremiyle birlikte kentin önemli bir kısmı yıkılmış ve şehir yeniden inşa edilmiştir. Şehrin yeniden inşasında Osmanlı öğrencilerini eğiten Avrupalı mühendislerin şehircilik yöntemleri uygulanmış, 1860 yılında Türk subaylardan oluşan bir heyet denetiminde Defter-i Hakanî Nazırı Suphi Bey tarafından 1/20.000 ölçekli ilk kadastro plan çizilmiştir (Şekil 3) (Yıldız, 2000). Bu yeniden yapılanma süreci, geleneksel ve modern unsurların iç içe geçtiği yeni bir kent dokusunun oluşmasına neden olmuştur.

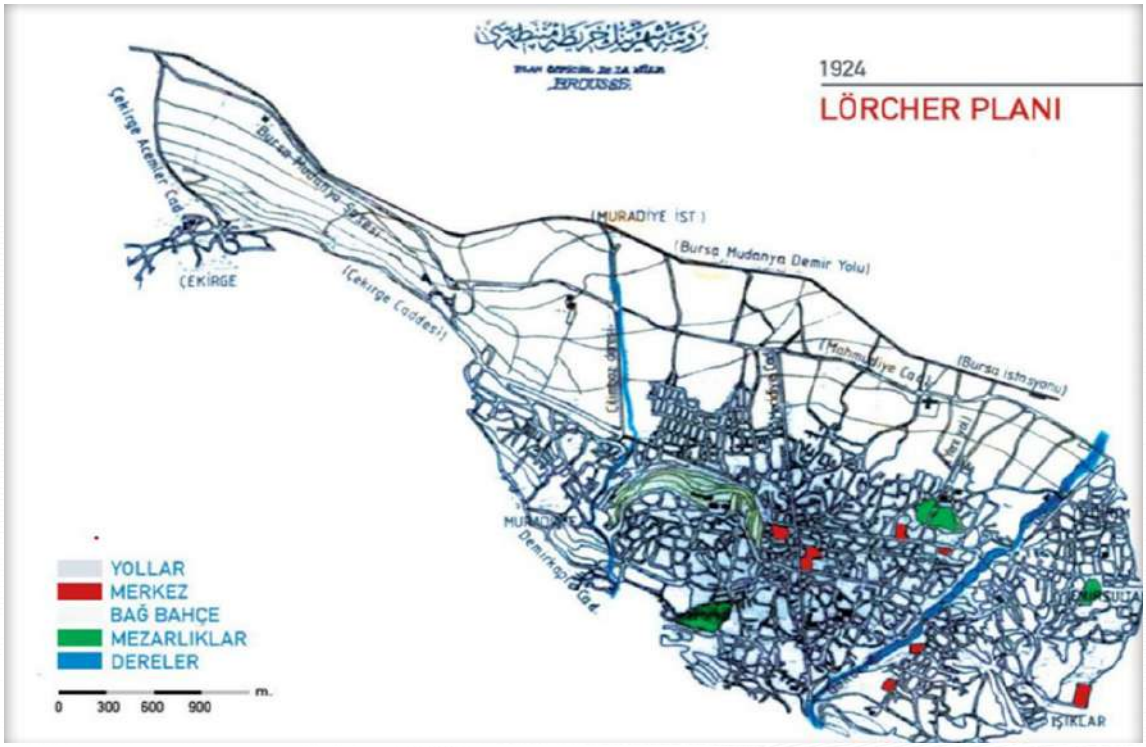

Şekil 4. 1924 Yılı Lörcher Planı (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2025)

Bursa'nın kentsel gelişimi süreç içinde değişen valilerin yaptığı çalışmalar ile devam etmiş, yeni yollar açılmış, yangın ya da farklı nedenlerle harap olan mahalleler ızgara plan sistemiyle yeniden kurulmuştur (Saint-Laurent, 1996).

Bu dönemde Bursa'daki planlama çalışmaları yabancı uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiş, plan stratejilerinde yerel yönetimlerin etkisi olmadığı görülmüştür. İlk olarak 1924 yılında Alman K. Lörcher tarafından Lörcher Planı çizilmiştir (Şekil 4). Lörcher'in Bahçe Kent akımından etkilenmesi nedeniyle planın, mevcut dokuyu yok sayan bir anlayışla yapıldığı düşünülmektedir. 1925 yılında Vilayet, 1930 yılında Defterdarlık ve Adliye, 1931'de Atatürk Anıtı ve Tayyare Kültür Merkezi, 1940 yılındaki Halkevi, bu plan kararları doğrultusunda yapılmıştır. Lörcher Planı ile tarihi ticaret merkezine eklemlenen yönetim merkezi oluşturulmaya çalışılmıştır. Atatürk Caddesi planda da en önemli aks olmuş, Tarihi Çarşı ve Hanlar Bölgesi'nin konumu güç kazanmıştır. Plan kararları doğrultusunda Darmstat Caddesi, Gazcılar caddesi, Fomara, Atatürk Caddesi açılmıştır (Köprülü Bağbancı, 2007).

1958 yılındaki Kapalı Çarşı yangını sonrası, Bursa'nın planlı gelişimi için önemli adımlar atılmış ve dönemin Belediye Başkanı Reşat Oyal öncülüğünde Emin Canpolat başkanlığında bir İmar Planlama Bürosu kurulmuştur. 1960'ta Luigi Piccinato danışmanlığında hazırlanan plan, hem tarihi dokuyu korumayı hem de kentsel büyümeyi hedeflemiştir. Ancak, plan nüfusu 250.000 kişi öngörürken, 1985'te nüfusun 650.000'e ulaşması planın yetersiz kalmasına yol açmıştır. Uygulama imar planlarının eksikliği, apartmanlaşma, sanayileşme ve trafik yoğunluğuyla birleşince kent yapısı hızla bozulmuştur. 1970'te kurulan Nazım Plan Bürosu, Bursa için 1/25.000 ölçekli plan ve koruma planları üretmiş; kentin desantralizasyonunu ve tarım alanlarının korunmasını amaçlamıştır. Ancak, bazı kurumların protokole uymaması nedeniyle tarım alanları korunamamıştır. 1978'de arkeolojik ve doğal sit alanlarının belirlenmesiyle koruma önlemleri yasal güvenceye kavuşmuştur.

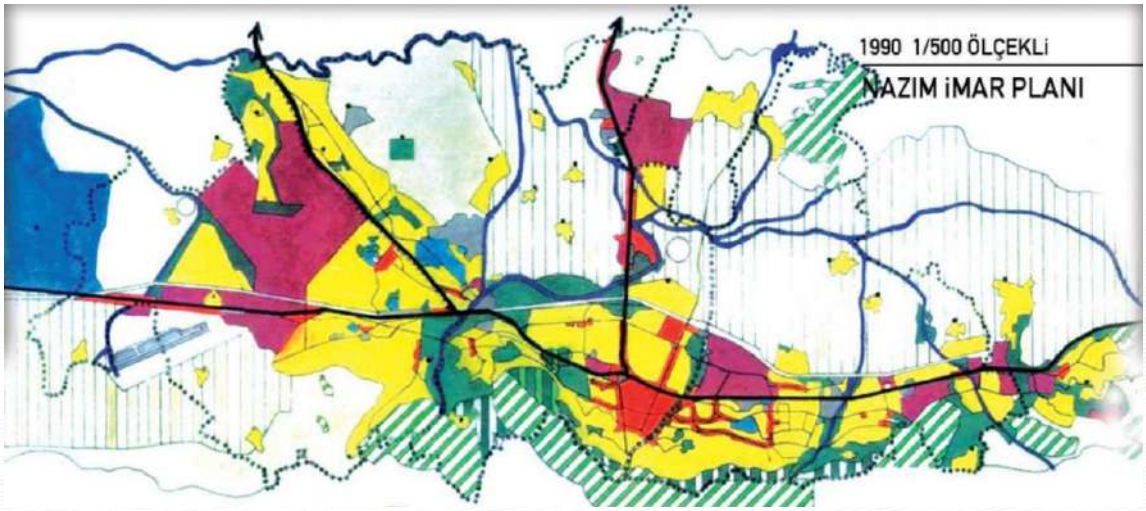

Şekil 5. 1990 Yılı 1/5000 Bursa Nazım İmar Planı (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2025)

1987 yılında Bursa büyükşehir statüsünü kazanmış, 1988 yılında ODTÜ tarafından Reyhan, Kayhan ve Hanlar Bölgesi için Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmıştır. Plan ile kent merkezinin tarihi değerlerinin korunması, bütünlüğün sağlanması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, proje alanında yaşayan ve çalışan nüfusun koruma ve yenileme çalışmaları sonucunda dışlanması önlenerek sosyal planlama sağlanması amaçlanmıştır. İnönü Caddesi'nde ticaret alt merkezi niteliğinde yeni ticaret alanlarının oluşturulması da plan kararları arasındadır. Son değişmelerle birlikte plan 1992 yılında yürürlüğe girmiştir (Şekil 5) (Köprülü Bağbancı, 2007).

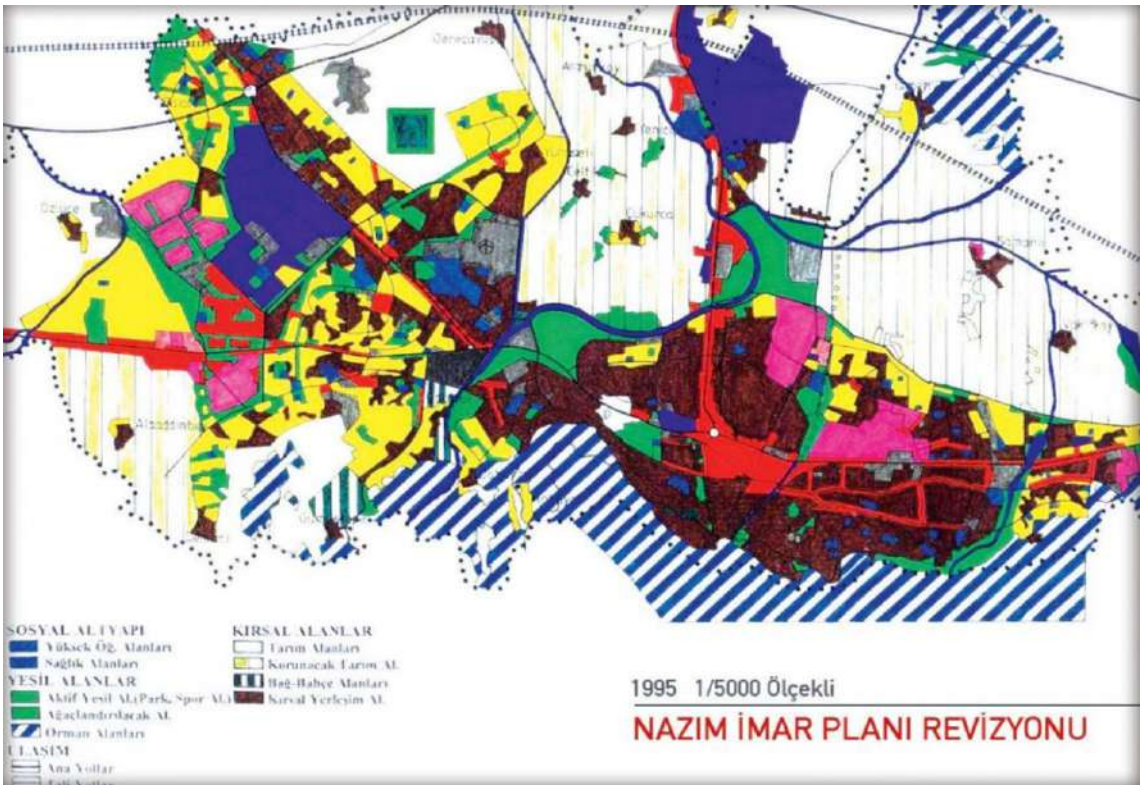

Şekil 6. 1995 Yılı 1/5000 Bursa Nazım İmar Planı (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2025)

Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 1990 yılında Kentsel Gelişme Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Kentsel Gelişme Şube Müdürlüğü'nce 1990 yılında planlama çalışmaları yapılmaya başlanmış; 2 etap halinde revizyon çalışmaları yapılması düşünülmüştür.
I. etap plan çalışması ve plan kararlarının mevcut durumla uyuşmadığı alanlar belirlenmiş, uygulama kararları üretilmiştir (Köprülü Bağbancı, 2007).
1995 yılında, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Revizyonu gerçekleştirilmiştir. Bu planın kararlarının, yine o dönemde hazırlık sürecine giren 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın ana ilkeleri doğrultusunda şekillenmesi amaçlanmıştır. Revizyon kapsamında, kentsel gelişimin batı yönünde olması öngörülmüş; bu doğrultuda Ertuğrul Toplu Konut Alanı ile Nilüfer ilçesinde yeni konut gelişim alanları planlanmıştır. Ayrıca, Osmangazi ilçesinde de yeni konut alanları önerilmiş, Yıldırım ilçesinde ise Ankara Yolu'nun kuzeyinden geçen kollektör hattı baz alınarak ovaya doğru bir gelişim düşünülmüştür. Kent içinde ulaşımın iyileştirilmesi amacıyla ana aksların açılması için yoğunluk artışı öngörülmüş, yenilenmesi gereken konut alanları planlanmıştır (Şekil 6).

2000'li yıllardan itibaren Bursa, TOKİ'nin en aktif olduğu şehirlerden biri haline gelmiştir. Özellikle Yıldırım ve Nilüfer ilçelerinde alt ve orta gelir grupları için toplu konut projeleri geliştirilmiş, Gürsu ve Kestel gibi çevre ilçelerde ise TOKİ'nin etkisiyle şehir dışına doğru genişleyen bir konut üretim süreci başlamıştır. 1999 Marmara Depremi'nin ardından Bursa, yüksek deprem riski taşıyan bir bölge olarak öne çıkmış ve bu nedenle kentsel dönüşüm projeleri hız kazanmıştır. Yıldırım ve Osmangazi ilçelerinde eski yapı stokları yenilenirken, bu projeler kimi zaman yerinden etme ve sosyal adaletsizlik tartışmalarını gündeme getirmiştir.

Bu süreçte Nilüfer ilçesi, modern ve planlı bir yerleşim alanı olarak dikkat çekmiş, üniversiteler, alışveriş merkezleri ve iş alanlarının etkisiyle daha çok orta ve üst gelir gruplarına hitap eden bir bölge haline gelmiştir. Ancak bu tür projeler, zamanla bazı değerlerin göz ardı edilmesi nedeniyle kent ve kentli açısından olumsuz etkiler yaratmaya başlamıştır. 2011 yılında tamamlanan Doğanbey TOKİ konutları, kent siluetine uyumsuz ve aceleyle inşa edilmiş mimarisiyle tartışmalara neden olmuş; bu tür projeler Bursa'nın tarihi ve kültürel kimliğini olumsuz yönde etkilemiş ve kent imajına zarar vermeye başlamıştır.

Uludağ ve çevresindeki doğal alanlar ile birlikte Bursa ovalarının korunması önceliği konut politikalarına yeni bir bakış açısının zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda yerel ve merkezi idareler ile STK'lerin gerçek bir koordinasyon içerisinde planlama çalışmalarında bulunması sürece yararlı olacaktır.

2.2. Coğrafi Konum

Bursa ili, Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara bölümünde yer almaktadır. 39° 35'– 40° 40' kuzey enlemleri ile 28° 10'– 30° 00' doğu boylamları arasında konumlanmıştır. Doğusunda Bilecik, batısında Balıkesir, kuzeydoğusunda Sakarya ve Kocaeli, kuzeyinde Yalova ve Marmara Denizi, güneyinde ise Kütahya ili ile sınır komşusudur.

Bu konumuyla Bursa, Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde sanayi, tarım, turizm ve lojistik sektörlerinde güçlü bir aktör konumundadır. İstanbul, Kocaeli ve Tekirdağ gibi sanayi merkezlerine yakınlığı, stratejik önemini daha da artırmaktadır.

Bursa ili toplamda 10.882 km^2'lik yüzölçümüne sahiptir. Bu alanın önemli bir kısmı tarım arazileri, orman alanları, yerleşim alanları ve dağlık bölgelerden oluşmaktadır.

Bursa, kuzeyde Gemlik Körfezi, güneyde ise heybetli Uludağ ile çarpıcı bir topoğrafyaya sahiptir. Bu farklı yükseltiler, şehre hem tarım hem de turizm açısından çeşitlilik kazandırır. Uludağ aynı zamanda Türkiye'nin en önemli kış turizmi merkezlerinden biridir. Şehirde dağlar, ovalar, akarsular ve göller doğal dengeyi desteklerken İnegöl, Yenişehir, Karacabey, Mustafakemalpaşa ovaları tarım için büyük önem taşır.

Bursa, Marmara Bölgesi'nin üretim ve lojistik merkezlerinden biridir. İstanbul, Kocaeli, Tekirdağ gibi liman şehirlerine ve iç kesimlere açılan önemli karayolu aksları üzerinde yer alır. Ayrıca Gemlik ve Mudanya'da bulunan limanlarıyla deniz ulaşımı ve ticareti açısından da önemli bir potansiyele sahiptir.

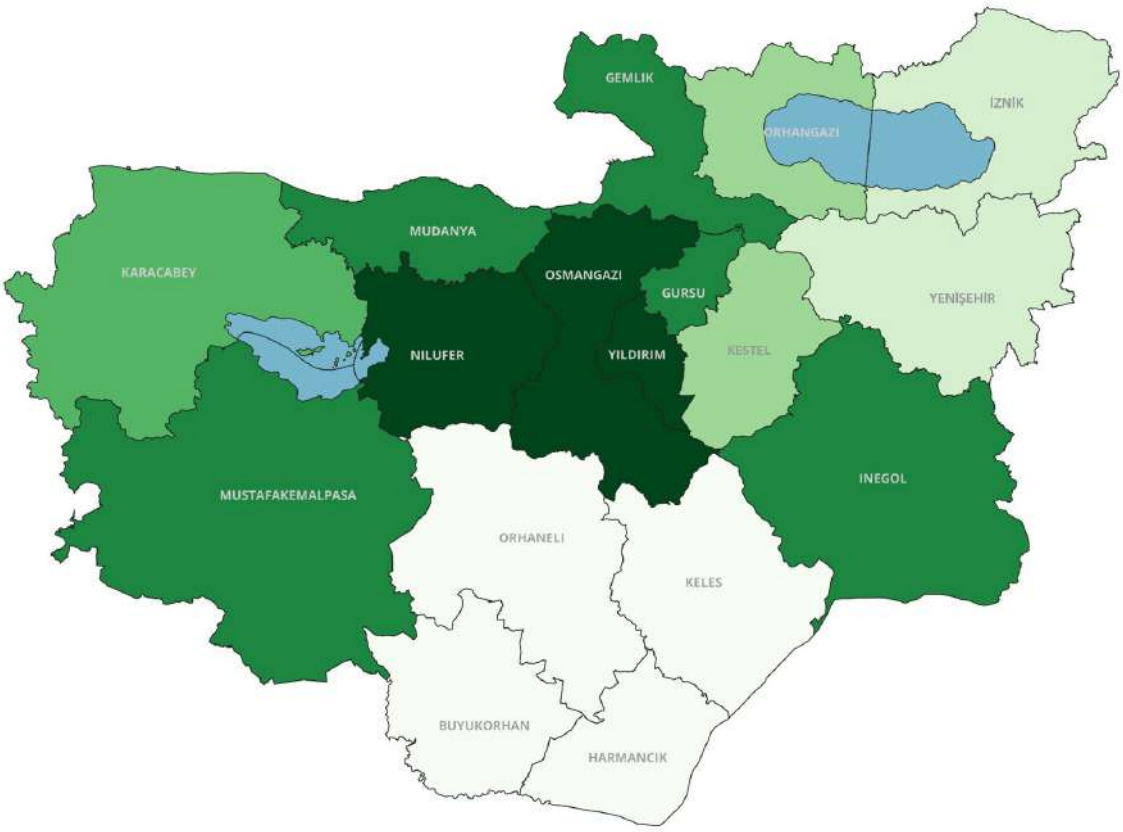

Şekil 7. Bursa İlçeleri

Bursa ili, 17 ilçeye sahiptir. Bu ilçeler; demografik yapı, coğrafi özellik, ekonomik faaliyet ve ulaşım bağlantıları açısından farklı karakteristik özellikler taşımaktadır (Şekil 7).

Bursa'nın kentsel çekirdeğini oluşturan Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçeleri, metropol ölçekli yapısıyla ana yerleşim alanlarını kapsamaktadır. Osmangazi, hem tarihi hem ticari yoğunluğu ile kentin geleneksel merkezini temsil ederken, Yıldırım ilçesi daha çok plansız yerleşim ağırlıklı, eğimli topografyaya sahip ve dönüşüm ihtiyacı olan bölgeleri barındırmaktadır. Nilüfer ise kentin batıya doğru genişleyen, planlı gelişmiş, sosyal donatı açısından zengin ve yüksek yaşam kalitesi sunan ilçesidir. Bu üç ilçe, nüfusun büyük bölümünü barındıran, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin merkezi durumundadır.

Kent merkezini çevreleyen Gürsu, Kestel, Mudanya ve Gemlik ilçeleri, kentsel yapı ile kırsal karakterin iç içe geçtiği geçiş bölgeleri olarak öne çıkar. Gürsu ve Kestel, doğu yönlü gelişim aksında yer almakta, hem tarım hem sanayi faaliyetleriyle dikkat çekmektedir. Mudanya, Marmara Denizi kıyısında konumlanmış, turizm potansiyeli yüksek, yazlık konut gelişimi gösteren bir ilçedir. Gemlik ise liman faaliyetleri, kimya ve otomotiv lojistiği ile öne çıkarken, zeytin üretimi açısından da önemlidir. Bu ilçeler, kent çeperinde yer almakla birlikte Bursa'nın bölgesel ulaşımı, üretimi ve ticaretine önemli katkı sunmaktadır.

Bursa'nın daha dış çeperinde, tarımsal üretim ağırlıklı yapıya sahip İznik, Orhangazi, Karacabey, Mustafakemalpaşa, Yenişehir ve İnegöl ilçeleri yer almaktadır. İznik, tarihî mirası, göl kıyısı konumu ve seramik kültürüyle öne çıkan bir ilçedir. Orhangazi, İznik Gölü'nün batısında yer almakta olup zeytin üretimi ve sanayi yatırımları ile dikkat çeker. Karacabey, sahip olduğu verimli tarım arazileriyle Türkiye'nin önemli tarımsal üretim merkezlerinden biridir. Mustafakemalpaşa ise tarım, hayvancılık ve gıda sanayisinin bir arada geliştiği bir ilçedir. Yenişehir, düz ovalık yapısı ve Yenişehir Havalimanı ile stratejik bir konuma sahiptir. Bu gruptaki ilçeler içinde öne çıkan İnegöl, hem nüfus büyüklüğü hem de Türkiye çapında bilinen mobilya sanayisi ile kentten bağımsız bir ekonomik kimlik kazanmıştır.

Bursa'nın güneyinde, Uludağ'ın eteklerinde yer alan Orhaneli, Keles, Büyükorhan ve Harmancık ilçeleri, topoğrafik olarak yüksek rakımlı, ormanlık ve dağlık arazilere sahip, düşük nüfus yoğunluklu alanlardır. Bu ilçelerde kırsal yaşam, küçük ölçekli tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri yaygındır. Ayrıca doğa turizmi, yayla yaşamı ve alternatif kırsal kalkınma stratejileri açısından önemli potansiyeller taşımaktadırlar. Bursa'nın doğal karbon yutağı olarak değerlendirilebilecek bu ilçeler, ekosistem hizmetleri ve biyolojik çeşitlilik açısından da büyük öneme sahiptir.

2.3. Tarım

Bursa ilinin toplam 1.088.638 hektarlık yüzölçümünde arazi kullanımının en büyük payını %44,42 oranıyla 483.542 hektarlık alan kaplayan ormanlık alanlar oluşturmaktadır. Tarım alanları ise 369.727,8 hektar ile toplam arazinin %33,9'unu kapsamaktadır. Çayır ve mera alanlarının oranı %2,1 olup 22.976 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Su yüzeyleri toplamda 55.204,4 hektarı bulurken, bu alanların içinde doğal göller (50.595 ha), göletler (388 ha), baraj rezervuarları

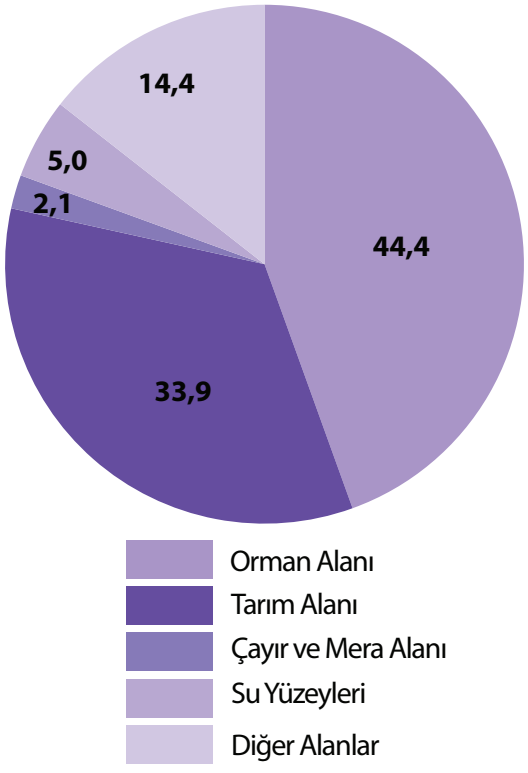

Şekil 8. Bursa'daki Arazi Kullanımı

(2.755,4 ha) ve akarsular (1.466 ha) yer almaktadır. Su yüzeylerinin toplam oranı %5'tir. Diğer alanlar ise 157.187,8 hektar ile toplam arazinin %14,4'ünü oluşturmaktadır. Bu veriler, kentin doğal kaynakları ve arazi kullanımı açısından oldukça zengin bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.
Bursa ilinde toplam 369.727,8 hektarlık tarım arazisi bulunmakta olup, bunun 290.456 hektarı (%79) sulanabilir niteliktedir. Ancak mevcut sulama altyapısı doğrultusunda sulanan alan miktarı bu potansiyelin tamamına ulaşamamaktadır. Fiilen sulanan toplam alan 155.072 hektar (%41) olup, bu arazilerin büyük bölümü Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından sulanmakta ve bu kapsamda 101.974 hektarlık bir alan sulanmaktadır. Diğer yandan, Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi (BUSKİ) tarafından 34.824 hektar, bireysel olarak üreticiler tarafından ise 18.274 hektarlık alan sulanmaktadır. Bu veriler, sulanabilir arazilerin etkin kullanılabilmesi ve sulama altyapısının geliştirilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bursa'nın tarım alanları çeşitli kullanım türlerine göre farklı oranlarda dağılmış durumdadır. En büyük payı %38,84 ile 143.612,1 hektarlık tarla alanları oluşturmaktadır. Meyve alanları 49 353,2 hektar ile toplam tarım alanının %13,3'ünü kapsarken, 44 011 hektarlık zeytinlikler %11,9 oranıyla dikkat çekmektedir. Sebze alanları 34.912,8 hektar (%9,44), nadas alanları ise 24.766,5 hektar (%6,70) ile önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra, tarımda şu an için kullanılmayan alanlar 69.933,5 hektar olup, toplamın %18,9'unu oluşturmaktadır. Daha az oranda da olsa süs bitkileri alanı 534,6 hektar (%0,14) ve bağlar 2.604 hektar (%0,70) olarak kaydedilmiştir. Bu dağılım, Bursa'nın tarımsal üretim çeşitliliği ve potansiyeli hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle meyve, sebze ve zeytin üretimiyle öne çıkan kent, tarımda hem verimlilik hem de çeşitlilik açısından güçlü bir profile sahiptir.

Bursa'nın Türkiye geneli içinde 2023 yılında üretim miktarı bakımından ilk 5'te olduğu ürünler aşağıda sıralanmıştır.
Meyve; Armut, ahududu, muşmula, böğürtlen, erik, kivi, zeytin(sofralık), maviyemiş, nektarin, ayva, incir, kiraz, şeftali, ceviz, çilek ve biber (kuru, işlenmemiş).

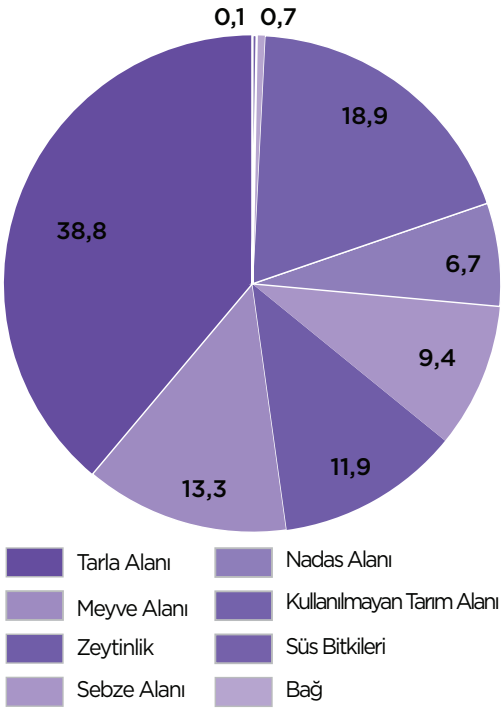

Şekil 9. Tarım Alanları Dağılımı

Sebze; Domates (salçalık), bezelye (taze), lahana (Brüksel), pepino, semizotu, pırasa, fasulye (taze), karnabahar, kırmızı pancar, lahana (kırmızı), dereotu, biber (dolmalık), biber (sivri), karpuz, kereviz (kök), enginar, ıspanak, lahana (beyaz), maydanoz, roka, brokoli, tere ve kabak (sakız).
Tarla Bitkileri; üçgül (yeşil ot), çavdar (yeşil ot), bezelye (kuru), italyan çimi, bakla (kuru), sorgum (yeşil ot), mısır (silajlık), ayçiçeği (çerezlik) ve bezelye (yemlik).

Bursa, Türkiye geneli üretiminde; Ahududu, Armut, Böğürtlen, Maviyemiş, Muşmula, Bezelye (Taze), Domates (Salçalık), Fasülye (Taze), Kudret Narı, Lahana (Brüksel) ve Üçgül'de ilk sıradadır.

Bursa'da 2023 yılında büyükbaş hayvan varlığı 246.699 baş, koyun-keçi varlığı 596.631 baş olarak gerçekleşmiştir. Sanayi ve tarım sektörünün bir arada önem arz ettiği Bursa, toplam 11.507.256 bin TL tarımsal üretim değeri ile ülkemizde 11. sırada yer almaktadır. (TÜİK 2023 ve Tarım ve Orman Bursa İl Müdürlüğü)

Bursa'da toplam 369.727,8 hektarlık tarım arazisinin yalnızca 159.944 hektarlık kısmı, yani yaklaşık %43'ü, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kayıtlıdır. Bu durum, kayıt dışı tarım faaliyetlerinin hâlen önemli

bir yer tuttuğunu ve tarım politikalarının etkin şekilde uygulanmasında zorluklar yaşanabileceğini göstermektedir. ÇKS'ye kayıtlı işletme sayısı 34.448 iken, tahmini toplam işletme sayısı 73.779 olarak belirlenmiştir. Bu da tarımsal işletmelerin büyük bir kısmının sistem dışında faaliyet gösterdiğine işaret etmektedir. Kayıtlı işletmelerin ortalama büyüklüğü ise yalnızca 5 hektar olup, bu durum Bursa'daki tarımsal yapının küçük ölçekli ve parçalı işletmelere dayandığını göstermektedir (TÜİK 2023, Bursa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü).

Tablo 1. Bursa'daki Coğrafi İşaretli Ürünler, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu)

Coğrafi İşaretin Adı	Tescil Tarihi
Gemlik Atı	10.12.2002
Gemlik Zeytini	3.10.2005
İnegöl Köfte	28.02.2006
İznik Çinisi	30.12.2009
Karacabey Soğanı	30.11.2017
Gedelek Turşusu	4.12.2017
Bursa Bıçağı	15.02.2018
Bursa Siyah İnciri	14.11.2018
Bursa İpeği	29.03.2019
Bursa Şeftalisi	3.05.2019
Gürsu Deveci Armudu	10.09.2019
Hasanağa Enginarı	11.09.2020
Bursa Kestane Şekeri	20.01.2021
Kemalpaşa Tatlısı	18.06.2021
Bursa Üzüm Şırası	9.08.2021
Müşküle İğne Oyası	20.08.2021
İznik Müşküle Üzümü	20.08.2021
Bursa Süt Helvası	4.10.2021
Bursa Pideli Köfte	25.10.2021
Bursa Cevizli Lokum	1.11.2021
Bursa Cantık	1.11.2021
Bursa Tahinli Pide	1.11.2021
Bursa Döner Kebabı	17.06.2022
Yenişehir Biberi	24.11.2022
Bursa Santa Maria Armudu	16.12.2022
İznik Derbent Dokuması	16.05.2023
İnegöl Çıbrıkası	6.06.2023
İnegöl Cerrah Fasulyesi	7.06.2023
İnegöl Sütlü Kadayıfı	9.06.2023
Keles Kirazı	22.06.2023
Bursa Kestanesi	25.12.2023
Bursa Havlusu	9.01.2024
Zeyniler Hınkalı	15.02.2024
İnegöl Büryanı / İnegöl Mişörizi	3.07.2024

Bursa'da 2018 yılı sonuna kadar 8 adet coğrafi işaretli ürün bulunmakta iken Tablo.1'de verildiği gibi 2024 yılında 21 mahreç 13 menşe olmak üzere toplam 34 adet coğrafi işaretli ürün mevcuttur (Tablo 1). Bursa, Marmara Bölgesi'nde coğrafi işaret tescili almış ürünler bakımından zirvede yer alarak bölgesel kimliğini en güçlü şekilde yansıtan il olmuştur.

2.4. İklim Göstergeleri

Bursa il genelindeki iklim karakteristikleri, Köppen-Geiger ve Thornthwaite iklim sınıflandırmalarına göre incelenmiştir (Şekil 8). Köppen-Geiger sınıflandırmasına göre, Bursa'nın büyük bir kısmında sıcak (Csa) veya ılık (Csb) Akdeniz iklimi hakimdir. Ancak, yüksek rakımlı bölgelerde ılıman okyanusal iklim (Cfb), ılık yaz koşullarına sahip nemli karasal iklim (Dfb), Akdeniz etkisindeki sıcak yaz nemli karasal iklim (Dsb) ve bazı alanlarda Arktik iklim (Dfc) görülmektedir.

Thornthwaite sınıflandırmasına göre ise Bursa'nın alçak kesimlerinde nemli/mezotermal ve az nemli/mezotermal iklim tipleri öne çıkarken, yükselti arttıkça yağışlı/mezotermal, nemli/mikrotermal ve yağışlı/mikrotermal iklim bölgelerine rastlanmaktadır. Uludağ'ın en yüksek kesimleri ise yağışlı/tayga iklim kuşağında yer almaktadır. Bu analizler, Bursa'da altı farklı iklim tipinin bir arada bulunduğunu göstermektedir. Uludağ masifinin belirgin etkisi sayesinde ortaya çıkan bu çeşitlilik, Bursa için önemli bir ekolojik ve iklimsel zenginlik oluşturmaktadır (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli İklim Değişikliği Analiz Raporu).

Bursa, Akdeniz ve Karadeniz iklimleri arasında bir geçiş bölgesi olan Marmara Bölgesi iklim özelliklerini taşımaktadır. Kentte aylık ortalama sıcaklıklar Ocak ayında 5,3 °C ile en düşük, Temmuz ayında ise 24,4 °C ile en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Minimum sıcaklıklar Ocak ayında 1,6 °C, Temmuz ayında ise 17,1 °C olarak ölçülürken, maksimum sıcaklıklar Ocak ayında 9,4 °C, Ağustos ayında ise 30,9 °C seviyesine kadar çıkmaktadır. Bursa'nın yıllık ortalama sıcaklığı 14,9 °C, yıllık ortalama minimum sıcaklığı 9 °C ve yıllık ortalama maksimum sıcaklığı ise 20,3 °C olarak kaydedilmiştir (Şekil 11).

Yağış açısından değerlendirildiğinde, Bursa merkezde aylık yağış miktarı en

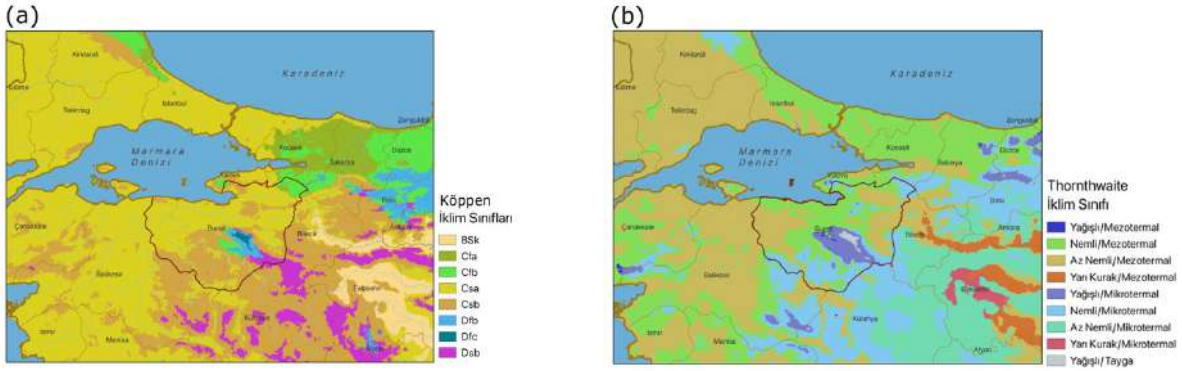

Şekil 10. Köppen-Geiger (a) ve Thornthwaite (b) İklim Sınıflandırmalarına Göre Bursa İlinin İklim Sınıfları (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli İklim Değişikliği Analiz Raporu)

düşük seviyesine 18,7 mm ile Ağustos ayında, en yüksek seviyesine ise 99,8 mm ile Aralık ayında ulaşmaktadır. Yıllık toplam yağış miktarı yaklaşık 700 mm'dir. Yağışlı gün sayısı yıl içinde değişiklik göstererek, Ağustos ayında en düşük seviyede (2,9 gün), Ocak ayında ise en yüksek seviyede (14,7 gün) gerçekleşmektedir. Yıl boyunca ortalama 112 gün yağış görülmekte olup, bu da yılın yaklaşık %30'unun yağışlı geçtiğini göstermektedir.

Güneşlenme süresi açısından ise, Ocak ve Aralık aylarında en düşük seviyede (2,8 saat) ölçülürken, en uzun güneşlenme süresi Temmuz ayında 10,8 saate ulaşmaktadır.
Bursa ilinde karlı gün sayısına ilişkin veriler yalnızca Uludağ masifi için mevcuttur. Uludağ'ın alt kısımlarında yılda 40'tan fazla karlı gün yaşanırken, zirve bölgesinde bu sayı 160 günün üzerine çıkmaktadır. Kar su eşdeğeri dağılımı da benzer bir eğilim göstermektedir. Uludağ zirvesinde kar su eşdeğeri yıllık ortalama 270 kg m^{-2}'nin üzerine çıkarken, bazı bölgelerde 450 kg m^{-2}'yi aşan değerler kaydedilmektedir (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli ÇDP İklim Değişikliği Analiz Raporu).

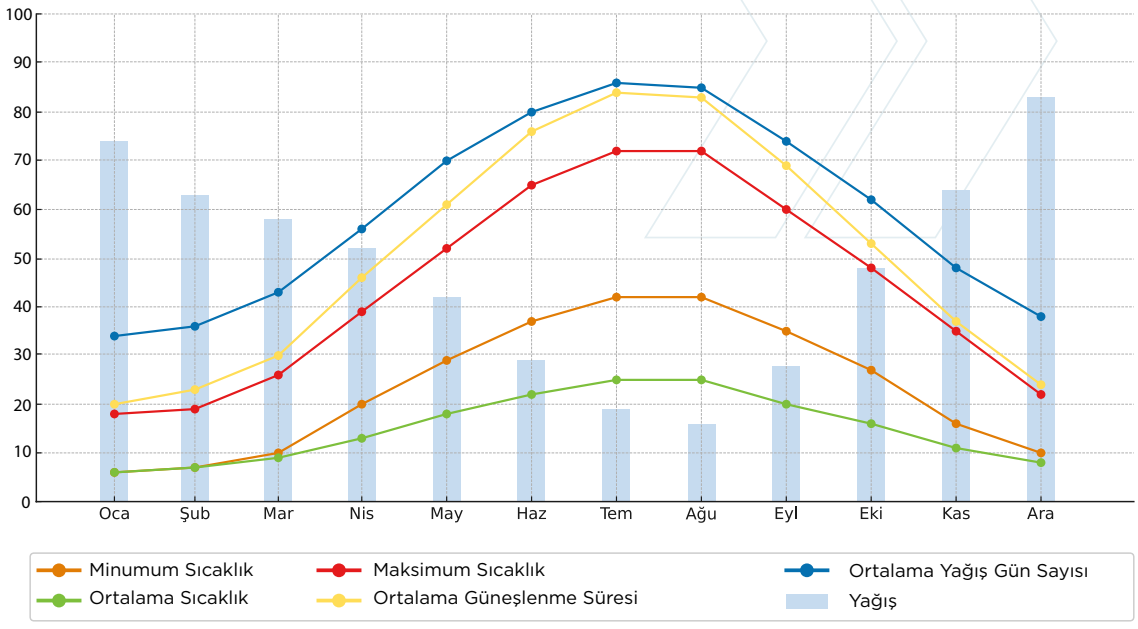

Şekil 11. Bursa'nın Uzun Yıllar Ortalama Aylık İklim Verileri (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli İklim Değişikliği Analiz Raporu)

İklim Değişikliğine Dayanıklı Şehirler ve Bursa'da Bu Konuda Yapılan Çalışmalar

Bursa, çoğunlukla plansız kentleşme, sanayi alanlarının yoğunluğu nedeniyle iklim değişikliğinin etkilerine hem maruz kalan hem de bu etkilerin azaltılmasında sorumluluk taşıyan kritik bir kenttir. Bu kapsamda Bursa'da yürütülen bazı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

•İklim Eylem Planları: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (SECAP) çalışmalarını başlatmış, sera gazı envanteri hazırlamış ve emisyon azaltım hedefleri belirlemiştir.

•Yeşil Altyapı Uygulamaları: Kentte bazı noktalarda yağmur bahçeleri, yeşil çatı sistemleri ve dere ıslah projeleri gibi doğa bazlı çözümler uygulanmaya başlamıştır.

•Ulaşımda Dönüşüm: Toplu taşımada elektrikli otobüslerin kullanımı artırılmakta, raylı sistem yatırımlarıyla fosil yakıt tüketiminin azaltılması hedeflenmektedir.

•Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerji: Belediye binalarında enerji verimliliği uygulamaları yaygınlaştırılmış, güneş enerjisi yatırımları teşvik edilmiştir.

•Kentsel Tarım ve Gıda Güvencesi: Kırsal alanların korunması ve yerel tarımsal üretimin desteklenmesi yönünde çalışmalar, iklim değişikliğine karşı gıda dayanıklılığını artırmaktadır.

Bursa, sahip olduğu doğal kaynaklar, üretim gücü ve toplumsal kapasite ile iklim değişikliğine karşı dirençli bir şehir modeline dönüşme potansiyeline sahiptir. Ancak bu dönüşüm, yalnızca teknik çözümlerle değil, aynı zamanda katılımcı, vizyoner ve ekolojik temelli bir kent yönetimi anlayışıyla mümkün olacaktır.

Sağlık Turizmi ve Kaplıcalar

Bursa, sahip olduğu doğal kaynaklar, termal sular, köklü hamam kültürü ve gelişen sağlık altyapısıyla Türkiye'nin önde gelen sağlık turizmi merkezlerinden biridir. Kent, Roma döneminden bu yana "şifa kenti" olarak anılmış; özellikle Bizans ve Osmanlı dönemlerinde kaplıca kültürü, sağlıkla özdeşleşen bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Günümüzde bu gelenek, modern sağlık turizmi anlayışıyla harmanlanarak kentin ekonomisine ve marka değerine önemli katkılar sunmaktadır.

Bursa'nın sağlık turizmi açısından en dikkat çekici özelliği, zengin termal kaynaklara sahip olmasıdır. Özellikle Çekirge, Kükürtlü, Oylat, Armutlu ve Gemlik bölgelerinde yer alan termal sular; yüksek sıcaklıkları ve mineral içerikleri sayesinde birçok hastalığın tedavisinde destekleyici unsur olarak kullanılmaktadır. Sodyum, sülfat, bikarbonat, magnezyum ve kalsiyum açısından zengin bu kaynaklar; romatizmal hastalıklar, kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları, cilt hastalıkları ve solunum yolu problemlerinde rahatlatıcı etkiler sunmaktadır.

Çekirge bölgesi, Bursa'nın en köklü ve bilinen termal alanıdır. Osmanlı sultanlarının da sıklıkla ziyaret ettiği bu bölgede yer alan tarihi kaplıcalar ve hamamlar, hem kültürel miras hem de sağlık turizmi açısından öne çıkar. Özellikle I. Murat ve I. Bayezid dönemlerinde inşa edilen hamamlar günümüzde hâlâ aktif olarak kullanılmakta ve termal turizmin simgeleri arasında yer almaktadır. Son yıllarda bölgede açılan modern termal oteller ve fizik tedavi merkezleri ise hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir.

Oylat Kaplıcaları, İnegöl ilçesine bağlı ormanlık bir vadide yer almakta olup doğayla iç içe, huzurlu bir sağlık ve dinlenme ortamı sunmaktadır. Özellikle stres, yorgunluk ve cilt hastalıklarına yönelik şifa arayanların tercih ettiği Oylat, aynı zamanda gelişmiş turistik altyapısıyla da dikkat çekmektedir.

Uluslararası sağlık turizmi açısından Bursa; Orta Doğu, Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleri'nden gelen hastalar için önemli bir çekim merkezidir. İstanbul'a olan yakınlığı, ulaşım kolaylığı, uygun maliyetli sağlık hizmetleri ve yüksek hasta memnuniyeti, her geçen yıl şehre gelen yabancı turist sayısını artırmaktadır.

3. Demografi

GALERİ ORHAN

3. DEMOGRAFİ

Nüfus dinamikleri, kentin geleceğini şekillendiren en önemli faktörlerden biridir. Nüfus yapısına ilişkin veriler, kentin ihtiyaçlarını anlamada kritik bir rol oynar. Bursa'nın hızla artan nüfusu, altyapı ve hizmetler üzerinde baskı oluştururken, aynı zamanda kent planlamasında da önemli bir parametre hâline gelmektedir.

3.1. Nüfus

Bursa ili, 2024 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKSverilerine göre 3.238.618 kişilik nüfusa sahiptir (TÜİK, 2024). Bu nüfus,161.941 (%50,07)erkek ve 162.677 (%49,93) kadından oluşmaktadır. Bursa bu nüfus özellikleri ile Türkiye'nin dördüncü büyük kenti ve Marmara bölgesinin en kalabalık 2. kenti olma özelliğini taşımaktadır.

Bursa'ya bağlı 17 ilçe ve 364'ü kentsel, 696'sı kırsal olmak üzere toplamda 1060 mahalle bulunmaktadır. İlçeler alfabetik sırasına göre Büyükorhan, Gemlik, Gürsu, Harmancık, İnegöl, İznik, Karacabey, Keles, Kestel, Mudanya, Mustafakemalpaşa, Nilüfer, Orhaneli, Orhangazi, Osmangazi, Yenişehir ve Yıldırım'dır. İlçe belediyelerin 2020-2024 yılları arasındaki nüfus bilgileri Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre Bursa İlçe Nüfusları, 2020-2024
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

İlçe Adı	2020	2021	2022	2023	2024	% 2024
Büyükorhan	9 485	9 321	8 940	10 325	9 596	0,2
Gemlik	115 404	118 037	120 245	122 171	123 361	3,8
Gürsu	96 985	99 278	102 601	103 770	104 867	3,2
Harmancık	6 145	6 016	5 979	6 334	6 204	0,1
İnegöl	281 384	286 848	294 485	299 203	302 251	9,3
İznik	44 102	44 050	44 236	44 988	45 208	1,3
Karacabey	84 666	84 241	84 907	85 765	85 968	2,6
Keles	11 499	11 246	10 955	11 321	11 171	0,3
Kestel	70 865	72 439	74 109	75 954	76 659	2,3
Mudanya	102 523	105 308	108 011	109 964	110 797	3,4
Mustafakemalpaşa	101 820	101 407	102 284	103 944	103 581	3,1
Nilüfer	484 832	518 382	536 365	543 934	561 730	17,3
Orhaneli	19 055	18 786	18 543	19 527	19 069	0,5
Orhangazi	80 118	80 216	81 110	81 862	82 111	2,5
Osmangazi	881 459	884 451	891 250	885 273	885 441	27,3
Yenişehir	54 315	54 485	54 844	55 745	55 606	1,7
Yıldırım	657 176	653 307	655 856	654 491	654 998	21,4
Bursa	3 101 833	3 147 818	3 194 720	3 214 571	3 238 618	
Türkiye	83 614 362	84 680 273	85 279 553	85 372 377	85 664 944	
Bursa'nın Ülke Nüfusundaki Payı %	3,70	3,71	3,74	3,76	3,78	

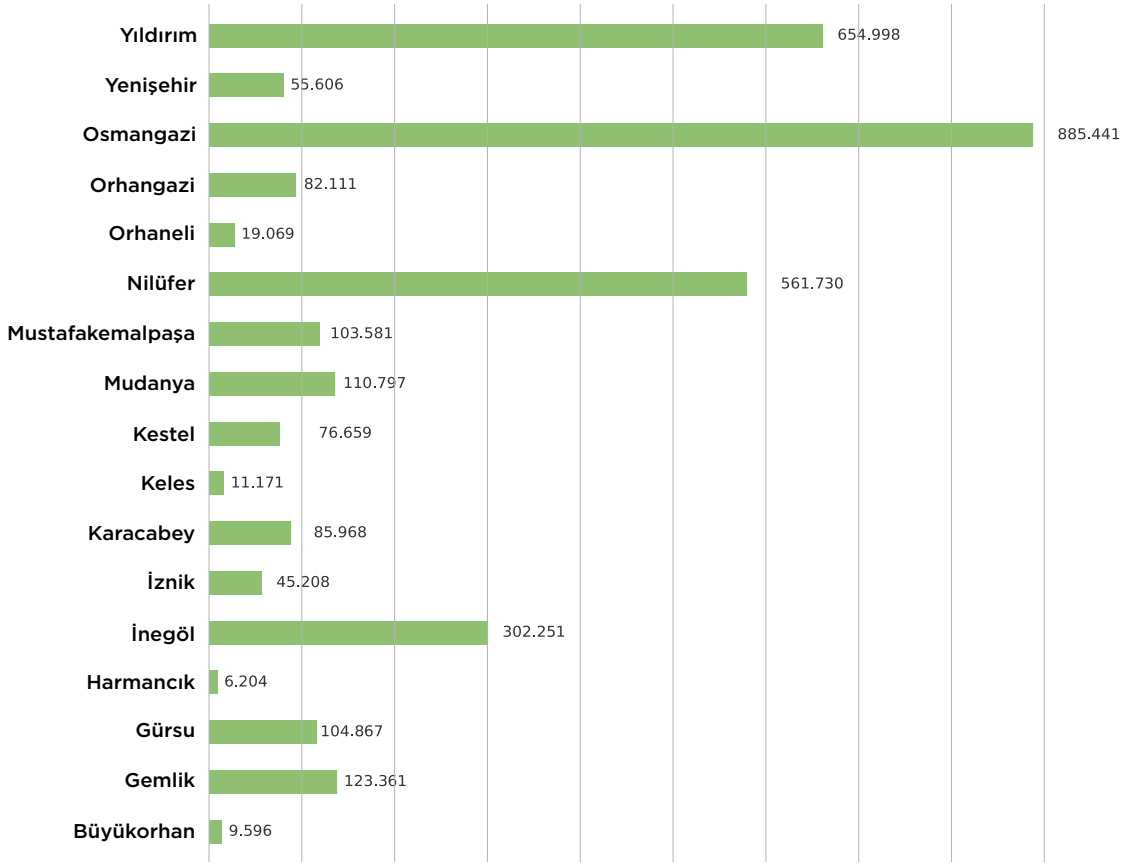

Şekil 12. İlçe Nüfusları, 2024
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

Tablo 2 ve Şekil 12-13 incelendiğinde, nüfusun büyük bir bölümünün kentin merkezi konumunda bulunan ve yüz ölçümü bakımından en büyük ilçe olan Osmangazi'de yoğunlaştığı görülmektedir. Nüfusu en az olan ilçe ise dağlık bir bölgede yer alan Harmancık'tır.

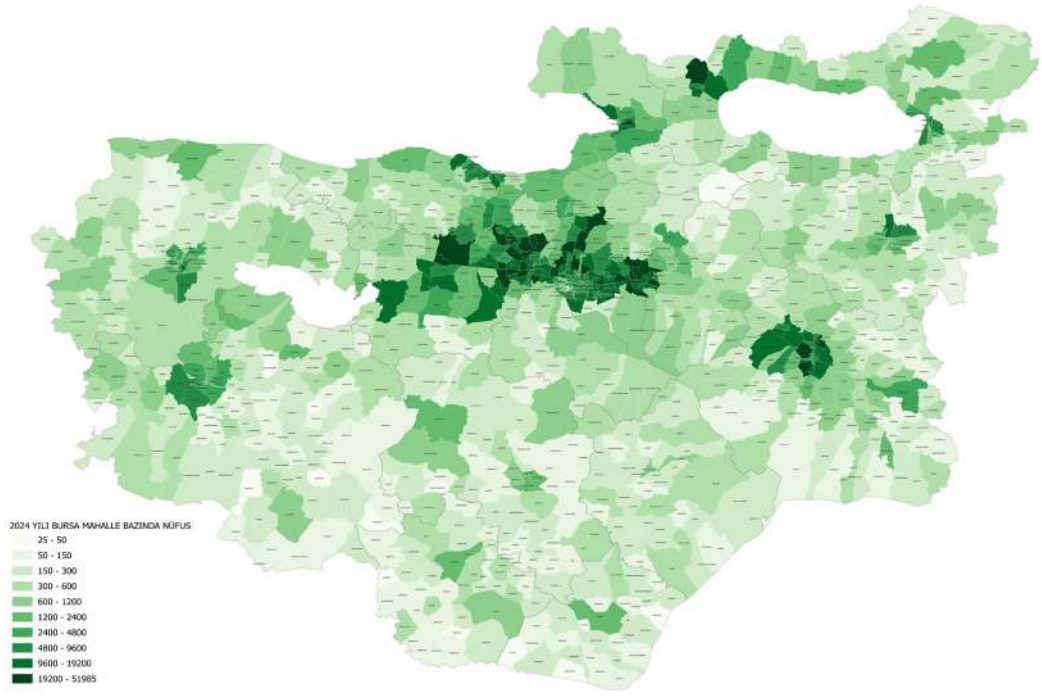

Şekil 13. Mahalle Bazında Nüfus Dağılımı
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli ÇDP Nüfus, Göç Ve Demografik Yapı Analiz Raporu)

3.2. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Bursa iline ait cinsiyet dağılım tablosu, ilçeler arasında küçük farklılıklar barındırsa da genel olarak dengeli bir yapıya işaret etmektedir. İlçelerin çoğunda erkek ve kadın nüfusu arasındaki oran farkları oldukça düşük seviyelerdedir (Tablo 3).

Tablo 3. İlçelerin Kadın-Erkek Nüfusları Ve Cinsiyet Oranı, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

İlçe	Erkek		Kadın	
	Sayı	%	Sayı	%
Büyükorhan	4 772	49,7	4 824	50,2
Gemlik	62 078	50,3	61 283	49,6
Gürsu	53 099	50,6	51 768	49,3
Harmancık	3 037	49	3 167	51
İnegöl	152 149	50,3	150 102	49,6
İznik	22 290	49,3	22 918	50,7
Karacabey	42 985	50,0	42 983	50,0
Keles	5 615	50,2	5 556	49,7
Kestel	38 546	50,2	38 113	49,7
Mudanya	53 711	48,4	57 086	51,5
Mustafakemalpaşa	51 473	49,6	52 108	50,3
Nilüfer	277 061	49,3	284 669	50,6
Orhaneli	9 432	49,4	9 637	50,5
Orhangazi	41 240	50,2	40 871	49,7
Osmangazi	443 222	50,0	442 219	49,9
Yenişehir	27 562	49,5	28 044	50,4
Yıldırım	328 669	50,1	326 329	49,8
Bursa	1 616 941	49,9	1 621 677	50,1

Mudanya ilçesinde kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark, ilçenin kıyı yerleşimi olmasının yanı sıra, emekli ve ileri yaş grubunun tercih ettiği bir bölge olmasıyla ilişkilendirilebilir. Buna karşılık, sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu Gürsu ve İnegöl ilçelerinde erkek nüfusu, kadın nüfusuna kıyasla küçük ama belirgin bir oranda daha fazladır. Bu durum, iş gücü talebine bağlı göç hareketlerinin cinsiyet dağılımına etkisini gösteren önemli bir bulgudur.

Karacabey ilçesi, erkek ve kadın nüfus oranlarının tam olarak eşit olduğu nadir örneklerden biridir. Bu durum, bölgedeki demografik istikrarın bir göstergesi olabilir. Nilüfer ilçesinde ise kadın nüfusu erkeklerden daha fazladır. İlçenin sosyal yapısı ve yaşam kalitesi göz önünde bulundurulduğunda, kadınların bu bölgeyi tercih etme eğiliminde oldukları düşünülebilir.

Harmancık ve Orhaneli gibi kırsal ilçelerde kadın nüfusunun biraz daha yüksek olması, erkek nüfusun ekonomik nedenlerle göç etmiş olabileceğine işaret etmektedir.
Bursa'da ortanca yaş, son beş yılda düzenli bir artış göstermiştir. 2020'de 34,8 olan ortanca yaş, 2024'te 36,3'e yükselmiştir. Bu artış, kentin nüfusunun giderek yaşlandığını göstermektedir. Kadınların ortanca yaşı erkeklerden her yıl daha yüksek çıkmıştır. 2024 yılında erkeklerdeki ortanca yaş 35,5, kadınlarda 37,1'dir. Bursa'da her iki cinsiyet için ortanca yaş değeri ise 36,3'tür.

Bursa'da 0-14 yaş arası nüfus son 20 yılda genel olarak artış göstermiştir (Tablo 4). 2000 yılında 544.381 olan bu yaş grubundaki nüfus, 2021 ve 2022'de 664 binin üzerine çıkarak zirveye ulaşmış, ardından 2023 ve 2024'te kademeli bir düşüşle 644.720'ye gerilemiştir. Erkek çocuk nüfusu her yıl kız çocuklara göre biraz daha fazladır. Bu veriler, genç nüfus oranında son yıllarda hafif bir azalma eğilimi olduğunu ve demografik dönüşüm sürecinin başladığını göstermektedir. Bursa'da 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus son 20 yılda düzenli bir artış göstermiştir. 2000 yılında 1,4 milyon civarında olan bu yaş grubu, 2010'da 1,8 milyona, 2024'te ise 2,2 milyonun üzerine çıkarak önemli bir büyüme sergilemiştir. Erkek ve kadın nüfusu bu grupta birbirine oldukça yakın seyretmekte, bu da toplumsal cinsiyet dağılımında dengeli bir yapıya işaret etmektedir. Bu artış, Bursa'nın ekonomik dinamizmini ve göç alan bir kent olduğunu da destekler niteliktedir (Tablo 4).

Tablo 4. Yıllara Ve Cinsiyete Göre Yaş Grupları, 2000-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

	0-14				15-64				65+		
Yıl	Toplam	Erkek	Kadın	Yıl	Toplam	Erkek	Kadın	Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2000	544 381	280 496	263 885	**2000**	1 442 735	722 876	719 859	**2000**	137 404	60 890	76 514
2010	592 379	305 305	287 074	**2010**	1 819 200	910 191	909 009	**2010**	193 916	84 787	109 129
2020	660 902	339 674	321 228	**2020**	2 142 103	1 078 931	1 063 172	**2020**	298 828	132 162	166 666
2021	664 717	341 535	323 182	**2021**	2 172 296	1 094 135	1 078 161	**2021**	310 805	137 692	173 113
2022	664 472	341 867	322 605	**2022**	2 208 914	1 111 713	1 097 201	**2022**	321 334	142 289	179 045
2023	655 783	337 445	318 338	**2023**	2 223 800	1 119 718	1 104 082	**2023**	334 988	148 778	186 210
2024	644 720	331 655	313 065	**2024**	2 242 610	1 128 800	1 113 810	**2024**	351 288	156 486	194 802

Bursa'da 65 yaş ve üzeri nüfus yıllar içinde belirgin bir artış göstermiştir. 2000 yılında yaklaşık 137 bin olan yaşlı nüfus, 2010'da 194 bine, 2024'te ise 351 bine ulaşarak önemli ölçüde büyümüştür. Kadınların erkeklere oranla bu yaş grubunda daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, kadınların daha uzun yaşam beklentisine sahip olmasıyla açıklanabilir. Yaşlı nüfustaki artış, kentin demografik yapısının giderek yaşlandığını ve buna yönelik sosyal politikaların önem kazandığını göstermektedir. Nüfus piramidi Şekil 14'te sunulmuştur.

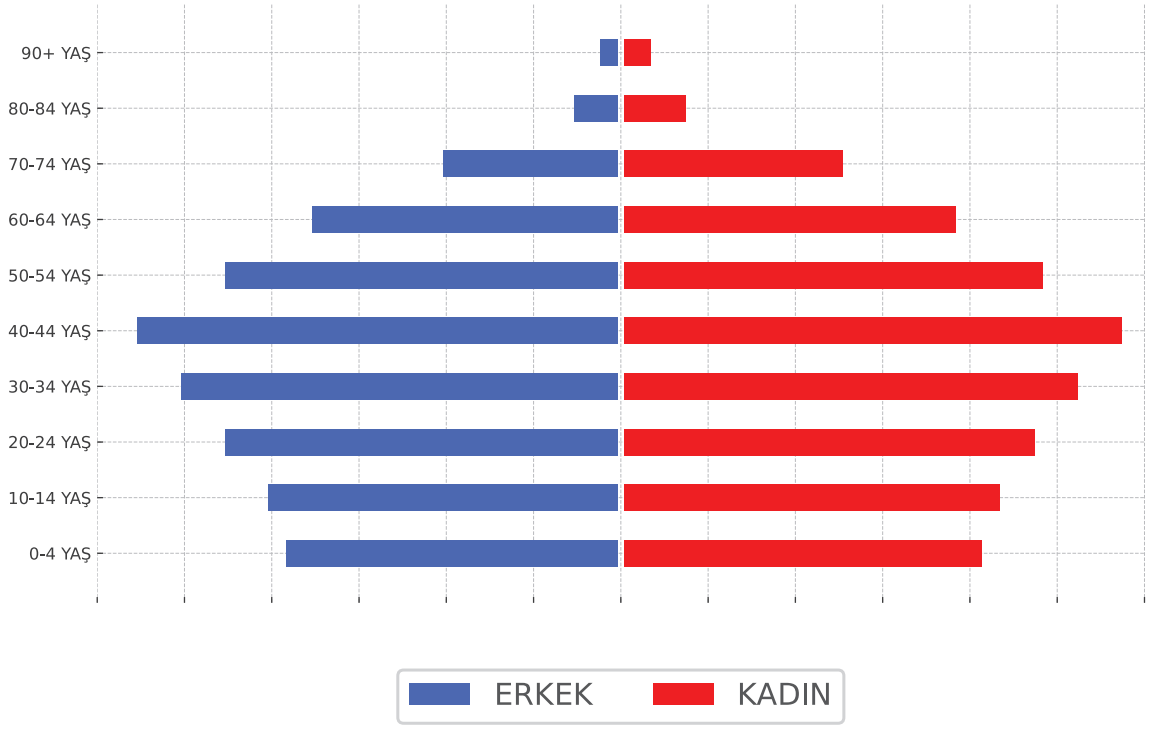

Şekil 14. Bursa Nüfus Piramidi, 2024 (TÜİK, 2024)

3.3. Hanehalkı Büyüklüğü

Bursa'da yıllara göre hane halkı sayısı Tablo 5'te verilmiştir. Bursa'da 2024 yılında hanehalkı sayısı 1.023.044, ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,1'dir. Bursa'daki hanelerin çoğu 2 ve 3 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 5. Bursa'da Yıllara Göre Hane Sayıları (TÜİK, 2024)

Yıl	Hanehalkı Sayısı	1 kişilik	2 kişilik	3 kişilik	4 kişilik
2020	939 400	147 904	199 022	205 724	214 533
2021	966 765	162 849	209 282	213 573	211 904
2022	994 542	173 093	219 911	218 583	213 519
2023	1 010 498	178 860	227 253	222 703	211 643
2024	1 023 044	184 559	232 910	225 871	210 200

Yıl	5 kişilik	6 kişilik	7 kişilik	8 kişilik	9 kişilik	10+ kişilik
2020	95 749	40 556	17 306	8 170	4 286	6 150
2021	94 258	39 639	17 060	7 994	4 264	5 942
2022	94 992	39 982	16 750	7 775	4 191	5 746
2023	94 559	40 448	17 221	8 025	4 192	5 594
2024	94 294	40 761	17 075	8 045	4 105	5 224

3.4. Medeni Durum

Bursa'da 2024 yılında nüfusun çoğunluğu evlidir. Tablo 6'da gösterildiği gibi yıllar içinde evli oranı azalmakta, bekar oranı giderek artmaktadır.

Tablo 6. Bursa'da Yıllara Göre Medeni Durum Dağılımı, 2020-2024 (TÜİK, 2024)

Yıl	Dul	%	Evli	%	Bekar	%
2020	141 978	6,0	1 561 560	66,6	699 581	27,3
2021	147 120	6,0	1 601 309	65,5	734 672	30,0
2022	149 751	5,9	1 622 844	64,7	757 653	30,0
2023	152 507	5,9	1 633 937	63,3	772 344	29,9
2024	155 172	5,8	1 647 247	62,4	791 479	31,6

Bursa genelinde evli bireylerin oranı %62,4 ile en yüksek grubu oluşturmaktadır. Bunu %31,6 ile bekarlar ve %5,8 ile dul bireyler takip etmektedir. Nilüfer, bekar oranının en yüksek olduğu (%33,8) ve dul oranının en düşük olduğu (%4,1) ilçe olarak, genç ve dinamik bir nüfus yapısına işaret etmektedir. Kırsal ilçeler olan Keles, Büyükorhan ve Harmancık, hem dul hem evli oranlarında yüksek değerlere sahipken, bekar oranlarının düşük olması bu bölgelerde genç nüfusun göç etmesiyle de ilişkilidir. Merkez ilçeler olan Osmangazi ve Yıldırım, medeni durum dağılımında Bursa genel eğilimine oldukça yakın profiller sergilemektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Bursa'da İlçelere Göre Medeni Durum Dağılımı, 2024 (TÜİK, 2024)

İlçe Adı	Dul	%	Evli	%	Bekar	%
Büyükorhan	1 081	12,5	5 760	66,7	1 800	20,8
Gemlik	6 836	6,7	62 474	61,6	32 049	31,6
Gürsu	4 023	5	52 118	65	24 089	30
Harmancık	726	13,0	3 709	66,7	1 129	20,3
İnegöl	12 799	5,5	152 403	65,5	67 494	29,0
İznik	3 311	8,7	25 078	65,9	9 644	25,4
Karacabey	5 837	8,4	44 966	64,4	19 026	27,2
Keles	1 406	13,8	6 945	68	1 863	18,2
Kestel	3 708	6,1	39 949	65,3	17 499	28,6
Mudanya	7 322	8,0	59 650	65,2	24 509	26,8
Mustafakemalpaşa	8 192	9,5	55 903	65,2	21 693	25,3
Nilüfer	18 778	4,1	283 534	62,1	154 180	33,8
Orhaneli	1 967	11,8	11 273	67,8	3 389	20,4
Orhangazi	5 020	7,5	43 020	64,3	18 917	28,3
Osmangazi	41 006	5,8	448 375	63,3	218 809	30,9
Yenişehir	3 918	8,6	30 158	66,6	11 219	24,8
Yıldırım	29 242	5,7	321 932	62,8	161 170	31,5
Bursa	155 172	5,8	1 647 247	62,4	791 479	31,6

3.5. Nüfus Artışı

Nüfus artışı, belirli bir bölgedeki toplam nüfusun zaman içindeki değişimini ifade eder ve doğumlar, ölümler ile göçlerden etkilenir. Pozitif nüfus artışı, nüfusun arttığını gösterirken, negatif nüfus artışı nüfusun azaldığını ifade eder. Bursa'nın 2024 yılındaki nüfus artış hızı ‰ 7,45 olarak tespit edilmiştir. (TÜİK, 2024). Buna göre Bursa nüfusu bir önceki yıla göre 24.047 kişi artmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Bursa İl Nüfusu Ve Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2020-2023 (TÜİK, 2024)

Yıl	Toplam Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)
2020	3 101 833	14,8
2021	3 147 818	14,7
2022	3 194 720	14,7
2023	3 214 571	6,1
2024	3 238 618	7,4

Nilüfer, Gürsu, Kestel, Mudanya ve İnegöl ilçelerinin düzenli nüfus artışı gösterdiği görülmektedir. Gemlik, Orhangazi ve Karacabey gibi ilçelerde ise nüfus artışı dalgalı bir seyir izlemekte; merkezi konumda bulunan Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinde ise nüfusun durağanlaştığı veya azaldığı dikkat çekmektedir. Yenişehir, Mustafakemalpaşa ve İznik ilçeleri, düşük oranlı ve dönemsel dalgalanmalarla sınırlı bir nüfus artışı sergilemektedir. Kırsal karakteri ağır basan Keles, Harmancık, Orhaneli ve Büyükorhan ilçeleri ise sürekli olarak nüfus kaybı yaşamaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına Göre İlçelerin Yıllık Nüfus Artış Hızları, 2020-2024(TÜİK, 2024)

İlçe Adı	2020		2021		2022		2023		2024	
	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)
Nilüfer	484 832	39,7	518 382	66,9	536 365	34,1	543 934	14	561 730	32,1
Gürsu	96 985	33,5	99 278	23,3	102 601	32,9	103 770	11,3	104 867	10,5
İnegöl	281 384	26,8	286 848	19,2	294 485	26,2	299 203	15,8	302 251	10,1
Gemlik	115 404	16,7	118 037	22,5	120 245	18,5	122 171	15,8	123 361	9,6
Kestel	70 865	38,2	72 439	21,9	74 109	22,7	75 954	24,5	76 659	9,2
Mudanya	102 523	48,8	105 308	26,8	108 011	25,3	109 964	17,9	110 797	7,5
İznik	44 102	13	44 050	-1,1	44 236	4,2	44 988	16,8	45 208	4,8
Orhangazi	80 118	12,2	80 216	1,2	81 110	11	81 862	9,2	82 111	3
Karacabey	84 666	8,8	84 241	-5	84 907	7,8	85 765	10	85 968	2,3
Yıldırım	657 176	-1,2	653 307	-5,9	655 856	3,8	654 491	-2	654 998	0,7
Osmangazi	881 459	6,1	884 451	3,4	891 250	7,6	885 273	-6,7	885 441	0,1
Yenişehir	54 315	7 ,2	54 485	3,1	54 844	6,5	55 745	16,2	55 606	-2,5
Mustafakemalpaşa	101 820	6,9	101 407	-4	102 284	8,6	103 944	16,2	103 581	-3,55
Keles	11 499	-42,4	11 246	-22,2	10 955	-26,2	11 321	32,8	11 171	-13,3
Harmancık	6 145	-38,1	6 016	-21,2	5 979	-6,1	6 334	57,6	6 204	-20,7
Orhaneli	19 055	-17,2	18 786	-14,2	18 543	-13	19 527	51,7	19 069	-23,7
Büyükorhan	9 485	-18,9	9 321	-17,4	8 940	-41,7	10 325	144	9 596	-73,2

3.6. Nüfus Yoğunluğu

Nüfus artışı, belirli bir bölgedeki toplam nüfusun zaman içindeki değişimini ifade eder ve doğumlar, ölümler ile göçlerden etkilenir. Pozitif nüfus artışı, nüfusun arttığını gösterirken, negatif nüfus artışı nüfusun azaldığını ifade eder. Bursa'nın 2024 yılındaki nüfus artış hızı ‰ 7,45 olarak tespit edilmiştir. (TÜİK, 2024). Buna göre Bursa nüfusu bir önceki yıla göre 24.047 kişi artmıştır (Tablo 8).

Tablo 10. Bursa'nın Nüfusu Ve Nüfus Yoğunluğu, 2024 (TÜİK, 2024)

Yıl	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu
2020	3 101 833	299
2021	3 147 818	303
2022	3 194 720	308
2023	3 214 571	310
2024	3 238 618	312

Nüfus yoğunluğunun artması, şehir genelinde altyapı ve hizmetler üzerinde büyük bir baskı oluşturarak mevcut ulaşım sisteminin, sosyal donatı alanlarının, su ve enerji kaynaklarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda çevresel kirliliğin artmasına, yükselen konut talepleriyle birlikte emlak ve kira fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır.

Bu durum, iş gücü potansiyelini artırırken, işsizlik oranlarının yükselmesine ve sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine sebep olmaktadır. Kültürel çeşitlilik ve dinamizm artsa da sosyal uyum sorunları ortaya çıkabilmektedir.

Bu nedenle, nüfus yoğunluğunun artışı, ancak dengeli ve sürdürülebilir bir şehir planlaması ile yönetildiğinde olumlu sonuçlar doğurabilmektedir.

3.7. Göç

Bursa'nın aldığı ve verdiği göç değerleri arasındaki farkın yıllar içinde azalmasına bağlı olarak net göç değerinin de yıllar içinde azaldığı görülmektedir. Bursa'nın yıllar içinde aldığı ve verdiği göç artmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Bursa'nın Göç Rakamları, 2020-2024
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

Yıl	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (‰)
2020	77 039	53 940	23 099	7,4
2021	92 019	76 678	15 341	4,8
2022	90 863	70 447	20 416	6,3
2023	95 935	89 763	6 172	1,9

2020–2023 yılları arasında Türkiye'de göç alma nedenlerinde, bireysel ve yapısal etkenlerin göç kararlarında birlikte rol oynadığı görülmektedir. Bu dönemde göçün en önemli nedenlerinden biri, her yıl istikrarlı biçimde yüksek oranlarda gerçekleşen "hane veya aile fertlerine bağımlı göç" olmuştur. Aile bağlarının güçlü olduğu toplumsal yapının bir sonucu olarak bu tür göçler, bireylerin kararlarında belirleyici olmayı sürdürmektedir. Ancak bu dört yıllık süreçte özellikle dikkat çeken bir diğer neden ise eğitim amacıyla gerçekleşen göç hareketliliğidir. Eğitim nedeniyle yapılan göç, özellikle 2021 yılında ciddi bir artış göstermiştir. Bu yıl içerisinde eğitim gerekçesiyle göç edenlerin oranı, toplam göç içinde %14.8'e ulaşarak dikkat çekici bir seviyeye gelmiştir. Göçün ekonomik boyutları da verilerde kendini göstermektedir. Daha iyi konut ve yaşam koşulları ile iş bulma veya işe başlama gerekçeleri her yıl görece sabit ve yüksek oranlarla göç nedenleri arasında yer almıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Bursa'nın Aldığı Göçün Nedenleri, 2020-2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

Göç Alma Nedeni	2020	%	2021	%	2022	%	2023	%
Hane/Aile Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	18 449	26,3	20 662	15,4	21 575	22,8	18 082	20,5
Daha İyi Konut Ve Yaşam Koşulları	14828	21,2	13 779	10,3	15 128	16	14 395	16,3
Eğitim	6 258	8,9	1978	14,8	11 315	12	11 418	13
İşe Başlamak/İş Bulmak	7 615	10,9	9 864	7,4	10 914	11,5	10 849	12,3
Tayin/İş Değişikliği	7 627	10,9	85 553	63,9	9 002	9,5	9 016	10,2
Bilinmeyen	1 257	17,9	8 493	6,4	11 071	11,7	8 694	9,8
Medeni Durum Değişikliği/Ailevi Nedenler	434	6,2	5 624	4,2	6 258	6,6	5 971	6,8
Ev Alınması	2 507	3,6	2 394	1,8	2 840	3	2 464	2,8
Aile Yanına/Memlekete Geri Dönme	904	1,3	743	0,6	693	0,7	775	0,9
Sağlık/Bakım	443	0,6	535	0,4	494	0,5	535	0,6
Diğer	1231	1,8	1276	1	134	1,4	12 739	14,5

2020–2023 yılları arasında Türkiye'de göç verme nedenlerine dair veriler incelendiğinde, özellikle eğitim kaynaklı göçün belirgin bir biçimde öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde eğitim, kimi yıllarda toplam göç veren nüfus içinde en baskın neden haline gelmiş; diğer yıllarda ise önemli bir payı koruyarak süreklilik göstermiştir. Özellikle 2021 yılında dikkat çeken bir sıçrama yaşanmış, eğitim nedeniyle göç edenlerin sayısı 26.941'e ulaşarak toplam göç içinde %32.8'lik etkileyici bir orana sahip olmuştur. 2022 ve 2023 yıllarında eğitim kaynaklı göçün oranı, bu olağanüstü zirvenin ardından düşse de yüksekliğini korumuş; sırasıyla %24.2 ve %22.1 oranlarında gerçekleşmiştir. Göç verme nedenleri arasında ailevi bağlar, daha iyi yaşam koşulları arayışı ve istihdama yönelik hareketlilik gibi yapısal nedenler öne çıkmaktadır. Hane veya aile fertlerine bağlı göç, yıllar boyunca %14 ila %18 arasında dalgalanmış ve sürekliliğini korumuştur. Daha iyi konut ve yaşam koşulları arayışı da yükselen bir eğilim göstermiş, özellikle 2023 yılında %16.6 ile dikkat çekici bir seviyeye ulaşmıştır (Tablo 13).

Tablo 13. Bursa'nın Verdiği Göçün Nedenleri, 2020-2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

Göç Verme Nedeni	2020	%	2021	%	2022	%	2023	%
Eğitim	4 311	7,6	26 941	32,8	18 889	24,2	19 552	22,1
Hane/Aile Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	12 546	22,1	12 074	14,7	11 985	15,3	16 300	18,4
Daha İyi Konut Ve Yaşam Koşulları	11 388	20,1	10 433	12,7	11 438	14,7	14 723	16,7
Tayin/İş Değişikliği	5 689	10	6 056	7,4	6 793	8,7	8 117	9,2
İşe Başlamak/İş Bulmak	4 018	7,1	5 049	6,1	5 409	6,9	7 709	8,7
Bilinmeyen	5 237	9,2	6 122	7,5	5 611	7,2	7 328	8,3
Medeni Durum Değişikliği/ Ailevi Nedenler	3 702	6,5	4 167	5,1	4 313	5,5	5 062	5,7
Ev Alınması	1 761	3,1	1 718	2,1	1 765	2,3	2 068	2,3
Aile Yanına/Memlekete Geri Dönme	2 276	4	1 877	2,3	1 877	2,4	1 877	2,1
Sağlık/Bakım	467	0,8	426	0,5	406	0,5	467	0,5
Diğer	1 731	3,1	1 465	1,8	1 595	2	3 678	4,2

Yurt içi ve yurt dışı göçlerle birlikte Bursa'daki yabancı nüfus, hem sayısal hem de demografik olarak önemli değişimlere uğramaktadır. Ekonomik fırsatlar, eğitim imkânları, siyasi istikrar veya savaş gibi faktörler nedeniyle farklı ülkelerden gelen göçmenler, şehrin nüfus yapısını çeşitlendirmektedir.

Yabancı nüfusun artması, kültürel çeşitliliği zenginleştirirken iş gücü piyasasında yeni dinamikler yaratmakta ve bazı sektörlerde iş gücü ihtiyacını karşılamaktadır. Ancak kontrolsüz göç, altyapı ve hizmetler üzerinde baskı oluşturabilir, konut fiyatlarını yükseltebilir ve sosyal uyum sorunlarına yol açabilir. Bu nedenle, şehirlerin bu değişime uyum sağlayacak kapsayıcı politikalar geliştirmesi, yabancı nüfusun entegrasyonunu kolaylaştırarak sürdürülebilir bir kentsel yaşam sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bursa'daki toplam yabancı nüfusun yıllar içinde arttığı gözlemlenirken, yabancı nüfus içinde kadın ve erkek sayılarının birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir (Tablo 14).

Tablo 14. Yıllara Ve Cinsiyete Göre Bursa'daki Yabancı Nüfus, 2020-2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu; TÜİK, 2024)

Yıl	Toplam Yabancı Nüfus	Erkek	Kadın
2020	44 586	22 291	22 295
2021	54 276	26 679	27 597
2022	61 150	30 324	30 826
2023	59 284	29 288	29 996
2024	57 256	28 330	28 926

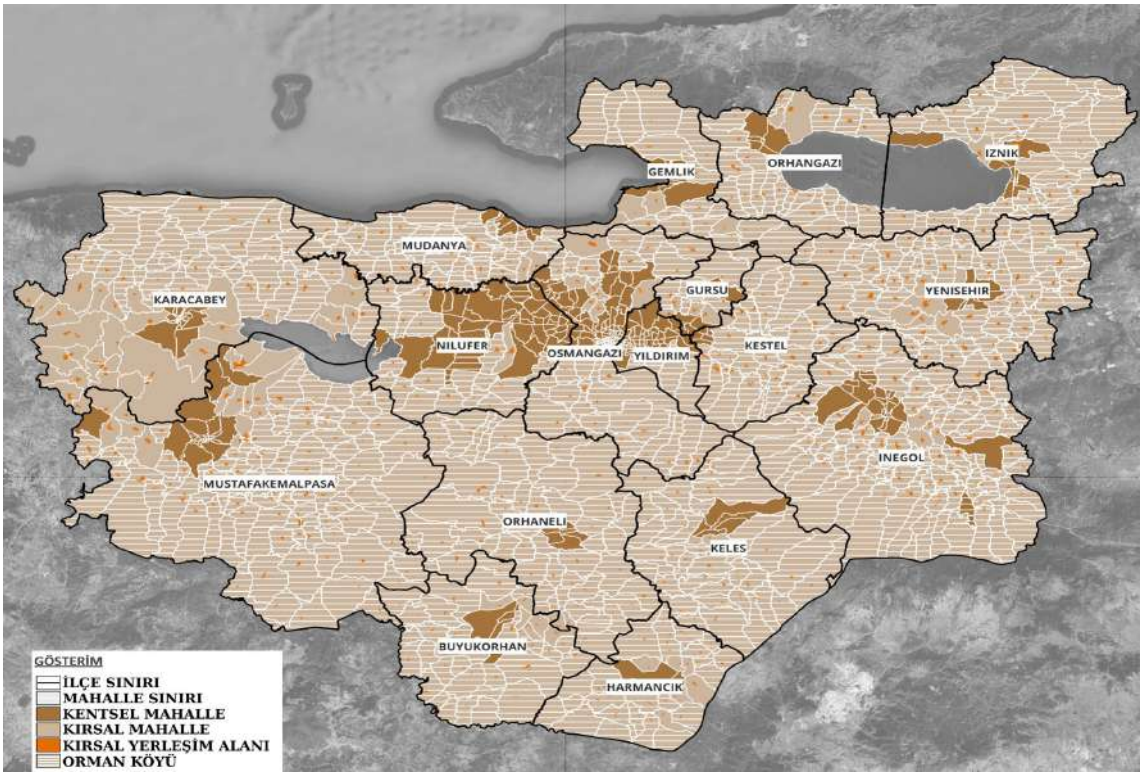

Şekil 15. Bursa İli Kırsal Alanların Dağılımı
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)

3.8. Kırsal Mahalle Sayısı ve Nüfus Bilgileri

Bursa, ülkemizin en gelişmiş illerinden biri olup büyükşehir statüsüne sahiptir. Kırsal alanlara yönelik değerlendirmelerde hem idari sınıflamalar hem de kırsallık dereceleri dikkate alınmalıdır.

Bu çerçevede, kırsal mahalleler ve orman köyü statüsündeki yerleşimler birlikte kırsal alan olarak ele alınmıştır. Çalışmalar, toplam 696 mahalle üzerinden yürütülmektedir (Şekil 15).

Bursa'nın arazi kullanımında kırsal karakterin baskın olduğu, aynı zamanda idari açıdan kırsal mahallelerin sayıca çoğunlukta bulunduğu görülmektedir. Ancak kırsal mahallelerin fazla olmasına karşın, bu mahallelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı daha düşüktür (Tablo 15).

Tablo 15. İlçelere Göre Kırsal Alan Bilgiler
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)

İlçe Adı	Toplam Mahalle	Kırsal Mahalle Sayısı	Köy Statüsünde Olanlar (2012)	Kentsel Nüfus (2024)	Kırsal Mahalle Nüfusu (2024)	Kırsal Alan Nüfusu (2024)	Toplam Nüfus	Kırsal Nüfus Oranı (%)
Osmangazi	136	34	33	864 106	21 330	21 330	885 436	2,4
Yıldırım	71	4	4	653 124	1 874	1 874	654 998	0,3
Nilüfer	64	20	20	552 500	9 166	14 433	561 666	1,6
İnegöl	116	90	90	272 362	29 888	33 002	302 250	9,9
Gemlik	35	20	19	109 957	13 393	13 393	123 350	10,9
Gürsu	15	10	7	98 140	6 696	6 696	104 836	6,4
Mudanya	47	37	36	81 617	29 180	29 180	110 797	26,3
Mustafakemalpaşa	131	105	104	78 798	24 783	24 783	103 581	23,9
Orhangazi	31	25	25	67 523	14 588	14 588	82 111	17,8
Karacabey	85	64	64	65 680	20 288	20 288	85 968	23,6
Kestel	35	30	28	63 971	12 650	12 650	76 621	16,5
Yenişehir	71	60	61	38 076	17 530	17 530	55 606	31,5
İznik	46	37	37	31 880	13 328	13 328	45 208	29,5
Orhaneli	61	55	55	6 776	12 293	12 293	19 069	64,5
Keles	42	37	36	2 831	8 340	8 340	11 171	74,7
Harmancık	31	28	28	2 399	3 805	3 805	6 204	61,3
Büyükorhan	43	40	39	2 165	7 431	7 431	9 596	77,4
Toplam	1060	696	686	2 991 905	246 563	254 944	3 238 468	7,8

Türkiye genelinde, beş yıllık peryotlarla hazırlanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) çalışmaları, Bursa'nın genel olarak yüksek bir gelişmişlik seviyesine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak ilçeler bazında değerlendirildiğinde, Bursa'daki ilçelerin gelişmişlik seviyeleri 1. ve 5. kademeler arasında değişkenlik göstermektedir.

Özellikle kademe değişimi açısından yalnızca Orhaneli ilçesinde farklılık yaşandığı görülmektedir. Ülke genelindeki sıralamalara bakıldığında ise Karacabey, Keles, Nilüfer ve Orhangazi ilçelerinin sıralamaları yükselirken, diğer ilçelerin sıralamalarında gerileme yaşandığı dikkat çekmektedir (Tablo 16).

Büyükorhan, Keles, Orhaneli ve Harmancık ilçeleri, (SEGE) sıralamasında alt seviyelerde yer almakta olup, bu ilçelerde yaşayan nüfusun %60'ından fazlası kırsal alanlarda ikamet etmektedir. Buna karşılık, Yıldırım, Nilüfer, Osmangazi, Gürsu ve İnegöl ilçelerinde kırsal kesimde yaşayanların oranı %10'un altında kalmaktadır.

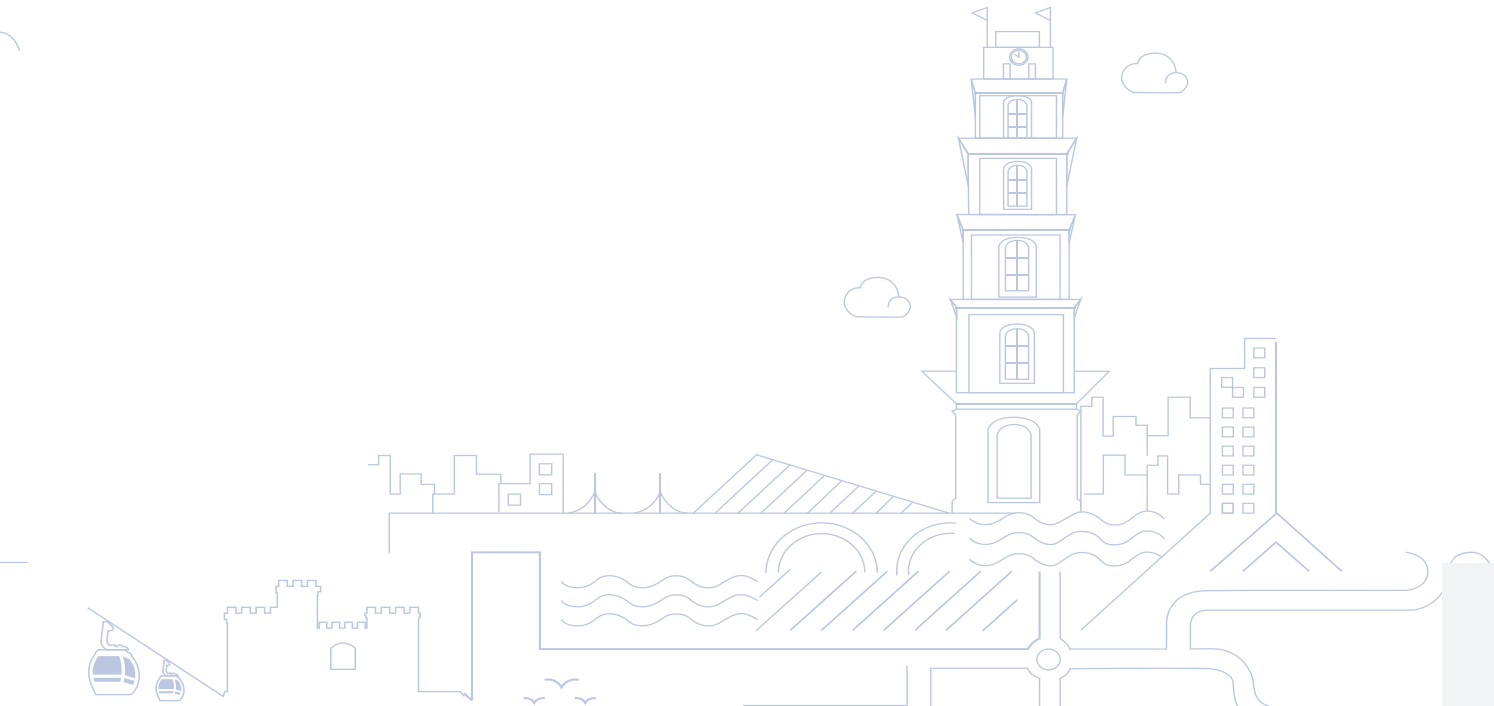

2023 yılı verilerine göre, Bursa genelinde kadın ve erkek nüfus oranları birbirine eşittir. Kırsal bölgelerde de benzer bir dağılım gözlemlenirken, Harmancık ilçesi bu genellemeden ayrışmakta olup, burada kadın nüfus %30, erkek nüfus ise %70 oranındadır. Bu oran, ilçe ve il genelindeki kadın-erkek nüfus dengesinden belirgin şekilde farklıdır.
Kadın nüfusun çoğunluğu, Keles, Orhaneli ve Harmancık ilçelerindeki kırsal kesimde yaşamaktadır. Aynı şekilde, bu ilçelerde yaşayan erkek nüfusun da büyük bölümü kırsal alanlarda ikamet etmektedir. Öte yandan, merkez ilçeler arasında yer alan Yıldırım, Bursa'da en düşük kırsal nüfusa sahip ilçedir.

Kırsal nüfusun cinsiyet dağılımı, bölgedeki ekonomik yapıya dair önemli bilgiler sunmaktadır. Kırsal nüfusun yoğun olduğu ilçelerde ekonomik çeşitlilik daha fazla olup, mevsimlik nüfus değişimleri gözlemlenebilir. Buna karşılık, kırsal nüfusu kentsel nüfustan fazla olan ilçelerin genellikle dağlık bölgelerde konumlandığı ve daha sınırlı bir ekonomik yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 16. Bursa SEGE Değişimi 2017, 2022
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)

İlçe Adı	SEGE 2017		SEGE 2022	
	Sıra	Kademe	Sıra	Kademe
Büyükorhan	747	5	815	5
Keles	564	4	549	4
Harmancık	473	4	533	4
Orhaneli	424	3	524	4
Yenişehir	255	3	318	3
İznik	279	3	302	3
Gürsu	267	3	281	3
Mustafakemalpaşa	235	3	263	3
Orhangazi	227	2	223	2
Karacabey	242	2	208	2
Gemlik	124	2	171	2
Kestel	126	2	166	2
İnegöl	131	2	131	2
Mudanya	136	2	126	2
Yıldırım	119	2	116	2
Osmangazi	23	1	32	1
Nilüfer	9	1	8	1

Kırsal Göç

Kırsal alanlara yönelik net bir göç hareketine dair kesin bir veri bulunmasa da, ilçeler bazındaki veriler, ilçe özellikleriyle birlikte değerlendirildiğinde bu konuda fikir verebilmektedir. Bursa'nın kentsel yoğunluklu ilçeleri olan Yıldırım, Osmangazi ve Gürsu'da net göç ve net göç hızı negatif yönde seyrederken, kırsal baskın ilçeler arasında yer alan Büyükorhan, Harmancık ve Orhaneli'de net göç hızının il ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum, kırsal alanlara doğru bir göç eğilimi olduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca, Bursa'da yaşayanların merkez ilçelerden çok çeper ilçeleri tercih ettiği de veriler ışığında değerlendirilebilmektedir (Tablo 17).

Tablo 17. İlçelere Göre Göç Bilgileri, 2023
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025)

İlçe	Diğer İllerden Aldığı Göç	Diğer İlçelerden Aldığı göç	Diğer illere verdiği göç	Diğer ilçelere verdiği göç	Net göç	Net Göç hızı (‰)
Büyükorhan	252	1 591	103	319	1 421	147,8
Harmancık	258	455	158	165	390	63,5
Orhaneli	469	1 403	292	562	1 018	53,5
Keles	177	875	195	398	459	41,3
Mudanya	3 133	4 421	2 498	2 858	2 198	20,1
İznik	1 699	667	1 078	476	812	18,2
Gemlik	5 360	2 272	4 095	1 462	2 075	17,13
Kestel	1 844	2 862	1 643	1 794	1 269	16,8
Mustafa kemalpaşa	2 607	2 110	2 176	928	1 613	15,6
Yenişehir	1 719	971	1 246	639	805	14,5
Nilüfer	23 990	18 859	24 084	11 532	7 233	13,3
Karacabey	2 932	1 150	2 398	941	743	8,7
Orhangazi	2 721	674	2 145	608	642	7,8
İnegöl	8 545	1 748	7 097	1 750	1 446	4,8
Gürsu	2 759	2 042	2 625	2 729	-553	-5,3
Yıldırım	15 947	9 484	15 779	15 813	-6 161	-9,3
Osmangazi	21 523	15 028	22 151	23 638	-9 238	-10,3
Bursa	95 935	66 612	89 763	66 612	6 172	1,9

Kırsal Ekonomi

Bursa'daki kırsal alanlarda ekonomik faaliyetlerin başlıca unsurunu tarım sektörü oluşturmaktadır. İlçelerin neredeyse tüm kırsal yerleşimlerinde tarım baskın bir sektörken, Osmangazi ilçesi diğer ilçelerden farklı bir ekonomik yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra, Bursa kırsal bölgelerinde emeklilerin sayısının da yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Orman köyü sayısının oldukça fazla olduğu Bursa ilinde, ormancılık sektörü tüm orman köylerinde aktif bir ekonomik faaliyet olarak öne çıkmamaktadır. Örneğin, kırsal yerleşimlerinin %90'ından fazlası aynı zamanda orman köyü statüsüne sahip olan Kestel ve Mudanya ilçelerinde, ormancılık faaliyetleri kırsal yerleşimlerin %10'undan daha azında yürütülmektedir. Bu durum, birçok ilçede benzer şekilde görülmektedir. Öte yandan, madencilik faaliyetleri bulunan kırsal bölgelerde, bazı ilçelerde madencilik sektörü ekonomik faaliyetler arasında sınırlı bir yer edinirken, Harmancık gibi ilçelerde ise madencilik sektörü tüm kırsal yerleşimlerde etkili bir şekilde faaliyet göstermektedir. Kırsal ekonomide çeşitlilik ve farklılık yaratan başlıca ekonomik faaliyetler ise hizmet sektörü, ormancılık, madencilik ve fabrika işçiliği olarak öne çıkmaktadır.

2018 yılına ait demografik göstergeler, Bursa ilinin nüfus yapısı ve kentleşme düzeyi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Nüfus yoğunluğu bakımından, Bursa kilometrekareye düşen 287 kişi ile Türkiye genelinde 6. sırada yer almakta ve oldukça kalabalık bir yerleşim yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu yoğunluk, özellikle sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişmiş olduğu kent merkezlerinde belirgin bir şekilde hissedilmektedir (Tablo 18).

Doğurganlık hızı 1,86 çocuk ile ülke ortalamasının biraz altında olup, Bursa bu gösterge açısından 35. sırada yer almaktadır. Bu veri, Bursa'da nüfusun yenilenme düzeyinin sınırda olduğunu ve doğurganlık eğilimlerinin batı illerine benzer şekilde azaldığını ortaya koymaktadır. Bu eğilim, eğitim seviyesinin yükselmesi, kadının iş hayatına katılımı ve kentleşme sürecinin etkisiyle açıklanabilir.

Genç bağımlılık oranı %31,58 olup, Bursa 36. sırada yer almaktadır. Bu oran, çalışabilir nüfusa bağımlı genç nüfusun Türkiye ortalamasına göre daha düşük olduğunu ve Bursa'da ekonomik anlamda aktif nüfusun daha baskın olduğunu göstermektedir. Bu durum, ilin ekonomik potansiyelinin güçlü olduğuna işaret edebilir.

Net göç hızı %0,29 seviyesinde olup, Türkiye genelinde 57. sırada bulunmaktadır. En dikkat çekici veri ise şehirleşme oranının %100 olmasıdır; bu gösterge ile Bursa, Türkiye'de şehirleşme oranı en yüksek il olarak 1. sırada yer almaktadır.

Tablo 18. Bursa İlindeki Demografik Göstergelere İlişkin Endeks Değerleri Ve İl SEGE Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2018)

Demografik Göstergeler	2018	
	Endeks Değeri	İl Sırası
Nüfus Yoğunluğu (km² düşen kişi sayısı)	287	6
Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı)	1,86	35
Genç Bağımlılık Oranı (0-14 yaş)	31,58	36
Net Göç Hızı (%)	0,29	57
Şehirleşme Oranı (%)	100	1

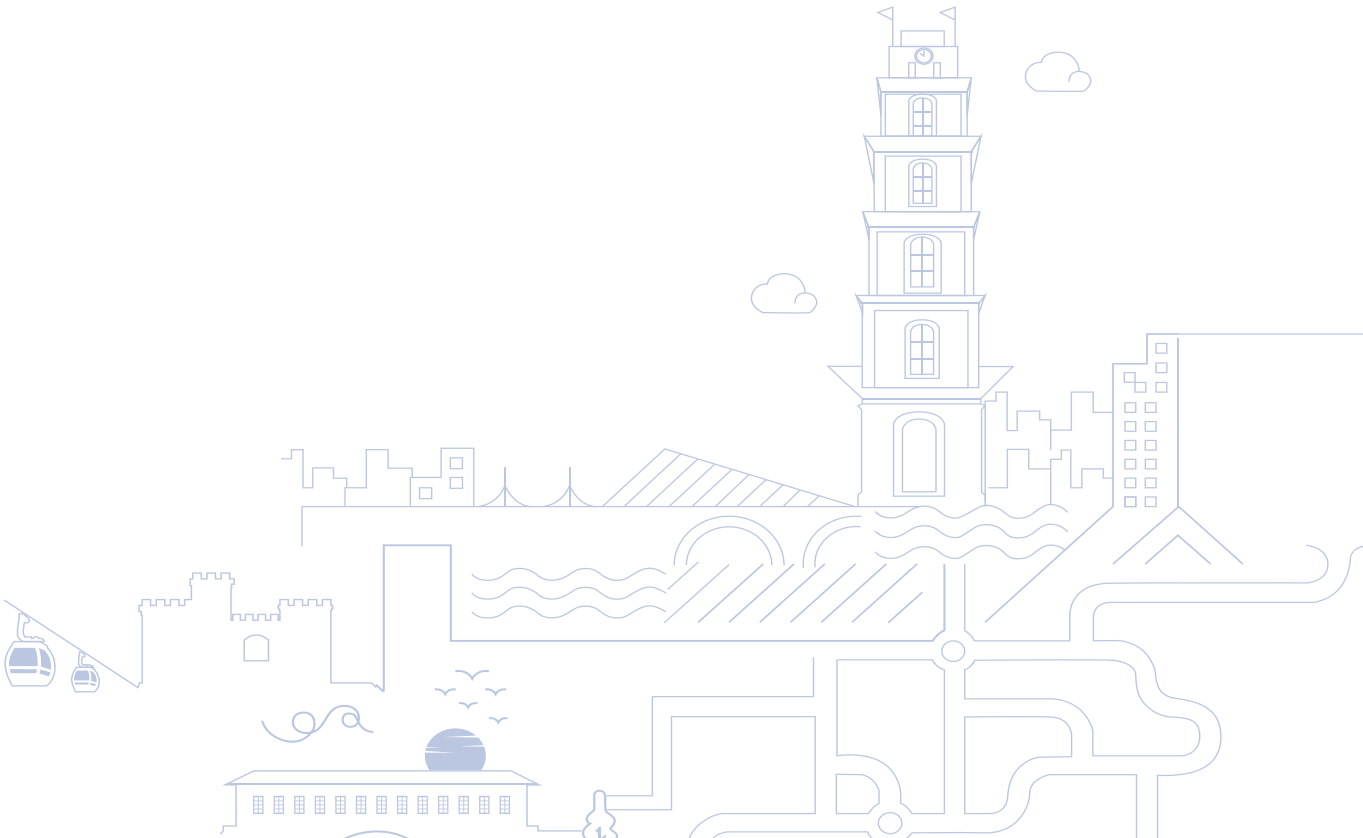

4. Sağlık Göstergeleri

4. SAĞLIK GÖSTERGELERİ

Bursa'da yüz bin kişi başına düşen toplam hastane yatak sayısının 241,08 olması ve Türkiye genelinde 53. sırada yer alması, ilin sağlık altyapısının yatak kapasitesi açısından görece düşük bir seviyede olduğunu göstermektedir. Bu durum, hızlı nüfus artışı ve göçle birlikte sağlık hizmetlerine olan talebin arzı aştığını düşündürmektedir (Tablo 19).

On bin kişi başına düşen hekim sayısı 15,95 olup 35. sırada yer almakta ve Türkiye ortalamasına yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu veri, doktor erişiminin çok düşük olmadığını, ancak nüfus yoğunluğu yüksek ilçelerde hekim başına düşen hasta sayısının fazla olabileceğini göstermektedir. Buna karşılık, diş hekimi sayısında 3,34 ile 14. sırada yer alması, Bursa'nın ağız ve diş sağlığı alanında Türkiye genelinde iyi bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır.

Eczacı sayısı bakımından ise Bursa, 3,49 ile 38. sırada yer almakta olup bu alanda da ortalama bir dağılım göstermektedir. İlin ilaç erişimi konusunda büyük bir sorun yaşamadığı ancak çevre ilçelerde eczane sayısının artırılmasıyla hizmet kalitesinin iyileştirilebileceği söylenebilir.

En çarpıcı verilerden biri, Genel Sağlık Sigortası (GSS) primi devlet tarafından ödenen nüfus oranının %4,25 gibi düşük bir seviyede olması ve Türkiye genelinde 69. sırada yer almasıdır. Bu oran, Bursa'da sosyal güvencesi olan bireylerin oranının yüksek olduğunu ve dolayısıyla ekonomik olarak kendi sigorta primini ödeme kapasitesine sahip bireylerin çoğunlukta bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, Bursa'nın sosyoekonomik yapısının görece güçlü olduğunu ve yoksulluk düzeyinin Türkiye ortalamasının altında seyrettiğini düşündürmektedir.

Bursa, sağlık hizmetlerinde bazı alanlarda ülke ortalamasının üzerinde yer alırken, bazı kritik altyapı göstergelerinde, özellikle hastane yatak kapasitesi açısından, ülke ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Bu göstergeler, Bursa'nın nüfus yoğunluğuna uygun şekilde sağlık altyapısına yönelik daha fazla yatırım yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 19. Bursa İlindeki Sağlık Göstergelerine İlişkin Endeks Değerleri Ve İl Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2018)

Sağlık Göstergeleri	2018	
	Endeks Değeri	İl Sırası
Yüz Bin Kişi Başına Toplam Hastane Yatak Sayısı	241,08	53
On Bin Kişi Başına Hekim Sayısı	15,95	35
On Bin Kişi Başına Diş Hekimi Sayısı	3,34	14
On Bin Kişiye Düşen Eczacı Sayısı	3,49	38
Genel Sağlık Sigortası Primi Devlet Tarafından Ödenenlerin Nüfusa Oranı (%)	4,25	69

4.1. Doğumda Beklenen Yaşam Süresi

Türkiye ve Bursa'da doğumda beklenen yaşam süresi Tablo 20'de verilmiştir. DSÖ'nün 2019 yılında yaptığı bir çalışmada yüksek gelirli ülkelerin ortalama yaşam beklentisi 80,6; düşük gelirli ülkelerin ortalama yaşam beklentisi 63,4 yıl olarak tespit edilmiş olup Bursa yüksek gelirli ülkelerin düzeyine daha yakındır.
(Kaynak: apps.who.int/gho/data/node.main.688)

Tablo 20. Türkiye ve Bursa'daki Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (TÜİK, 2024)

Bölge	Ortalama Yaşam Beklentisi	Erkek	Kadın
Bursa	77,7	75,1	80,4
Türkiye	77,5	74,7	80

4.2. Doğurganlık

Bursa'daki canlı doğum sayılarında düşüş yaşanmaktadır (Tablo 21).

Tablo 21. Bursa'daki Canlı Doğum Sayısı, Doğum Oranı ve Toplam Doğurganlık Hızı, 2020-2023 (TÜİK, 2024)

Yıl	Nüfus	Doğum Sayısı			Doğum Oranı (‰)	Toplam Doğurganlık Hızı (Çocuk Sayısı)
		Toplam	Erkek	Kadın		
2020	3 101 833	38 181	19 662	18 519	10,2	1,6
2021	3 147 818	36 600	18 817	17 783	11	1,5
2022	3 194 720	34 839	17 961	16 878	11,6	1,4
2023	3 214 571	32 940	17 092	15 848	12,4	1,4

4.3. Ölümler

2023 yılı verilerine göre, Bursa'da kaba ölüm hızı ‰5,9'dur. Türkiye'de aynı yıl için bu hız ‰6,2'dir. Bursa'da 2023 yılında hayatını kaybedenlerin %54,7'si erkek, %45,2'si kadındır. (Tablo 22).

Tablo 22. Bursa'daki Ölüm Sayısı Ve Kaba Ölüm Hızının Yıllara Göre Değişimi, 2020-2023 (TÜİK, 2024)

Yıl	Nüfus	Ölüm Sayısı			Kaba Ölüm Hızı (‰)
		Toplam	Erkek	Kadın	
2020	3 101 833	19 421	11 031	8 390	6,3
2021	3 147 818	22 087	12 077	10 010	7,1
2022	3 194 720	19 763	10 832	8 931	6,2
2023	3 214 571	18 906	10 354	8 552	5,9

4.3.1 Bebek Ölümleri

2023 yılı verilerine göre, Türkiye'de bebek ölüm hızı ‰10 olarak tespit edilmiştir. Bursa'daki bebek ölüm hızı ise 2023 yılında ‰6,6 seviyesinde olup, ülke ortalamasına kıyasla daha düşük bir değere sahiptir. Bursa'daki bebek ölüm hızlarının yıllar içindeki değişimine bakıldığında, 2021 yılında bir artış görülse de, genel olarak bu oranın zamanla azaldığı gözlemlenmektedir (Tablo 23).

Tablo 23. Türkiye Ve Bursa'daki Bebek Ölüm Hızı, Bebek Ölüm Sayısı (TÜİK, 2024)

Yıl	Türkiye		Bursa	
	Bebek Ölüm Hızı (‰)	Bebek Ölüm Sayısı	Bebek Ölüm Hızı (‰)	Bebek Ölüm Sayısı
2020	8,6	9 762	6	230
2021	9,3	10 107	7	259
2022	9,2	9 555	6.1	216
2023	10	9 575	6.6	217

4.3.2. Beş Yaş Altı Çocuk Ölümleri

Türkiye'de 2023 yılında beş yaş altı çocuk ölüm sayısı 13.944 olarak tespit edilmişken, Bursa'da ise 2023 yılında beş yaş altı çocuk ölüm sayısına ulaşılamamıştır. Buna bağlı olarak Türkiye'de 2023 yılında beş yaş altı çocuk ölüm hızı ‰14,5 iken, Bursa'da 2023 yılında beş yaş altı çocuk ölüm hızı ‰ 8,2 olmuştur (Tablo 24).Bursa bazında beş yaş altı ölüm hızına ilişkin veriler bulunsa da, beş yaş altı ölüm sayısına ilişkin verilere ulaşılamamıştır. İlgili kurumun web sitesinden elde edilen verilerde Bursa'da bebek ölüm sayıları ve beş yaş altı ölüm sayılarının eşit olması, bu verilerin hatalı olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle Bursa'da beş yaş altı ölüm sayıları eklenmemiştir.

Tablo 24. Türkiye Ve Bursa'daki Beş Yaş Altı Çocuk Ölüm Sayıları, 2020-2023 (TÜİK, 2024)

Yıl	Türkiye		Bursa	
	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (‰)	Beş Yaş Altı Ölüm Sayısı	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (‰)	Beş Yaş Altı Ölüm Sayısı
2020	10,7	11 980	7	
2021	11,4	12 311	8,4	
2022	11,2	11 615	8,1	
2023	14,5	13 944	8,2	

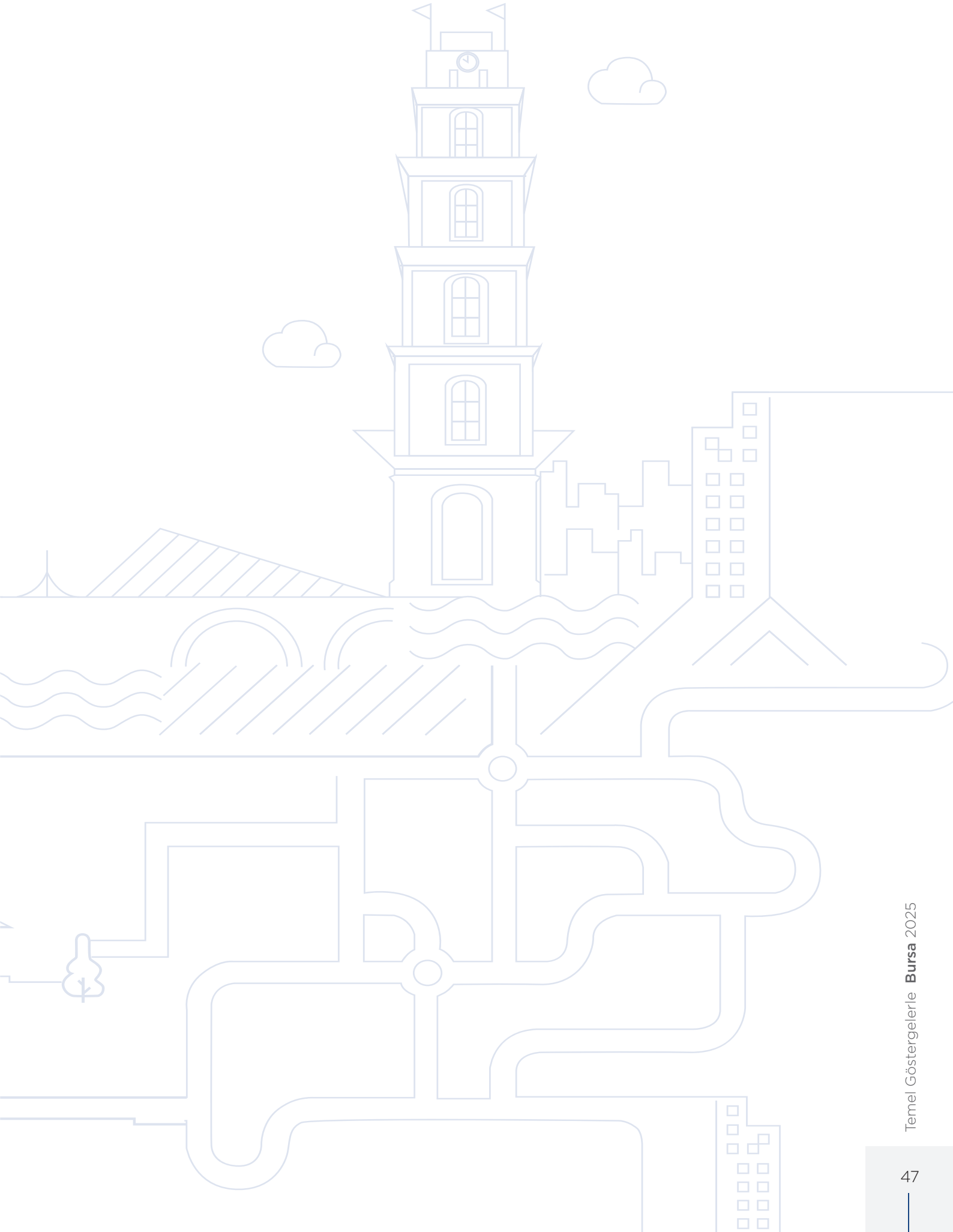

5. Fiziksel Çevre

5. FİZİKSEL ÇEVRE

Bursa, doğal ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan bir kent olmasına rağmen, çevresel göstergeler açısından çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Hızlı kentleşme, sanayileşme ve nüfus artışı, hava kalitesinden su kaynaklarına kadar pek çok alanda baskı oluşturmakta ve çevresel riskleri artırmaktadır. Kentin doğal varlıklarının korunması, çevresel etkilerin en aza indirilmesi ve iklim değişikliğine uyum sağlanması adına bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, bu bölümde hava kirliliği, su ve atıksu yönetimi, katı atık yönetimi, gürültü kirliliği, iklim değişikliği ve enerji kaynakları gibi konular ele alınmaktadır.

5.1 Hava Kirliliği

Bursa'da hava kirliliğinin en önemli nedenleri arasında sanayi faaliyetleri, yoğun motorlu taşıt kullanımı, fosil yakıt tüketimi ve coğrafi koşullar yer almaktadır. Özellikle sanayi bölgelerinde hava kalitesinin düştüğü gözlemlenmektedir. Kış aylarında artan ısınma ihtiyacı nedeniyle fosil yakıt tüketimi ve düşük gelirli bölgelerdeki kömür kullanımı da hava kirliliğini artıran diğer önemli faktörlerdir. Ayrıca, Bursa'nın coğrafi yapısı, özellikle inversiyon olaylarının sık yaşandığı dönemlerde kirleticilerin atmosferde birikmesine ve hava kalitesinin daha fazla bozulmasına neden olmaktadır.

Öte yandan, havadaki zararlı partiküllerin tutulmasına yardımcı olan yeşil alanların giderek azalması, artan nüfusun yeşil alan ihtiyacını karşılayamaması nedeniyle hava kirliliği oranını artırmaktadır. Bursa'da hava kirliliğini ölçmek amacıyla toplam 9 istasyon bulunmaktadır Bu istasyonlarda PM^{10}, $PM^{2'5}$ SO_2, NO_2, O_3 ve CO gibi kirletici maddeler ölçülmektedir. SO_2 maddesinin her istasyonda ölçüldüğü görülmektedir. Bunu sırasıyla NOx, PM^{10}, O3, $PM^{2'5}$, CO maddeleri izlemektedir (Tablo 25).

Tablo 25. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen Kirletici Parametreler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

İstasyon	PM10	PM2,5	SO2	NO2	O3	CO
İnegöl	√		√	√		
Kestel Hilal Parkı	√		√	√	√	√
Kestel	√		√	√	√	
Gürsu	√		√	√		
Beyazıt Caddesi	√		√	√		√
Kültürpark		√	√	√	√	
Bursa	√		√		√	
Nilüfer	√	√	√	√	√	√
Uludağ Üniversitesi		√	√		√	

Bursa'daki tüm hava kalitesi ölçüm istasyonlarında tespit edilen SO_2 (Kükürt Dioksit), sülfür içeren bileşiklerin yanması sonucu atmosfere salınan bir gazdır. Başlıca kaynakları arasında sanayi faaliyetleri, enerji üretimi, termik santraller, kükürt içerikli fosil yakıtların (özellikle kömür ve petrol) yakılması ve kısmen motorlu taşıtlardan çıkan egzoz gazları yer almaktadır.

İnsan sağlığı üzerinde ciddi zararlı etkileri bulunan SO_2, solunum yollarını tahriş edebilir, öksürük, nefes darlığı, boğaz yanması, kronik bronşit, akciğer hastalıkları ve kalp-damar rahatsızlıklarına yol açabilir. Ayrıca göz ve cilt üzerinde tahriş edici etkiler gösterebilir. Su buharı ile reaksiyona girerek asit yağmurlarına neden olan SO_2, toprak asiditesini artırarak bitki örtüsüne zarar verebilir ve su kaynaklarının kirlenmesine yol açabilir.

Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDY)'ne göre yıllık sınır değer 20 $\mu g/m^3$ olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan ölçümlerde, tüm istasyon ortalamalarında bu sınır değer aşılmamış olsa da, sapmaların yüksek olduğu ve sınır değere yaklaşıldığı görülmektedir (Şekil 16).

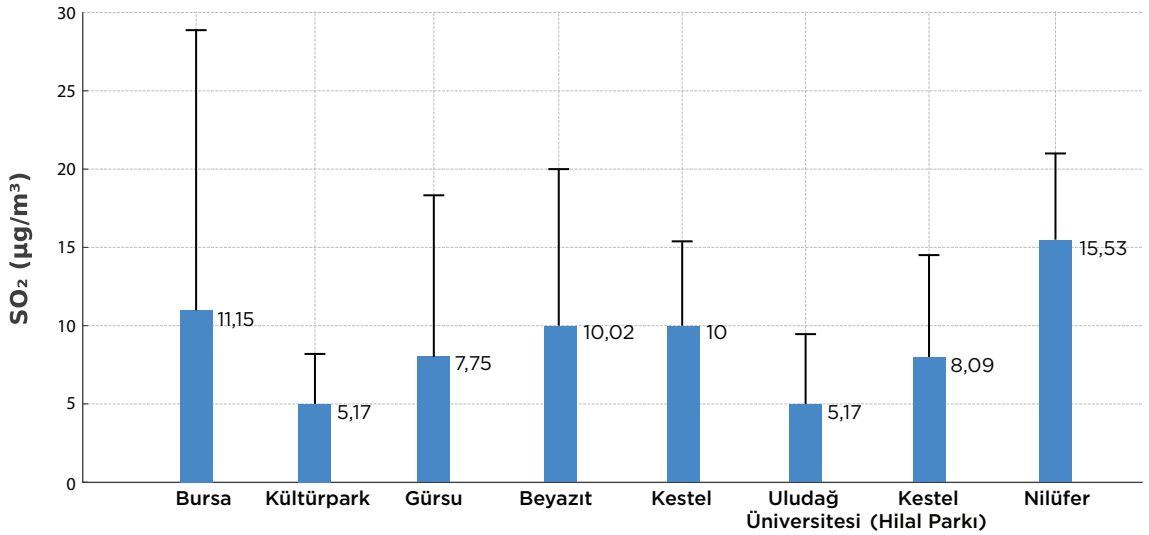

Şekil 16. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen SO2 Madde Değerleri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

2021 ile 2024 yılları arasında Bursa'daki farklı hava kalite ölçüm istasyonlarında yapılan SO_2 ölçümlerinin genel olarak azalma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Ancak istasyonlar arasında farklılıklar mevcuttur. Özellikle sanayiye yakın konumda bulunan Bursa ve Kestel istasyonlarında belirgin düşüşler yaşanırken, Beyazıt İstasyonu'nda SO_2 seviyelerinde artış olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 17).

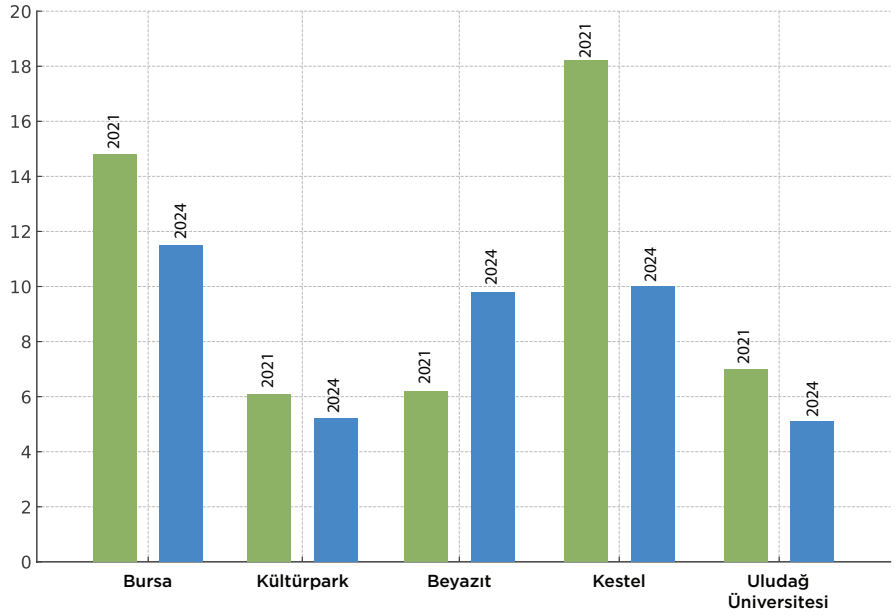

Şekil 17. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen SO2 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Bursa'da yüksek değere sahip diğer hava kirletici ise NO_2 (Azot Dioksit)'dir. Azot oksitleri arasında yer alan bir bileşik olup genellikle trafiki emisyonları ana kaynaktır. Bununla birlikte fosil yakıtlı termik santraller (petrol ve doğal gaz), yüksek sıcaklıkta endüstriyel uygulamalar, azotlu gübreler, mazot ve doğal gazlı ısıtma sistemleri sonucu da atmosfere salınmaktadır. İnsan sağlığı üzerindeki zararlı etkileri solunum yollarını tahriş etmesi, kronik bronşit, akciğer hastalıkları, kalp damar hastalıkları, hipertansiyon ve kalp krizine neden olmasıdır. Ayrıca su buharı ile reaksiyona girerek nitrik asit ve asit yağmurlarına neden olurken, güneş ışığıyla reaksiyona girerek fotokimyasal smog oluşumuna neden olmaktadır. Yağmurla birlikte toprağa karıştığında azot birikimine, su kaynaklarında alg patlamalarına ve oksijen düşüşüne sebep olmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 'ne göre NO2 maddesi için yıllık sınır değer 10 µg/m3 ; Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDY)'ne göre ise yıllık sınır değer 40 µg/m3 olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda şekil incelendiğinde Beyazıt ve Nilüfer istasyon ortalamalarında HKDY sınır değerinin aşıldığı, Kültürpark ve Kestel istasyonlarının ise sınır değere çok yaklaştığı görülmektedir. Ayrıca standart sapmaların genel olarak çok yüksek olduğu ve sınır değere yaklaştığı dikkat çekmektedir (Şekil 18).

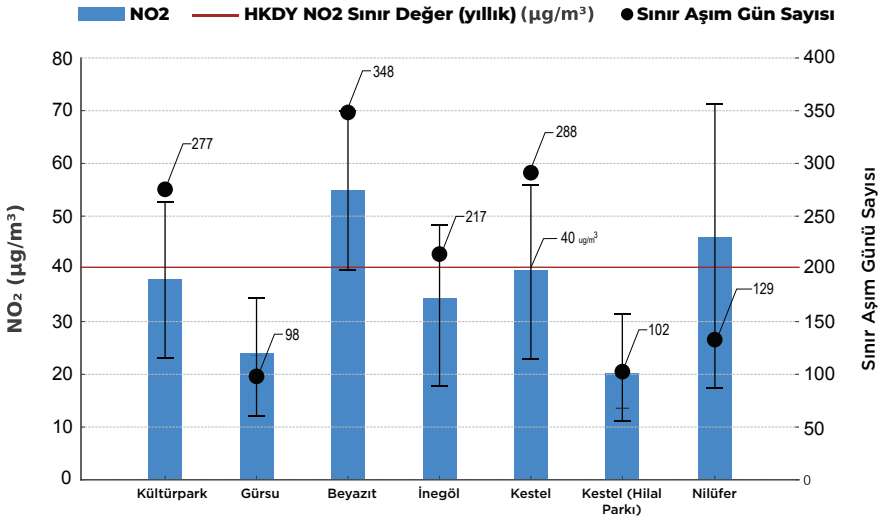

Şekil 18. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen NO_2 Madde Değerleri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

NO_2 değerinin yıllara göre değişimine bakıldığında Beyazıt ve Kültürpark gibi bölgelerde azalma gözlemlenirken, Kestel'de tersine bir eğilim yaşandığı görülmektedir. İnegöl'de ise NO_2 seviyelerinin yıllar içinde nispeten sabit kaldığı görülmektedir. Bu farklılıklar, bölgesel emisyon kaynaklarının yoğunluğu, sanayi faaliyetleri veya trafik hacminden kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Şekil 19).

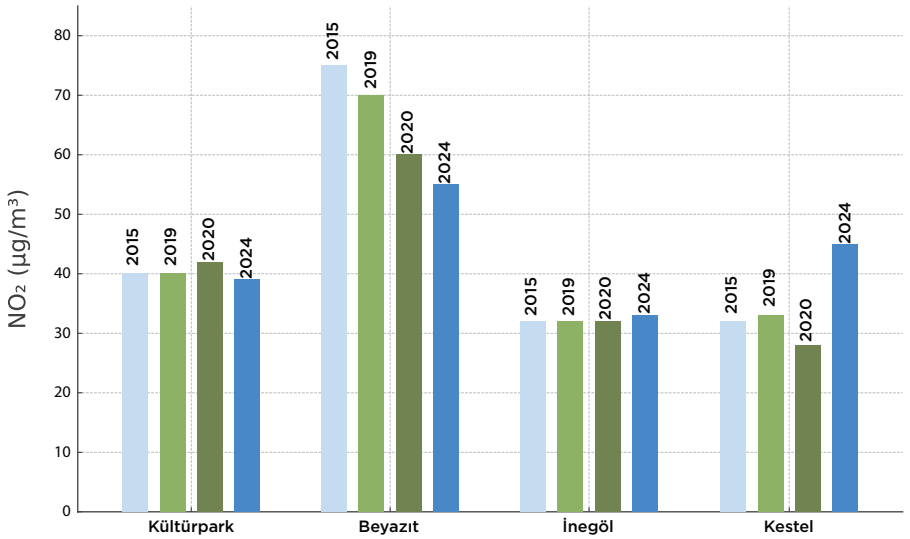

Şekil 19. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen NO_2 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Bursa'da yüksek değere sahip diğer hava kirletici ise PM^{10} (Partikül Madde 10)'dur. Bu maddeler çapı 10 mikrometre veya daha küçük olan hava kirleticileridir. Genellikle sanayi faaliyetleri, fosil yakıtların yakılması, motorlu taşıtlardan çıkan gazlar, inşaat ve yıkım faaliyetleri sonucu atmosfere salınır. Bu partiküller, havada asılı halde bulunur ve insan sağlığı ile çevre üzerinde ciddi olumsuz etkilere neden olabilir. İnsan sağlığı üzerindeki zararlı etkileri bağışıklık sistemini düşürmesi, solunum yolu ve akciğerlere kolay ulaşarak astım, bronşit, KOAH, kalp hastalığına ve toksik madde içerdiğinde kanser riskine neden olmasıdır. Ayrıca $PM^{2/5}$ oluşumuna neden olmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 'ne göre PM^{10} için yıllık sınır değer 15 µg/m³ ; Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDY)'ne göre ise yıllık sınır değer 40 µg/m³ olarak belirlenmiştir. Bursa'da tüm istasyon PM^{10} ortalamalarında DSÖ ve HKDY sınır değerlerini aşan günlerin yaşandığı görülmektedir (Şekil 20).

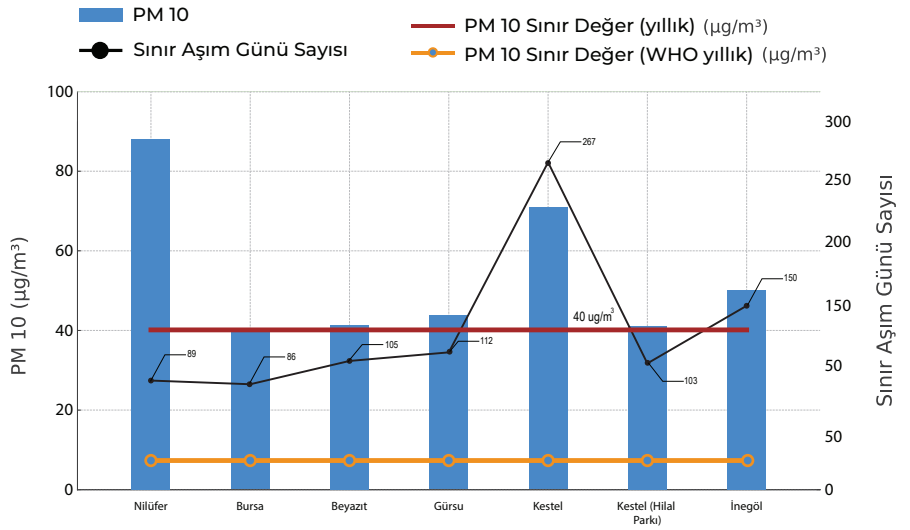

Şekil 20. Bursa'da Hava Ölçüm İstasyonlarında Ölçülen PM10 Değerleri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

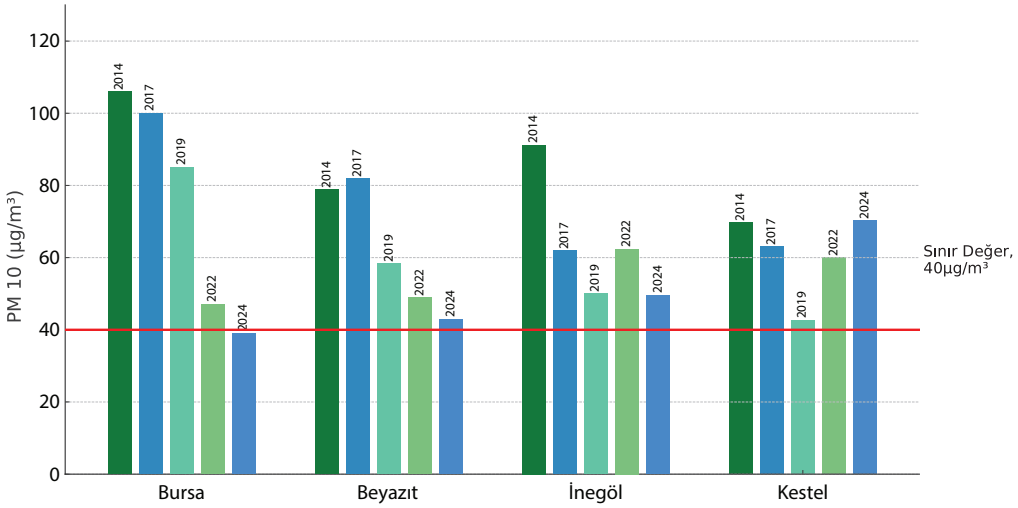

Şekil 21. Bursa'da Hava Ölçüm İstasyonlarında Ölçülen PM10 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Bazı istasyonlarda PM10 düzeyinde zamanla azalma görülse de hala sınır değerlerin çok üzerinde olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 21).

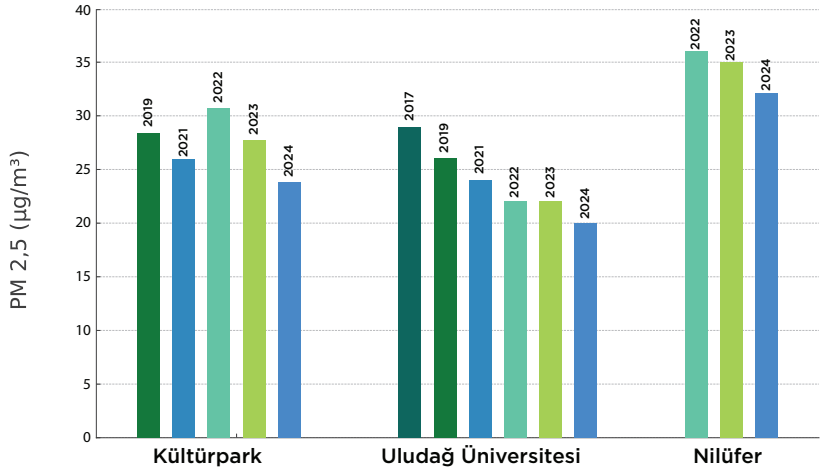

Şekil 22. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen PM2,5 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 'ne göre PM2,5 için yıllık sınır değer 5 µg/m3 olarak belirlenmiş olup, Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDY)'nde herhangi bir değer tanımlanmamıştır. Bursa'da tüm istasyon PM2,5 ortalamalarında DSÖ değerlerini aşan günlerin yaşandığı görülmektedir (Şekil 22).

Bazı istasyonlarda düzeylerde hafif bir azalma eğilimi olmasına rağmen sınır değerlerin hala çok üzerinde olduğu dikkat çekmektedir.

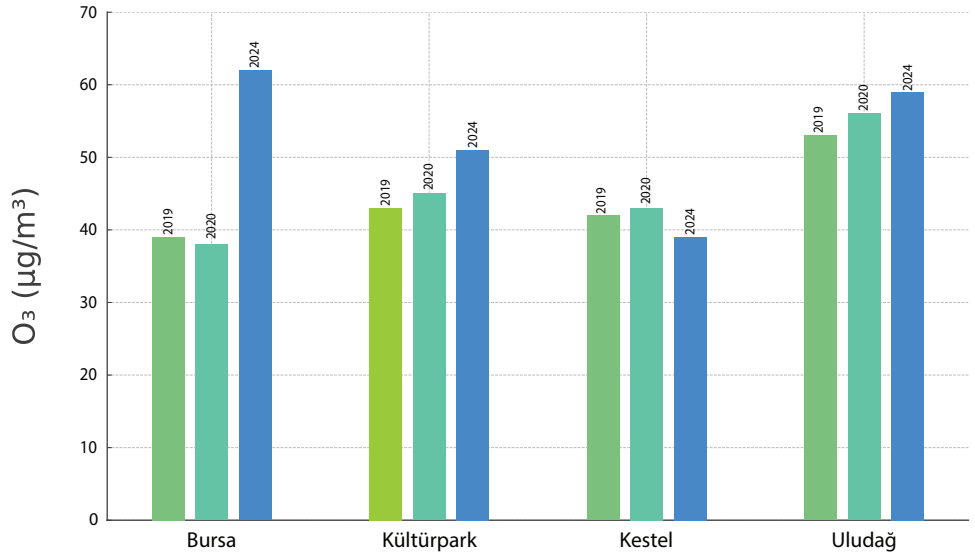

Şekil 23. Bursa'da Hava Kirliliği İstasyonlarında Ölçülen O_3 Madde Değerinin Yıllara Göre Değişimi (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

O_3 (Ozon) maddesi için Dünya Sağlık Örgütü ve Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği'ne göre yıllık ortalama sınır değer belirlenmemiştir. Bu doğrultuda şekil incelendiğinde tüm istasyon ortalamalarında DSÖ değerlerini aşan günlerin yaşandığı görülmektedir (Şekil 23).

İstasyonlardaki farklılıklar ve yıllara göre artış göze çarpmaktadır. Bu farklılıklar trafik yoğunluğu, sanayi emisyonları, meteorolojik koşullar ve fotokimyasal reaksiyonlarla ilişkilendirilebilmektedir. Bursa istasyonundaki belirgin artışın ise, kentleşme ve sanayi faaliyetlerinin etkisiyle ozon öncül kirleticilerinin artmış olabileceğini düşündürmektedir.

5.2. Katı ve Tehlikeli Atıklar

Katı ve tehlikeli atıklar, çevre ve insan sağlığı üzerinde ciddi tehditler oluşturan önemli atık türlerindendir. Katı atıklar; evsel, ticari ve endüstriyel faaliyetler sonucunda ortaya çıkan, kullanım değeri kalmamış ve doğaya bırakıldığında kirliliğe yol açabilecek maddeler olarak tanımlanır. Bu tür atıklar uygun şekilde toplanıp ayrıştırılmadığında çevre kirliliğinin yanı sıra doğal kaynakların israfına da neden olmaktadır. Tehlikeli atıklar ise, toksik, yanıcı, patlayıcı veya biyolojik olarak zararlı özellikler taşıyan atık gruplarıdır ve genellikle sanayi tesisleri, sağlık kuruluşları ve kimyasal üretim süreçlerinden kaynaklanmaktadır. Bu tür atıkların yönetimi, ilgili mevzuatlar çerçevesinde yüksek güvenlik önlemleri ile gerçekleştirilmelidir. Katı ve tehlikeli atıkların doğru şekilde bertaraf edilmesi, geri kazanılması veya yeniden kullanımı, çevresel sürdürülebilirlik, ekosistem dengesi ve halk sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, atık yönetiminde yerel yönetimler, sanayi kuruluşları ve bireyler önemli sorumluluklar üstlenmektedir.
Bursa'da İnegöl'de ve Yenikent'te olmak üzere 2 adet düzenli depolama tesisi bulunmaktadır (Şekil 24).

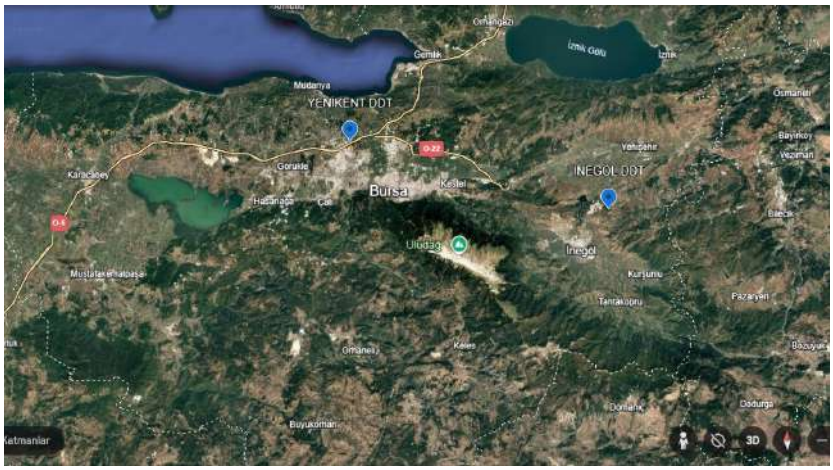

Şekil 24. Bursa'daki Katı Atık Depolama Tesisleri

2022 yılında BBB tarafından hazırlanan Bursa Entegre Katı Atık Yönetim Planı'na göre, kişi başı atık miktarının yıllık %2,2 oranında geometrik olarak artacağı öngörülmektedir (Tablo 26).

Tablo 26. Bursa Entegre Katı Atık Yönetim Planı'na Göre Kişi Başı Atık Miktarı Projeksiyonu (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Yıl	Nüfus	Kişi Başı Atık Miktarı (kg/kişi gün)	Atık Miktarı (Ton/Gün)	Atık Miktarı (Ton/Ay)	Atık Miktarı (Ton/Yıl)
2022	3 216 208	1,29	4 149	124 467	1 514 352
2023	3 270 805	1,32	4 312	129 365	1 573 940
2024	3 325 685	1,35	4 481	134 429	1 635 556
2025	3 380 824	1,38	4 655	139 665	1 699 252
2030	3 659 739	1,54	5 619	168 565	2 050 878
2035	3 942 544	1,71	6 749	202 465	2 463 320
2040	4 227 881	1,91	8 069	242 075	2 945 245

Buradaki bir diğer projeksiyona göre ise, 2020 yılında 3.086.204 olan nüfusun 2050 yılına kadar yaklaşık %47 artarak 4.540.097'ye ulaşması beklenmektedir. Bu artışla birlikte, kişi başı günlük atık üretiminin de yıllık ortalama yaklaşık %0,75 oranında artacağı öngörülmektedir. 2020'de kişi başı günlük 1,180 kg olan atık üretimi, 2050'de 1,450 kg seviyesine çıkacaktır. Dolayısıyla artan nüfusla birleşen kişi başı atık üretimindeki bu yükseliş, toplam yıllık atık miktarını da ciddi şekilde etkilemektedir (Tablo 27).

2020 yılında 1.329.228 ton olan toplam yıllık atık miktarının, 2050 yılına gelindiğinde yaklaşık %81 oranında artarak 2.402.846 tona ulaşması beklenmektedir. Bu, yalnızca nüfus artışıyla değil, aynı zamanda yaşam biçimindeki değişikliklerin ve tüketim alışkanlıklarındaki artışın da etkisiyle açıklanabilir.

Tablo 27. Kişi Başı Atık Miktarı Projeksiyonu 2020-2050

Yıl	Nüfus	Kişi Başı Atık Miktarı (kg/kişi.gün)	Toplam Atık Miktarı (Ton/Yıl)
2020	3 086 204	1,180	1 329 228
2025	3 323 427	1,225	1 485 987
2030	3 564 490	1,270	1 652 319
2035	3 812 077	1,315	1 829 702
2040	4 064 803	1,360	2 017 768
2045	4 297 611	1,405	2 203 923
2050	4 540 097	1,450	2 402 846

5.3. Su Kaynakları ve Arıtma

Türkiye genelinde su kaynaklarının %74'ü sulamada kullanılırken, %13'ü içme-kullanmada, %13'ü ise sanayide kullanılmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı Ulusal Su Planı, 2019-2023). Bursa genelinde su kaynaklarının %60'ı sulamada kullanılırken, %29'u içme-kullanmada, %11'i ise sanayide kullanılmaktadır (DSİ, 2021). Bursa'da sulama suyu oranının Türkiye oranından düşük olduğu görülmektedir. İçme-kullanma suyu oranı ise Türkiye oranından büyüktür. 2023 yılında içme ve kullanma suyu sağlayan kaynakların %51'i barajlar tarafından sağlanırken, %25'i kuyulardan, %24'ü pınar kaynaklarından temin edilmektedir (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025; BUSKİ, 2024)

2023 yılına ait verilere göre toplam 232.003.947 m^3 su üretilmiştir. Bu suyun temin edildiği kaynaklara bakıldığında, barajların en büyük su kaynağı olduğu açıkça görülmektedir. Barajlardan sağlanan 118.196.136 m^3 su, toplam üretimin yaklaşık %51'ini oluşturarak, su temininde birincil kaynak konumundadır. İkinci sırada ise kuyular ve diğer yeraltı kaynakları yer almakta olup, 58.101.770 m^3 su ile toplam üretimin yaklaşık %25'ini karşılamaktadır. Bu da yeraltı su kaynaklarının, özellikle yüzey suyu kaynaklarının yetersiz kaldığı dönemlerde önemli bir alternatif olduğunu göstermektedir. Pınar kaynaklarından sağlanan su miktarı ise 55.706.041 m^3 olup, toplam üretimin %24'üne denk gelmektedir. Bu oran, pınarların hâlâ kayda değer bir doğal su kaynağı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (Tablo 28).

Tablo 28. Su Kaynağına Göre Üretilen Su Miktarı, 2023 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Üretilen Suyun Kaynağı	2023 yılı (m3)
Baraj	118 196 136
Pınar Kaynakları	55 706 041
Kuyular (Yeraltı Kaynakları)	58 101 770
Toplam Üretilen su	232 003 947

Bursa'da abone gruplarına göre su sarfiyatı verileri Tablo 29'da verilmiştir. 2023 yılında su sarfiyatının %75'lik kısmı mesken grubunda gerçekleşmiştir.

Tablo 29. 2023 Yılı Abone Türü Grubu Bazında Su Sarfiyatı (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Abone Türü Grubu	2023 yılı (m3)
Mesken	129 902 454
İşyeri-Sanayi	11 873 967
Atıksu Aboneliği	7 269 909
Toplu Su Satışı	5 127 823
İnşaat	2 111 852
Resmi Daire	6 753 857
Site ve Apartman	4 166 535
Resmi Okul-Özel Okul	1 976 387
Besicilik	1 938 563
Resmi Hastane	1 297 897
Cami	671 091
Gazi-Şehit-Dul ve Yetimler	367 021
Umuma Açık Yerler	411 392
Umumi Tuvaletler	152 371
Toplam	174 021 119

Bursa'da su hizmeti verilen nüfus 3.214.571 kişi olup, bu nüfusun yıllık öngörülen su tüketimi yaklaşık 164 milyon metreküp olarak hesaplanmaktadır. Bu miktar günlük ortalama 449.635 metreküp su tüketimine karşılık gelmektedir. Kişi başına düşen günlük su tüketimi ise 140 litre olarak belirlenmiştir. Ancak, su temini sistemlerinde karşılaşılan kaçak oranları dikkat çekicidir. Bursa merkezde kaçak su oranı %19,35, il genelinde ise bu oran %20 civarındadır.

2014-2023 yılları arasında Bursa'da yıllık su tüketiminin yıllar içinde arttığı da görülmektedir (Tablo 30, Şekil 25).

Tablo 30. Bursa İli 2023 Yılı Su Tüketim Verileri Ve Kaçak Oranları (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Başlık	Değer
Hizmet Verilen Nüfus	3 214 571 kişi
Öngörülen Ortalama Yıllık Su Tüketimi	164 milyon m^3
Ortalama Günlük Su Tüketimi	449 635 m^3/gün
Kişi Başı Günlük Su Tüketimi	140 lt/kişi-gün
Kaçak Oranı (Bursa Merkez)	%19,3
Kaçak Oranı (Bursa Geneli)	%20

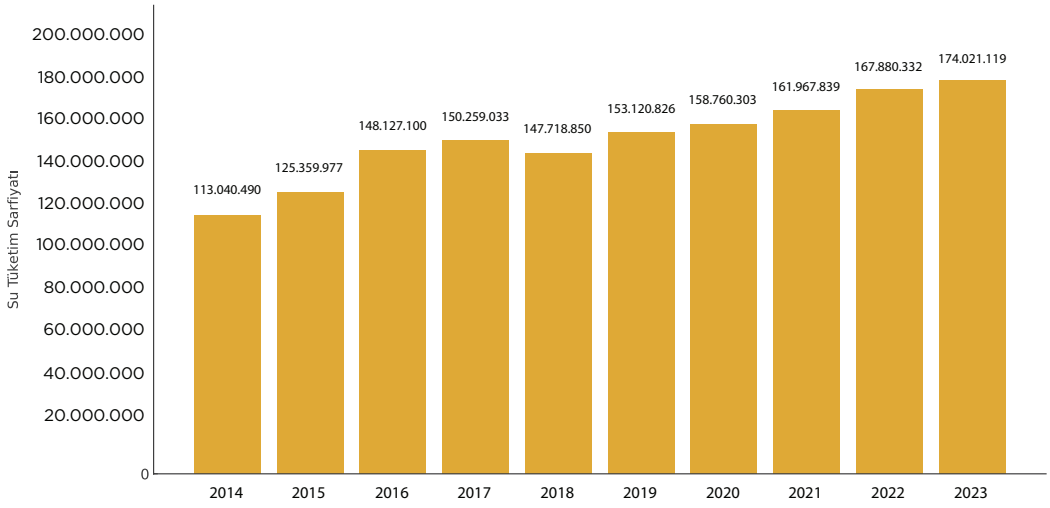

Şekil 25. 2014-2023 Yılları Arası Bursa İli Su Tüketimi (m^3) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Bursa ilindeki yüzeysel su kaynaklarının temel kirletici faktörleri evsel atıksu, evsel katı atık, endüstriyel atıksu ve zirai uygulamalar olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır (Şekil 26). Yeraltı su kaynaklarını kirleten en önemli faktörlerin evsel atıklar ve endüstriyel atıksular olduğu görülmektedir (Şekil 27).

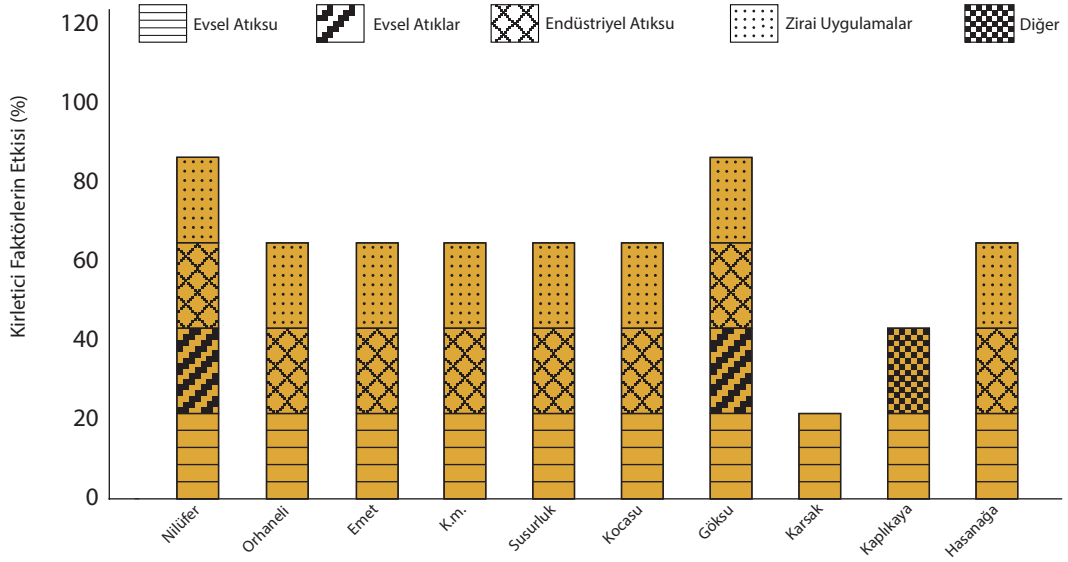

Şekil 26. Bursa İli Yüzeysel Su Kaynaklarının Temel Kirletici Faktörleri (%) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

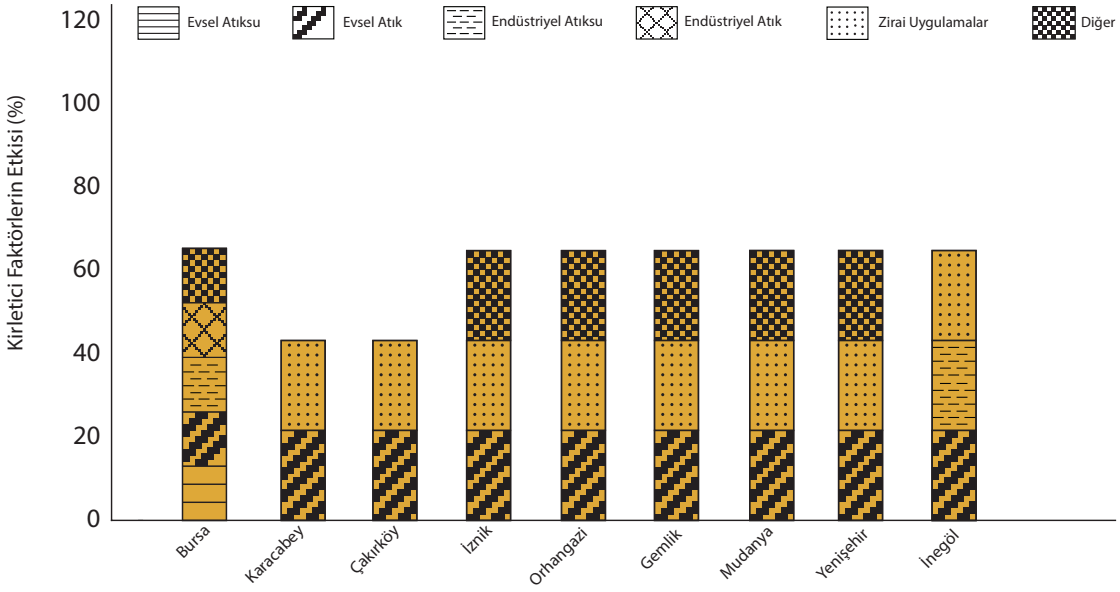

Şekil 27. Bursa İli Yeraltı Su Kaynaklarının Temel Kirletici Faktörleri (%) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

Sanayi Kaynaklı Su Kirliliği:

OSB'lerde endüstriyel atık suların arıtılması için ileri arıtma tesisleri kurulmuştur. Tabakhaneler, Bursa Deri İhtisas OSB'ye taşınarak atıksu yönetimi iyileştirilmiştir.
OSB Atıksu Arıtma Tesisleri:
BTSO OSB (Nilüfer): 2 tesis, 48.000 m^3/gün x2
Hasanağa OSB: 3.500 m^3/gün
Nilüfer OSB: 792 m^3/gün (Evsel atık su, BUSKİ Batı Atıksu Arıtma'ya yönlendirilmekte)
Gürsu-Kestel-Barakfakih OSB: Yeşil Çevre Kooperatifi (150.000 m^3/gün)
Demirtaş OSB: 70.000 m^3/gün
Bursa'da kent merkezindeki kentsel atıksular, iki ana atıksu arıtma tesisinde işlenmektedir:
•Doğu Atıksu Arıtma Tesisi (Demirtaş – BUSKİ): 240.000 m^3/gün kapasiteli olup, kentin doğu bölgesindeki atıksuları arıtmaktadır.

•Batı Atıksu Arıtma Tesisi (Özlüce – BUSKİ): 87.500 m^3/gün kapasiteli olup, kentin batı bölgesindeki atıksuları arıtmaktadır. Ayrıca, Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi'nin evsel nitelikli atıksuları ile 500 m^3/gün kapasiteli Hamitler Düzenli Depolama Alanının Ön Arıtmasından çıkan atıksular da bu tesise yönlendirilmektedir.
Kırsal Bölgelerdeki Arıtma Çalışmaları:

•43 adet doğal arıtma sistemi ve 19 adet biyolojik paket arıtma tesisi inşa edilerek işletmeye alınmıştır.
Bursa genelinde faaliyet gösteren içmesuyu arıtma tesislerinde, yıllık toplam 148.416.070 metreküp su arıtılmaktadır. Bu suyun büyük bölümü Osmangazi ilçesindeki Dobruca İçmesuyu
Arıtma Tesisi tarafından sağlanmakta olup, bu tesis tek başına yıllık 108.563.347 m^3 ile toplamın yaklaşık %73'ünü karşılamaktadır.
Onu Nilüfer'deki Ürünlü Tesisi (7.871.552 m^3) ve Yıldırım'daki Vakıf Tesisi (5.759.768 m^3) izlemektedir. Mustafakemalpaşa, Karacabey, İnegöl ve diğer ilçelerde çok sayıda küçük ölçekli paket arıtma tesisi, bölgesel su ihtiyacını karşılamaktadır. Bu tesisler genellikle mahalle veya köy düzeyinde hizmet sunmakta ve Bursa'nın içmesuyu altyapısını önemli ölçüde desteklemektedir.
Bu kapsamlı arıtma altyapısı, kente sağlıklı içme suyu sağlanmasında kilit rol oynamaktadır ve sürdürülebilir su yönetiminin önemli bir parçasıdır.
2022 yıl sonu itibarıyla Bursa genelinde toplam 848 adet su altyapı tesisi bulunmaktayken, 2023 yılında bu sayıya 123 yeni tesis eklenmiş ve yıl sonunda toplam tesis sayısı 971'e ulaşmıştır. Bu artış, su yönetimi ve altyapısının sürekli olarak geliştirildiğini ve modernize edildiğini göstermektedir.
En fazla artış, içme suyu depolarında görülmüş olup 2022'de 206 olan sayı, 2023'te 62 yeni eklemeyle 268'e yükselmiştir. Aynı şekilde pompa istasyonları 11 yeni tesisle 75'e, kuyular ise 35 artışla 328'e ulaşmıştır.

Ölçüm sistemlerinde de artışlar göze çarpmaktadır. Baraj seviye ölçüm istasyonları 2022'de 2 tesis sayısı, 2023'te 4'e çıkarılmıştır. Bazı tesis türlerinde ise sabit kalan (toplu su satışı ölçüm noktaları) veya azalan (kaynak suları ölçüm istasyonları) sayılar da bulunmaktadır.
Genel tablo, Bursa'nın içme suyu altyapısını güçlendirme, izleme ve kontrol kabiliyetlerini artırma yönünde istikrarlı bir yatırım ve planlama içinde olduğunu ortaya koymaktadır (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Planı Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025)

6. Yer Bilimleri

6. YER BİLİMLERİ

Bursa, Türkiye'nin önemli jeolojik geçiş kuşaklarından birinde yer almakta ve çok çeşitli yaş ve kökene sahip kayaç gruplarını barındırmaktadır. Bu kayaçlar, farklı dönemlerde oluşmuş ve karmaşık tektonik hareketlerle günümüzdeki yerlerini almışlardır.

6.1. Jeoloji

Mudanya'dan İnegöl doğusuna uzanan hat boyunca, kuzeydoğuda Pamukova ve İznik Metamorfitleri, güneybatıda ise Uludağ Masifi, Karakaya Karmaşığı ve Tavşanlı Zonu yer alır. Bu eski kayaçların üzerine sırasıyla Alt Jura, Kretase, Paleosen ve Eosen dönemlerine ait çökeller gelmiş; Sarısu, Dürdane, Katırlı gibi volkanik etkili formasyonlar oluşmuştur. Güneyde Yayla Melanjı ve ofiyolitik kayaçlar tektonik sınırlar çizerken, Alt Miyosen'de jips, bor ve kömürlü havzalar gelişmiş, Tunçbilek, Köprühisar, İnegöl ve Mudanya formasyonları oluşmuştur. En genç birimler Pliyo-Kuvaterner alüvyonlar ve travertenlerdir. Bursa'da Paleozoyik'ten Kuvaterner'e kadar uzanan 41 farklı jeolojik birim, tektonik olaylar ve faylarla şekillenmiştir. Armutlu Yarımadası'nda ise Pamukova Metamorfitleri üzerine Permo-Triyas, Kretase ve Eosen yaşlı kayaçlar gelmiş, en üstte İznik Gölü çevresinde Kuvaterner alüvyonları bulunur. (Şekil 28) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu).

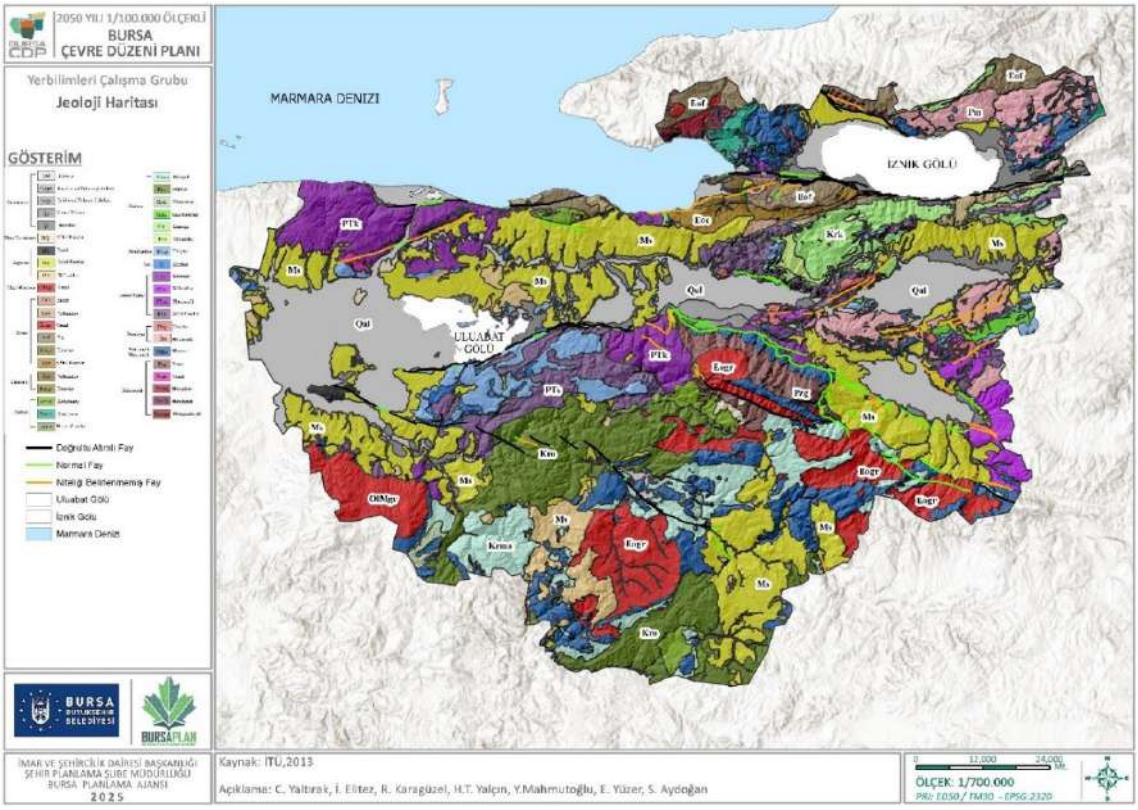

Şekil 28. Jeoloji haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu)

6.2. Yapısal Jeoloji-Tektonik

Bursa, Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın (KAF) Marmara Bölgesi'nde kollara ayrıldığı karmaşık bir tektonik bölgede yer alır ve özellikle orta ile güney kolların etkisi altındadır. Trakya-Eskişehir Fay Zonu da dahil olmak üzere bölgedeki aktif faylar, İznik, Gemlik, Yenişehir, Bursa ve İnegöl gibi tektonik havzaların oluşumuna neden olmuştur. Uludağ, Mudanya ve Armutlu gibi yükselimler bu çöküntü alanlarıyla iç içe geçer. Bursa şehri, aktif Bursa fayı boyunca konumlanmıştır ve il genelinde 75 aktif fay tespit edilmiştir. Çoğu sağ yanal atımlı ya da normal fay karakteri gösteren bu yapılar, özellikle orta kol üzerinde tüm ili etkileyebilecek büyük depremler üretme potansiyeline sahiptir. Bursa'da 6-6.9 büyüklüğünde deprem üretebilecek 39, 7'nin üzerinde deprem oluşturabilecek 4 fay bulunur; bölge, Türkiye'nin en yüksek sismik risk taşıyan alanlarından biridir. (Şekil 29) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu).

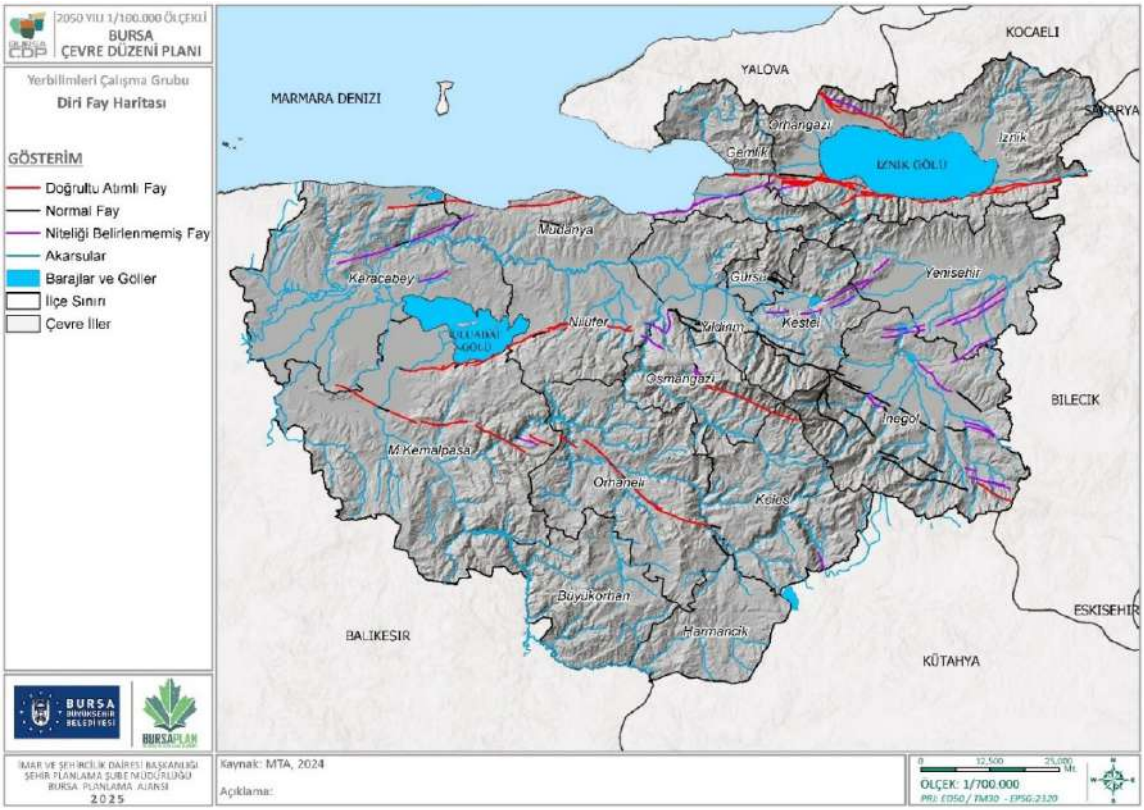

Şekil 29. Diri fay haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu)

6.3. Jeomorfoloji

Bursa ilinin yaklaşık %40'ı dağlık, %30'u platoluk, %26'sı ise ovalık alanlardan oluşur. En yüksek noktası 2543 m ile Uludağ'dır; çevresinde Katırlı, Samanlı, Domaniç, Çataldağ gibi önemli dağlar yer alır. Platolar genellikle Neojen ve Jura dönemine ait kayaçlardan oluşur; Söğütalan, Devecikonağı ve Büyükorhan gibi örnekleri öne çıkar. Bursa Ovası, Yenişehir, İnegöl, Karacabey gibi verimli ovaların yanı sıra Nilüfer ve Kocaçay boyunca dar taban ovaları bulunur. Akarsular dış drenaja sahiptir ve çoğu Marmara Denizi'ne ulaşır; Susurluk Irmağı en önemli akarsudur. Uluabat ve İznik gölleri tektonik kökenlidir; İznik Gölü Marmara'nın en büyük, Türkiye'nin beşinci büyük gölüdür. Bursa'nın 106 km'lik kıyı şeridi, falezli yüksek kıyılarla alçak deltaik kıyıların iç içe geçtiği genç oluşumlu bir yapı sergiler. Mudanya-Gemlik çevresindeki plajlar, kumsallar ve İmralı Adası bu sahil yapısının önemli parçalarıdır (Şekil 30) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu).

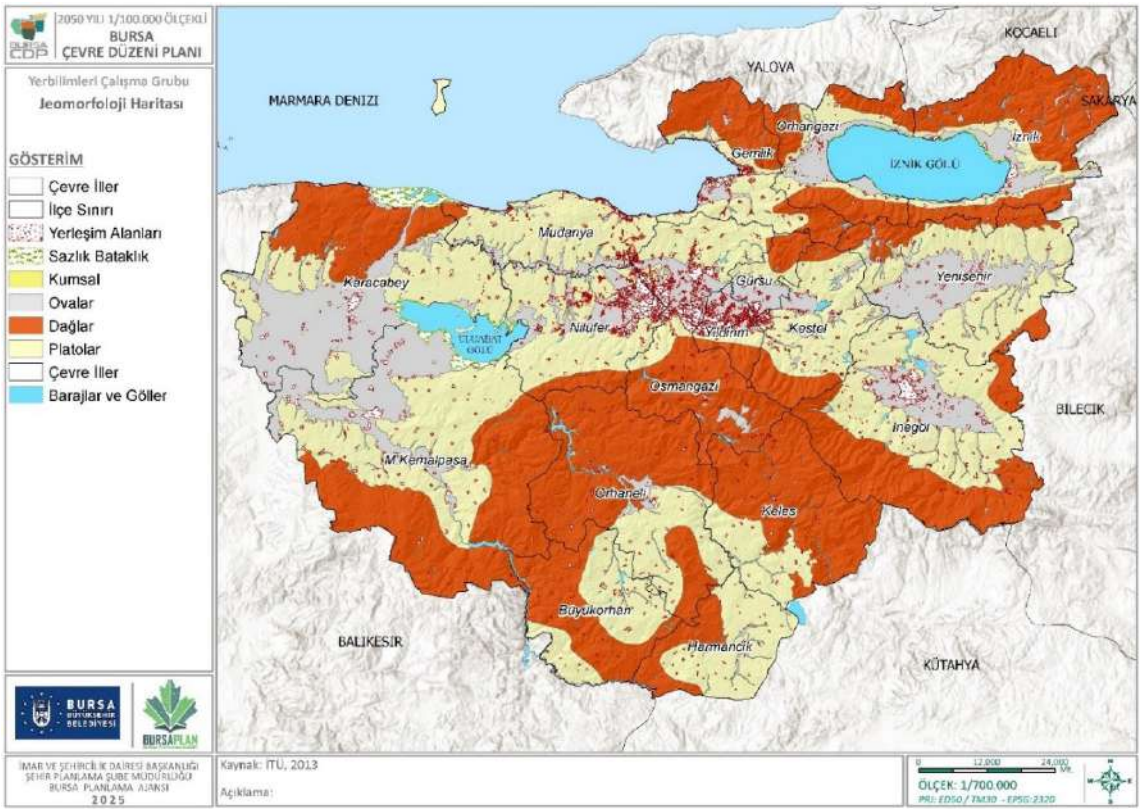

Şekil 30. Jeomorfoloji haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu)

6.4. Depremsellik

Bursa, tarih boyunca birçok yıkıcı depreme sahne olmuş ve aktif fay hatlarının etkisi altında bulunan bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Kuzey Anadolu Fayı'nın orta kolu gibi önemli bir fay zonunun üzerinde yer alması, şehrin yüksek depremsellik riski taşımasına neden olmaktadır. Jeolojik, sismolojik ve jeofizik araştırmalar, Marmara Denizi çevresindeki aktif fay kuşaklarının gelecekte büyük depremler üretme potansiyelinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Bursa ve çevresinin yerleşim açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken bölgeler arasında yer almasına sebep olmaktadır. Hem tarihsel dönem (1900 yılı öncesi) hem de aletsel dönem (1900 sonrası) kayıtları incelendiğinde, Bursa'nın geçmişten günümüze birçok büyük depreme maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Bu durum, bölgenin deprem riskine karşı dirençli yapılaşma ve afet yönetimi stratejileri geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (Şekil 31) (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu).

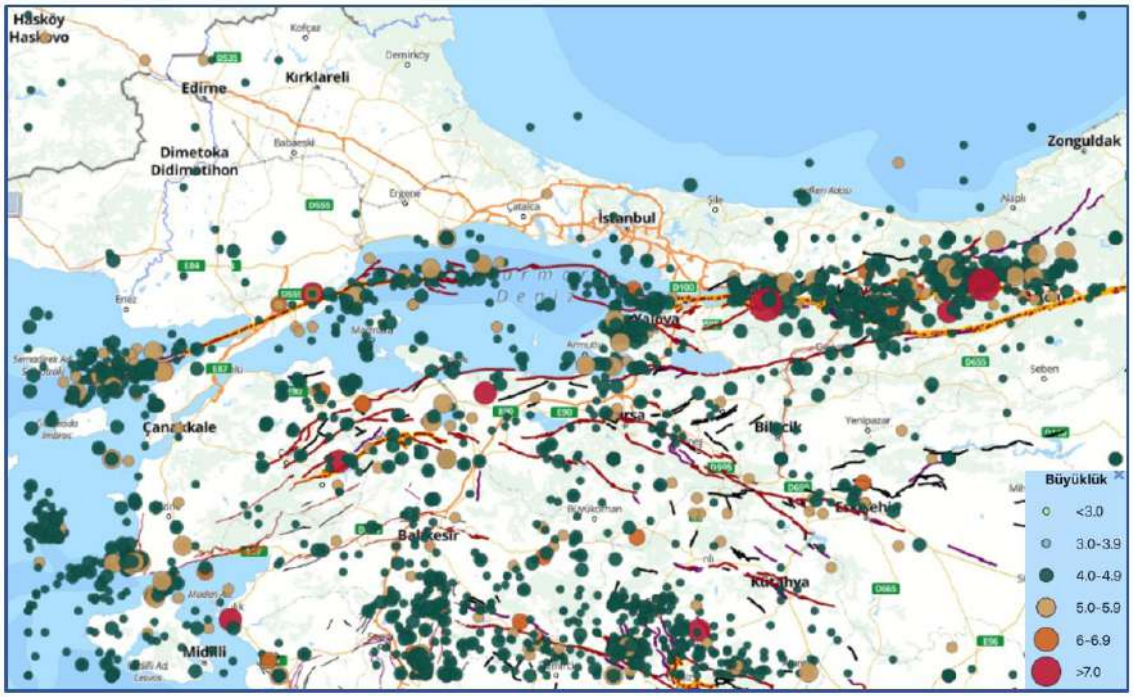

Şekil 31. 1900-2024 Tarihleri Arasında Bursa Ve Çevresinde Olmuş Ve Büyüklükleri M≥4.0 Ve Daha Fazla Olan Aletsel Dönem Depremlerinin Dış Merkez Konumları. Kırmızı Renkli Noktalar Büyüklüğü 7.0 Ve Daha Fazla Olan Depremlere Aittir (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu; AFAD-DAD, 2025).

Ambraseys ve diğer araştırmacıların katalog çalışmalarına göre MS 1-1899 yılları arasında bölgede hasar şiddeti V ve üzeri olan 390 adet deprem yaşanmıştır. Bu depremler arasında Bursa'yı doğrudan etkileyen olaylar da önemli bir yer tutar. Özellikle 1855 yılında art arda meydana gelen 28 Şubat (M: 7.1, şiddet IX) ve 11 Nisan (M: 6.6, şiddet X) depremleri Bursa ve çevresinde büyük yıkıma neden olmuş, yüzey kırıkları oluşmuş ve birçok yerleşim yerinde can kayıpları yaşanmıştır. Aynı dönemde Mustafakemalpaşa, Karacabey, Gemlik ve Akçapınar gibi birçok yerleşim birimi ciddi hasar almıştır. Tarihsel belgeler ayrıca bu depremler sırasında Ulubat Gölü civarında sıvılaşma etkileri ve sıcak su kaynaklarında değişiklikler olduğunu da rapor etmektedir.

Bursa'nın deprem geçmişi sadece 1855 ile sınırlı değildir. 1143, 1400, 1419, 1508, 1556, 1674, 1705 ve 1794 gibi tarihlerde de şehir ve çevresinde büyük yıkımların yaşandığı bilinmektedir. Bu olayların büyük kısmı Kuzey Anadolu Fayı'nın orta ve güney kollarına bağlı fay zonları üzerinde meydana gelmiştir. Özellikle Dorak-Durumtay ve Kayapa-Yenişehir Fayları, 1855 depremlerinin olası kaynakları olarak gösterilmektedir. Bu verilere göre, Bursa ve çevresi, tarih boyunca sık sık büyük depremlerle sarsılmış, bu da bölgenin aktif fay hatları üzerinde yer aldığını ve sismik açıdan yüksek risk taşıdığını göstermektedir. Tüm bu tarihsel ve jeolojik veriler, Bursa'nın depremsellik açısından dikkatle ele alınması gereken bir yerleşim alanı olduğunu net biçimde ortaya koymaktadır (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu).

6.5. Tsunami

Marmara Denizi kıyılarında meydana gelen tsunami olayları, çeşitli kaynaklar ve kataloglar tarafından belgelenmiştir. Son 2000 yıl içinde bölgede 44 tsunami olayı rapor edilmiş olup, özellikle 1509 ve 1894 depremlerinde kıyılarda sırasıyla 6 metre ve 4 ila 4.5 metre yüksekliğinde dalgalar gözlemlenmiştir.

Marmara Denizi'nde tsunami oluşumuna yol açabilecek başlıca etkenler, Ana Marmara Fayı ve Armutlu Fayı üzerinde meydana gelen büyük depremler ile deniz tabanındaki heyelanlardır. Araştırmalar, normal fay mekanizmasıyla gerçekleşen depremlerin daha büyük tsunami dalgaları oluşturma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Güney Marmara kıyılarında, deprem özelliklerine bağlı olarak 1.5 ila 2 metre yüksekliğinde dalgalar oluşabilir.

Modelleme çalışmalarına göre, Yenikapı açıklarında meydana gelen bir deniz heyelanı, yaklaşık 30 dakika içinde güney Marmara kıyılarına ulaşan tsunami dalgaları yaratabilir. Kocadere bölgesinde 2.5 metreye kadar yükselen dalgalar, Tuzla açıklarında gerçekleşen bir heyelan sonrasında ise kıyılarda 3 ila 5 metre arasında dalga yükseklikleri gözlemlenebilir. Armutlu Fayı'ndaki büyük bir deprem ve heyelan senaryosunda, güney kıyılarda 3 ila 5 metreye varan dalgalar oluşabileceği tahmin edilmektedir.

Daha güncel modellemeler, tsunami dalgalarının kıyı bölgelerinde farklı yüksekliklerde görülebileceğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Çınarcık ve Bandırma kıyılarında 1.75 ila 2.0 metre, Yalova ve Gemlik kıyılarında 1.0 ila 1.25 metre, İzmit, Gemlik Körfezi, Erdek Yarımadası ve Marmara Adası kıyılarında ise 0.75 ila 1.0 metre yüksekliğinde dalgalar beklenmektedir (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu).

7. Kentsel Göstergeler

GÜNDOĞDU BÜFE
BURSA KART
BURSA KART

7. KENTSEL GÖSTERGELER

2020 yılında 16,7 milyon metrekare olan açık yeşil alanlar 2024 yılına kadar %24 oranında artarak 21 milyona ulaşmıştır. 2023 yılında açık ve yeşil alanlara toplam 221.207 adet çalı dikilmiştir, bu sayı ağaç fidanı için 18.051 adettir. 2024 yılı için ağaç ve çalı sayıları artış göstererek; çalı 272.049 adete ulaşmıştır, fidan ise 20.991 dikilmiş ve bir önceki yıla göre %16,28 oranında artmıştır (Şekil 32).

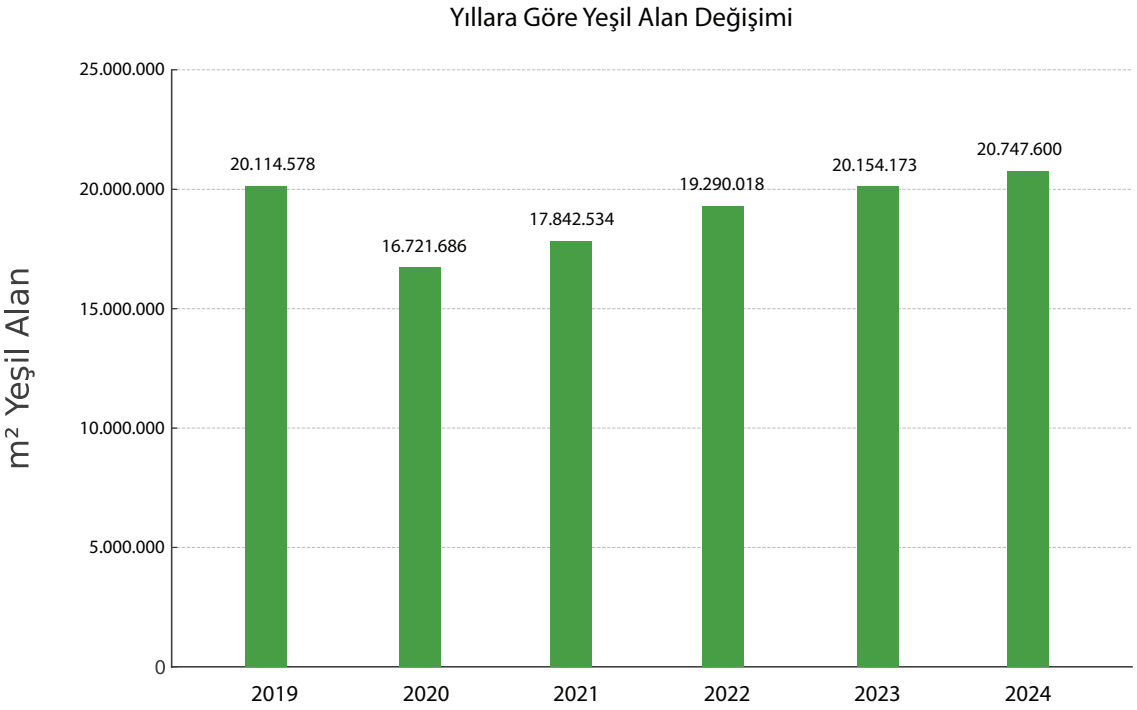

Şekil 32. Bursa'da Yıllara Göre Toplam Yeşil Alan Miktarındaki Değişim (BBB, 2025)

2019 yılında yaklaşık 20,1 milyon m^2 olan yeşil alan miktarı, 2020 yılında ciddi bir düşüş yaşayarak 16,7 milyon m^2'ye gerilemiştir. Bu düşüşün yeşil alanların tahribiyle birlikte kontrolsüz yapılaşmadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte 2021 yılında kişi başına düşen yeşil alan miktarındaki düşüş de dikkat çekmektedir. Nüfus artışıyla birlikte yeşil alan büyüklüğünün doğru oranda artmaması, kişi başına düşen yeşil alan miktarının gerilemesine neden olmuştur. 2021 yılından itibaren yeşil alan büyüklüklerinde bir artış gözlense de kişi başına düşen yeşil alan miktarı günümüzde hala standartın (15 m^2/kişi) altındadır.

2025 yılı itibariyle 2.983.630 m2 alan ile 3 milyona yaklaşarak en fazla açık yeşil alana sahip olan ilçe Nilüfer'dir. Sırayla Osmangazi ilçesi ve Yıldırım ilçesi de Nilüferi takip etmektedir. Büyükorhan ilçesi 72.125 m^2 ile en düşük açık ve yeşil alana sahip ilçe olmuştur. Açık yeşil alanların nüfusa oranlandığı veri kapsamında kişi başı en fazla açık yeşil alana sahip ilçe Harmancık'tır ve sınır olan 10 m^2'nin 3 katına ulaşmaktadır. Keles, Orhaneli ve Büyükorhan ilçeleri en fazla kişi başına düşen açık ve yeşil alan ilçeleri olarak devam etmektedir. 5 m^2'nin altına düşerek Mudanya, Yıldırım ve İznik kişi başına düşen açık yeşil alan metrekaresinde en düşük orana sahiptir. En düşük ilçeler arasında İznik, Büyükorhan, Mudanya ve Harmancık yer almaktadır (Tablo 31).

Tablo 31. İlçelerin Sahip Olduğu Toplam Açık Ve Yeşil Alanlar (BBB, 2025)

İlçe	Yeşil Alan (m^2)
Nilüfer	2 983 630
Osmangazi	1 771 051
Yıldırım	1 146 965
Orhangazi	965 614
Karacabey	773 244
İnegöl	729 254
İznik	72 125
Mustafakemalpaşa	536 294
Gemlik	417 778
Kestel	502 151
Gürsu	649 094
Yenişehir	207 137
Keles	251 995
Mudanya	146 020
Orhaneli	269 676
Büyükorhan	121 000
Harmancık	203 000

Bursa ilçelerinde 2025 yılı itibariyle 9.010.434 m2'lik açık yeşil alanın 3.353.768 m2'sini (%43) parklar ve bahçeler oluşturmaktadır. Ana arterler ve refüjler % 21,3; mesire alanları %18,7 ile yeşil alan dağılımının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Meydanlar %0,8 ile açık yeşil alanlar kategorisinin en düşük değerine sahiptir (Şekil 33).

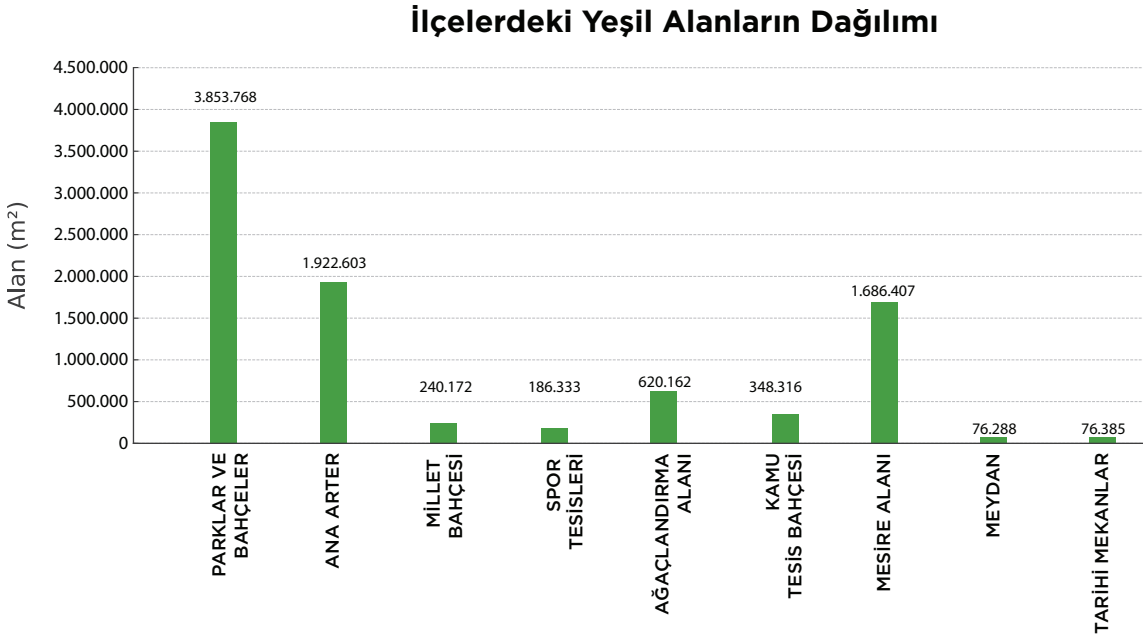

Şekil 33. Bursa İlçelerindeki Toplam Yeşil Alan Türleri Dağılımı (BBB, 2025)

8. Ulaşım

8.ULAŞIM

8.1. Bursa'da Toplu Taşıma

Bursa'nın 3,23 milyonluk nüfusu dikkate alındığında, günlük 301 bin kişinin raylı sistemleri kullandığı görülmektedir. Bu, kent nüfusunun %10,71'ine denk gelmektedir (Tablo 32).

Tablo 32. Yıllar İtibarıyla Toplu Taşıma Hizmetleri (BBB, 2025)

Ulaşım Türü		Taşınan Toplam Yolcu Sayısı (2023)	Taşınan Toplam Yolcu Sayısı (2024)
Kara	Lastik Tekerlekli Toplu Taşıma Araçları	163 845 524	183 878.965
	Raylı Sistem	106 811 104	109 895 653
Deniz		1 036 233	1 036 233

Bursa'da kent içi ulaşımda kullanılan önemli sistemlerden biri, 2002 yılından bu yana hizmet veren hafif raylı sistem BursaRay'dır. Şehir nüfusunun 3,23 milyon olduğu göz önüne alındığında, günlük yaklaşık 301 bin kişinin raylı sistemleri kullandığı görülmektedir; bu, toplam nüfusun %9,32'sine karşılık gelmektedir.

BursaRay'ın yanı sıra, kent içi ulaşımı destekleyen tramvay hatları da önemli bir rol oynamaktadır. Bursa'da hizmet veren BurTram tramvay hatları, farklı güzergâh ve hız kapasiteleri ile kent içi ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla planlanmıştır.

•T1 hattı, 6,0 km uzunluğunda tek hat olarak işletilmekte olup, 16 istasyona sahiptir ve maksimum 35 km/saat hız kapasitesine ulaşmaktadır.
•T2 hattı, 8,2 km uzunluğunda çift hatlı bir yapıya sahip olup, 11 istasyon içermekte ve 50 km/saat maksimum hızıyla en hızlı tramvay hattı olarak öne çıkmaktadır.
•T3 hattı, 2,2 km uzunluğunda tek hat olarak çalışmakta olup, 9 istasyona sahiptir ve maksimum 25 km/saat hız ile sınırlıdır.
Bursa'da raylı ulaşım sistemi kent içi ulaşımda önemli bir yer tutmakta ve farklı hatlarla ulaşım ihtiyaçları karşılanmaktadır.

8.2. Yol Uzunlukları

Bursa ilçelerinin toplam yol uzunlukları Tablo 33'te verilmiştir. Osmangazi toplam 2.645 km ile en fazla, Harmancık 391 km ile en az yol uzunluğuna sahip ilçedir.

Tablo 33. Bursa İli Karayolu Uzunlukları (BBB, 2025)

		Bursa Büyükşehir Belediyesi			İlçeler ve KGM
İlçe	Toplam Yol Ağı (km)	Ana Arter (km)	Köy Yolları (2014) (km)	BBB (Toplam)	Uzunluk (km)
Osmangazi	2 645	240	173	413	2 232
Yıldırım	1 232	130	13	143	1 089
Nilüfer	2 246	180	202	382	1,864
Gemlik	911	16	95	111	800
Mudanya	973	62	227	289	683
Kestel	621	28	182	209	412
Gürsu	348	10	75	86	262
İnegöl	2 003	305	487	792	1 211
Mustafakemalpaşa	1 894	33	584	618	1 276
Karacabey	1 607	21	333	354	1 253
Orhangazi	863	26	91	117	746
Yenişehir	1 121	19	349	368	753
İznik	862	16	265	281	581
Orhaneli	840	3	306	309	531
Keles	579	1	311	312	267
Büyükorhan	524	1	266	267	257
Harmancık	391	2	128	130	261
Genel Toplam	19 659	1 094	4 086	5 180	14 479

8.3. Yaya Ulaşımı ve Bisiklet Kullanımı

Bursa şehir merkezindeki yaya ulaşımının olduğu alanlar ise şu şekildedir: Nalbantoğlu 315 metre, Köylü Pazarı 252 metre, Şehreküstü-Cumhuriyet Caddesi 180 metre, Ünlü Cadde 160 metre, Açık Çarşı 145 metre ve Tahtakale 58 metre uzunluğundadır. Bu alanların toplam uzunluğu yaklaşık 1 110 metreyi bulmaktadır.

Bursa'da bisiklet ulaşımına yönelik altyapı önemli bir gelişim göstermektedir. Kent genelinde toplam 35,62 kilometre uzunluğunda bisiklet yolu bulunmakta olup, bunun 28,49 kilometresi yol kenarında, 7,13 kilometresi ise park içi güzergâhlarda yer almaktadır.

Bisiklet park alanları da kent ulaşımını destekleyen unsurlar arasındadır. Bursa genelinde toplam 167 bisiklet park yeri bulunmakta olup, her bir park ünitesi 10 bisiklet kapasitesine sahiptir. Bu doğrultuda, kent genelindeki toplam bisiklet park kapasitesi 1.670 bisiklete ulaşmaktadır. İlçeler bazında değerlendirildiğinde, Nilüfer 36 park yeri ve 360 bisiklet kapasitesiyle ilk sırada yer almakta, Osmangazi ve Yenişehir ilçeleri ise her biri 30 park yeri ve 300 bisiklet kapasitesiyle onu takip etmektedir. İznik'te 28 park yeri ile toplam 280 bisiklet kapasitesi sağlanırken, İnegöl'de 9 park yeriyle 90 bisikletlik kapasite oluşturulmuştur. Mudanya, Mustafakemalpaşa ve Gemlik ilçelerinde 10'ar park yeri bulunmakta, Gürsu ve Kestel ilçelerinde ise bu sayı 2'dir.

Bursa'daki araç sayılarının ise düzenli şekilde arttığı görülmektedir. Adet olarak en yüksek rakam 306.721 ile otomobil iken en düşük rakam 1.474 adet azalış gösteren otobüs araçları görülmektedir (Şekil 34)

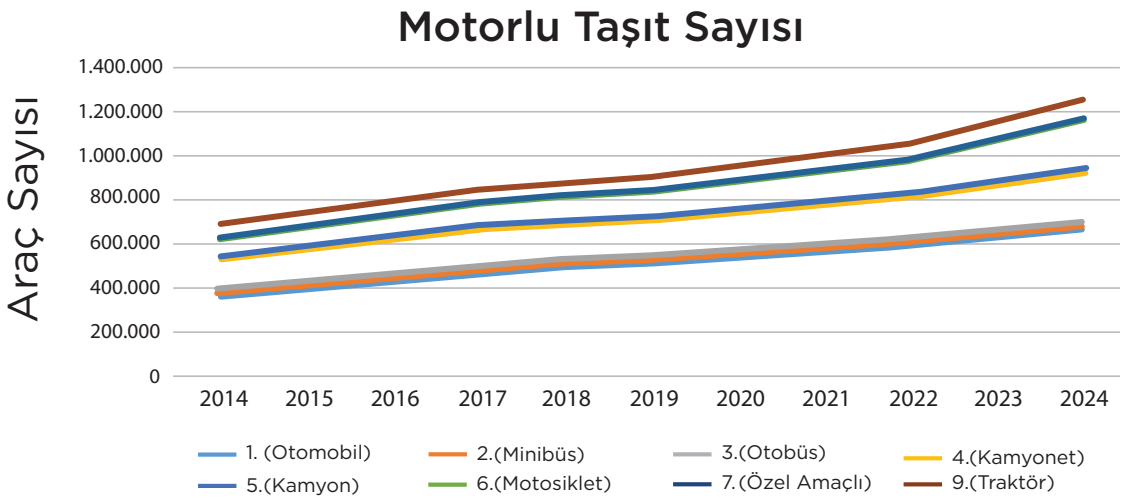

Şekil 34. 2014-2024 Yılları Arasında Bursa'daki Araç Sayıları (BBB, 2025)

2020 yılından itibaren trafik kazalarında düzenli bir artış gözlemlenmektedir. Ölüm-yaralanmalı kazalarda; 2020 yılında 5.418 olan ilk değer, 2021'de 6.681'e, 2022'de 7.214'e ve 2023'te 8.467'ye yükselmiştir. 2024 yılında ise mevcut veri yalnızca yılın ilk dönemine ait olup, 746 olarak kaydedilmiştir. Ölü sayıları da benzer bir artış trendi göstermektedir (Tablo 34).

Tablo 34. Bursa Trafik Kazaları İstatistikleri, 2020-2024 (BBB, 2025)

Bursa	Ölüm-Yaralanmalı Kaza	Ölü	Yaralı
2020	5 418	119	7 793
2021	6 681	134	9 433
2022	7 214	127	10 202
2023	8 467	168	12 189
2024(ilk yarı)	746	8	1 050

İl genelinde bir kişiye düşen mobil telefon abone sayısının 0,93 değeri ve 15. sırada yer alması ülke genelinde iyi durumda olduğu söylenebilir. Havalimanına uzaklık 50 km olup Bursa bu alanda 35. sırada yer almaktadır. Bu, kentin hava ulaşımı açısından orta seviyede erişilebilirliğe sahip olduğunu ve özellikle merkezden havalimanına ulaşımda mesafenin göreli olarak uzun olabileceğini işaret etmektedir. En dikkat çeken olumsuz veri ise demiryolu hattının yüzölçümüne oranının 0 km/km^2 olması ve Bursa'nın bu göstergede 58. sırada yer almasıdır. Bu, il genelinde demiryolu ulaşımının yok denecek kadar az olduğunu ya da hiç bulunmadığını göstermektedir. Demiryolu gibi çevreci ve ekonomik ulaşım türlerinin eksikliği, sürdürülebilir ulaşım planlaması açısından önemli bir zayıflık olarak değerlendirilebilir (Bursa Valiliği, 2023)

9. Sosyoekonomik Göstergeler

9. SOSYOEKONOMİK GÖSTERGELER

Bursa'nın 2022 yılındaki gayrisafi yurtiçi hasılası 609 milyar 195 milyon 650 bin TL olmuştur (TÜİK).

9.1. Konut ve Barınma

Konut hakkı, T.C Anayasasında, "sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler" başlıklı üçüncü bölümde yer alan "sağlık, çevre ve konut" alt başlığına ilişkin anayasal haklar arasında yer almaktadır. Madde 57'de "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler" denmektedir.

Bursa'da konut satış sayıları yıllara göre artış göstermiştir (TKGM, 2023). 2023 yılında Bursa'daki toplam konut satış sayısı 31.639 iken, 2024 yılında konut satışları 21.723 artarak 53 362 olmuştur. Bursa'daki konut satışlarının ilçelere göre dağılımına bakıldığında ise 20.528 ile en yüksek satış oranının Nilüfer ilçesinde, en düşük satış oranının ise Harmancık'ta olduğu görülmektedir. Öte yandan, Keles ve Orhaneli ilçelerinde ise hiç konut satışı gerçekleşmediği dikkat çekmektedir (Tablo 35) (Şekil 35).

Tablo 35. Bursa'da Konut Satış Sayılarının Yıllara Göre Değişimi, 2020-2024 (BBB, 2025)

Yıl	Konut Satış Sayısı
2020	30 112
2021	38 422
2022	66 004
2023	31 639
2024	53 362

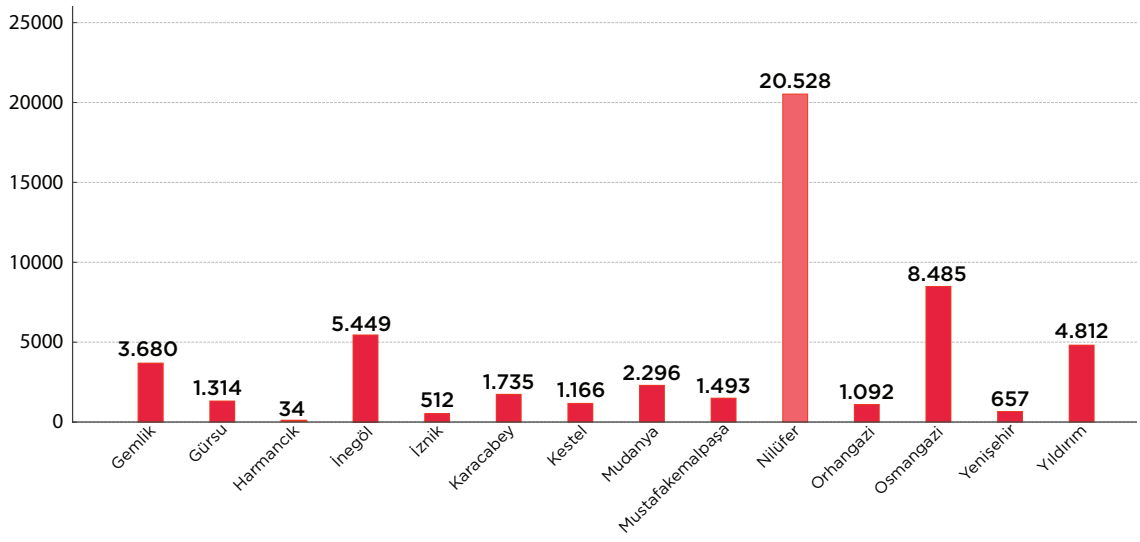

Şekil 35. Bursa'da Konut Satış Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı, 2023 (BBB, 2025)

2023 yılında ipotekli konut satış sayısı ise Bursa genelinde 6 034 olmuştur. 2023 yılında ipotekli konut satışlarının toplam konut satışı içindeki oranı ise %19,07 olarak belirlenmektedir.

Yabancılara yapılan konut satışlarına bakıldığında 2023 yılında Bursa'da toplam 953 satış yapıldığı görülmüştür. 2024 yılında ise yabancılara yapılan konut satış sayısında yarıdan fazla düşüş yaşanmış ve bu değer 417 olarak belirlenmiştir.

TÜİK'in 2021 yılı "Bina ve Konut Nitelikleri Araştırması" verilerine göre, Bursa'da konut mülkiyet durumuna göre hanehalkı dağılımı şu şekildedir: 572.675 hanehalkı ev sahibi, 260.967 hanehalkı kiracı, 113.694 hanehalkı diğer kategoride ve 19.429 hanehalkı mülkiyet durumu bilinmeyen olarak kaydedilmiştir.

Aynı araştırmada, Bursa'da konutların oda sayısına göre dağılımına bakıldığında; 36.554 hanenin 2 ve daha az oda, 4.065 hanenin 3 oda, 455.736 hanenin 4 oda, 67.975 hanenin ise 5 ve daha fazla odaya sahip olduğu belirlenmiştir. Ortalama değerlere göre, hanehalkına düşen oda sayısı 1,1, tüm hanelerin ortalama oda sayısı ise 3,5 olarak hesaplanmıştır.

Isıtma sistemleri açısından değerlendirildiğinde, Bursa'daki konutlarda en yaygın ısıtma yöntemi kat kaloriferi olup, 639.537 hane tarafından kullanılmaktadır. 252.726 hane soba, 66.396 hane merkezi kalorifer ile ısınırken, 7.809 hane diğer sistemleri tercih etmektedir. 300 hanenin ise hangi ısıtma sistemini kullandığı bilinmemektedir.

Ana yakıt türü bakımından Bursa'da ikamet edilen konutlarda en çok kullanılan yakıt doğalgaz olup, 821.087 hane tarafından tercih edilmektedir. 134.571 hane katı yakıt kullanırken, 10.966 hane diğer yakıt türlerine yönelmiştir. 140 hanenin yakıt tercihi ise bilinmemektedir.

9.2. Eğitim

2018 yılı verilerine göre Bursa'nın eğitim göstergeleri, genel olarak Türkiye ortalamasının üzerinde yer aldığı bazı alanlarla birlikte, gelişime açık yönlerini de ortaya koymaktadır. Bursa'da 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilen oranı %97,65, kadınlarda ise %95,98 olarak belirlenmiştir. Bu oranlarla Bursa, Türkiye sıralamasında sırasıyla 23. ve 24. sırada yer almakta olup, okuryazarlık düzeyinin iyi olduğunu göstermektedir. Yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı %15,96 olup, bu alanda Bursa 13. sırada yer almaktadır. Bu oran, ilde yükseköğretim düzeyinde eğitim almış birey sayısının fazla olduğunu ve nitelikli insan gücünün güçlü olduğunu göstermektedir. Ayrıca mesleki ve teknik ortaöğretimde okullaşma oranı %45,07 ile Türkiye sıralamasında 20. sırada yer almakta, bu da sanayi kenti olan Bursa için mesleki eğitim altyapısının güçlü olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, genel ortaöğretim net okullaşma oranı %43,9 olup Bursa bu alanda 44. sırada yer almaktadır. Bu düşük oran, ilde lise düzeyindeki genel eğitimin yeterince yaygınlaşmadığını göstermektedir. (Tablo 36).

Tablo 36. Bursa İlindeki Eğitim Göstergelerine İlişkin Endeks Değerleri Ve İl Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2023)

Eğitim Göstergeleri	2018	
	Endeks Değeri	İl Sırası
Okuma Yazma Bilen Oranı (6 Yaş Ve Üzeri) (%)	97,65	23
Okuma Yazma Bilen Oranı / Kadın (6 Yaş Ve Üzeri) (Oran)	95,98	24
Genel Ortaöğretim Net Okullaşma Oranı (%)	43,9	44
Mesleki Ve Teknik Ortaöğretim Net Okullaşma Oranı (%)	45,07	20
Yüksekokul Ve Fakülte Bitirenlerin Oranı (15+) (%)	15,96	13

2024 yılı Bursa nüfusunun % 49,92'sini erkekler, %50,07'sini kadınlar; 2023 yılında ise % 49,95'ini erkekler, %50,04'ünü kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2024; TÜİK, 2023). Bursa'nın eğitim eğitim durumu ayrıntılı olarak Tablo 40'ta verilmiştir. 53.923 kişi okuma yazma bilmemektedir. (Tablo 37)

Tablo 37. Eğitim Durumu

Eğitim Durumu (6+ yaş)	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen	53 923	9 596	44 327
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	243 772	110 044	133 728
İlkokul	642 159	262 176	379 983
İlköğretim	728544	389 054	339 490
Lise veya Dengi Meslek Okulu	733 495	419 021	314 474
Yüksekokul veya Fakülte	489 247	249 715	239 532
Yüksek Lisans ve Üzeri	56 561	29 895	26 666
Bilinmeyen	31 644	15 383	16 261
Toplam	2 979 345	1 484 884	1 494 461

Bursa'da öğretmen başına 19 öğrenci, derslik başına ise 27 öğrenci düşmektedir. İlçelerdeki anaokulu - kreş alanlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Keles, Mudanya ve Nilüfer ilçelerinin Bursa ortalamasının altında olduğu görülmektedir. İlçelerdeki anaokulu - kreş alanlarında derslik başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Keles, Mudanya ve Nilüfer ilçelerinin Bursa ortalamasının altında olduğu görülmektedir (Tablo 38).

Tablo 38. Okul Öncesi Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)

İlçeler	Okul Öncesi					
	Okul/Kurum	Derslik	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Osmangazi	82	426	728	13 734	19	32
Nilüfer	133	786	898	11 096	12	14
Yıldırım	45	250	416	9 356	22	37
Kestel	8	34	45	1 379	31	41
Gürsu	12	45	83	1 639	20	36
Mudanya	11	72	98	1 792	18	25
Gemlik	15	41	76	1 804	24	44
İnegöl	25	176	220	5 203	24	30
Yenişehir	3	15	16	775	48	52
Mustafakemalpaşa	9	22	38	1 555	41	71
Karacabey	5	24	41	1 202	29	50
İznik	5	21	27	729	27	38
Orhangazi	8	28	41	1 160	28	41
Büyükorhan	0	0	0	42	0	0
Orhaneli	0	0	0	160	0	0
Keles	1	4	4	71	18	18
Harmancık	0	0	0	29	0	0
Bursa	362	1 944	2 731	51 726	19	27

İlköğretim tesislerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Bursa İli'nde öğretmen başına18 öğrenci, derslik başına ise 25 öğrenci düştüğü görülmektedir. İlçelerdeki ilköğretim tesislerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Osmangazi, Yıldırım, Gürsu ve İnegöl ilçeleri Bursa ortalamasının üzerindedir. En yüksek değer 26 öğrenci ile Gürsu ilçesi, en düşük değer 10 öğrenci ile Mudanya ilçesidir. İlçelerdeki derslik başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Osmangazi, Yıldırım, İnegöl ve Gürsu ilçeleri Bursa ortalamasının üzerindedir. En yüksek değer 27 öğrenci ile Gürsu ilçesi, en düşük değer 7 öğrenci ile Orhaneli ilçesidir (Tablo 39).

Tablo 39. İlköğretim Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)

İlçeler	İlköğretim					
	Okul/Kurum	Derslik	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Osmangazi	102	1 914	2 905	58 762	20	31
Nilüfer	93	1 816	2 375	33 338	14	18
Yıldırım	54	1281	2209	50813	23	40
Kestel	19	292	332	5240	16	18
Gürsu	15	181	326	8594	26	47
Mudanya	27	507	680	6715	10	13
Gemlik	18	374	383	6707	18	18
İnegöl	65	852	1 198	23341	19	27
Yenişehir	13	195	190	3249	17	17
Mustafakemalpaşa	30	433	393	5577	14	13
Karacabey	21	273	297	5052	17	19
İznik	16	171	160	2358	15	14
Orhangazi	22	278	288	4885	17	18
Büyükorhan	4	27	16	227	14	8
Orhaneli	11	90	53	661	12	7
Keles	5	19	18	247	14	13
Harmancık	2	14	11	167	15	12
Bursa	517	8717	11834	215843	18	25

Bursa'da ortaöğretim tesislerinde öğretmen başına 14, derslik başına ise 31 öğrenci düştüğü görülmektedir. İlçelerdeki ortaöğretim tesis alanlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Gürsu, Kestel, Osmangazi ve Yıldırım ilçeleri Bursa ortalamasının üzerindedir. En yüksek değer 17 öğrenci ile Yıldırım ilçesi, en düşük değer 7 öğrenci ile Keles ilçesidir. İlçelerdeki ortaöğretim tesis alanlarında derslik başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Gürsu, Kestel, Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinin Bursa ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. En yüksek değer 40 öğrenci ile Gürsu ilçesi, en düşük değer 7 öğrenci ile Keles ve Harmancık ilçeleridir (Tablo 40).

Tablo 40. Ortaöğretim Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)

İlçeler	Ortaöğretim					
	Okul/Kurum	Derslik	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Osmangazi	92	1395	3324	50624	15	36
Nilüfer	93	1182	2782	32422	12	27
Yıldırım	58	1092	2523	42950	17	39
Kestel	14	166	354	5275	15	32
Gürsu	12	173	426	6848	16	40
Mudanya	26	303	786	6621	8	22
Gemlik	12	173	426	6848	16	40
İnegöl	26	303	786	621	8	22
Yenişehir	19	231	469	6124	13	27
Mustafakemalpaşa	25	176	393	5125	13	29
Karacabey	20	176	360	4534	13	26
İznik	14	74	209	2092	10	28
Orhangazi	12	174	326	4213	13	24
Büyükorhan	2	23	19	216	11	9
Orhaneli	7	35	71	673	9	19
Keles	4	41	43	282	7	7
Harmancık	2	27	20	187	9	7
Bursa	472	6087	13770	191123	14	31

Lise tesislerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Bursa İli'nde öğretmen başına 11, derslik başına ise 22 öğrenci düştüğü görülmektedir. İlçelerdeki lise tesis alanlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Büyükorhan, Orhangazi ve Karacabey Bursa ortalaması ile eşit; Gemlik, Gürsu, İnegöl, Osmangazi ve Yıldırım ilçeleri Bursa ortalamasının üzerindedir. En yüksek değer 13 öğrenci ile İnegöl ve Yıldırım ilçeleri, en düşük değer 3 öğrenci ile Harmancık ilçesidir. İlçelerdeki ortaöğretim tesis alanlarında derslik başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; Gürsu, İnegöl, Mustafakemalpaşa, Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinin Bursa ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. En yüksek değer 29 öğrenci ile Gürsu ve Yıldırım ilçeleri, en düşük değer 7 öğrenci ile Keles ilçesidir (Tablo 41).

Tablo 41. Lise Alanları Verileri, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu)

İlçeler	Lise					
	Okul/Kurum	Derslik	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Osmangazi	9	168	326	3593	11	21
Nilüfer	104	1829	3493	33241	10	18
Yıldırım	43	959	2102	27746	13	29
Kestel	13	280	510	4775	9	17
Gürsu	9	193	480	5608	12	29
Mudanya	26	427	963	6996	7	16
Gemlik	17	291	454	5582	12	19
İnegöl	39	694	1240	16160	13	23
Yenişehir	10	152	240	2216	9	15
Mustafakemalpaşa	16	205	479	4797	10	23
Karacabey	13	220	387	4103	11	19
İznik	7	130	212	1831	9	14
Orhangazi	9	168	326	3593	11	21
Büyükorhan	2	16	17	191	11	12
Orhaneli	4	61	86	483	6	8
Keles	2	29	37	194	5	7
Harmancık	1	14	55	147	3	11
Bursa	393	7514	15103	165936	11	22

9.3. Sağlık Tesisleri

Bursa'da toplamda 21 adet kamu hastanesi, 20 adet özel hastane bulunmaktadır. Bursa İli genelinde ilçelerde yer alan sağlık tesis alanlarının kişi başına düşen metrekarelerinde en düşük değer 0,11 m^2 ile Gemlik İlçesi, en yüksek değer ise 5,15 m^2 ile Harmancık ilçesine aittir. 3194 sayılı imar kanununda kişi başına düşen sağlık tesis alanı nüfusa göre 1,50 ve 1,60 m^2'dir. Keles, Orhaneli ve Büyükorhan ilçelerinin standartları imar mevzuat standardının üzerindedir. Bursa ili genelinde ise ortalama kişi başına düşen ibadet alanı ise 0,52 m^2'dir. Osmangazi, Yıldırım, Gürsu, Gemlik ve İnegöl ilçelerinin standartları Bursa il genelindeki ortalama standardın altındadır.

9.4. Turizm

Bursa ağırlıklı olarak yerli turizm destinasyonu olduğu görülmektedir. Geceleme sayısında yerli ziyaretçilerin oranı yıllar içerisinde en düşük %64 (2013 yılı) ve en yüksek %86 (2020 yılı arasında dalgalanmakla ve incelenen dönem ortalaması ise %76 olarak gerçekleşmiştir. Yıllar içerisinde giriş ve geceleme sayılarındaki gelişime bakıldığında, ziyaretçi sayılarının yıllar içerinde dalgalanma gösterdiği, 2014 ve 2016 yıllarında (sırası ile yüzde 9,4 ve yüzde 7,4) bir miktar, COVID-19 pandemisinin yaşandığı 2020 yılında ise ciddi oranda (yüzde 40,8) azaldığı görülmektedir. Yabancı ziyaretçi sayılarındaki azalmalar yerli ziyaretçilere göre fazladır. Toplam ziyaretçi sayısı 2024 yılında yüzde 24 artış göstererek 1.698.503 ulaşmasına rağmen, bu seviye 2018 ve 2019 yılında gelen ziyaretçi sayısının altındadır. Türkiye geneline göre, Bursa turizmindeki daralmaların daha derin, toparlanmaların ise daha sınırlı ve büyüme eğiliminin ise daha az olduğu söylenebilir. Bursa ziyaretçi sayılarının 2013-2024 yılları arasındaki değişimi Tablo 42'de verilmiştir.

Ziyaretçi tesis giriş ve geceleme sayılarına göre, ortalama kalış süresi 2024 yılında 1,72 gün olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 2013 yılından beri gerçekleşen en düşük süre olduğu görülmektedir. Turist sayılarının çok azaldığı pandemi yılında 1,87 olarak gerçekleşmiş, 2021 ve 2022 yıllarında 1,95 ve 1,92 yükselmesinin ardından, 2023 ve 2024 yıllarında 1,81 ve 1,72 güne gerilemiştir.

Otel konaklama kapasitesini de dikkate alan doluluk oranlarında da benzer gelişmeler gözlenmektedir. 2024 yılında ortalama yüzde 36,8 olarak gerçekleşen doluluk oranı 2013 yılından beri en düşük seviyelerden biridir. 2020 yılında yüzde 27,3'e düşen doluluk oranı, 2021 yılında yüzde 36,7, 2022 yılında ise 46,8'e yükselmesinin ardından, 2023 ve 2024 yıllarında sırası ile yüzde 37,7 ve yüzde 36,8 oranlarına gerilemiştir. Bu gerilemede geceleme sürelerindeki daralma ile birlikte kapasite artışının da etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 42. Turizm Tesislerine İlişkin Veriler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

		Bursa	Türkiye
Tesise Geliş Sayıları	Yabancı	368 017	44 044 950
	Yerli	1 330 486	39 198 606
	Toplam	1 698 503	83 243 556
Geceleme Sayıları	Yabancı	692 745	139 599 507
	Yerli	2 231 835	76 418 208
	Toplam	2 924 580	216 017 715
Ortalama Kalış Süresi (gün)	Yabancı	1,8	3,1
	Yerli	1,6	1,9
	Toplam	1,7	2,6
Doluluk Oranları (%)	Yabancı	8,7	31,37
	Yerli	28	18,2
	Toplam	36,7	49,5

Son yıldaki değişim oranlarına bakıldığında, 2023 yılına göre 2024 yılında tesise giriş sayıları yüzde 24,14 oranında artarken, geceleme sayılarındaki artış yüzde 5,44 olarak gerçekleşmiş, sonuçta yatak doluluk oranı yüzde 2,40; ortalama kalış süresi ise yüzde 4,77 daralmıştır.

Turizm amaçlı konut izin belgeli kategorisi kapsamında yer alan konaklama tesisleri 28 Aralık 2023 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan "Konutların Turizm Amaçlı Kiralanması Faaliyetlerinin Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik" doğrultusunda Airbnb gibi platform faaliyetlerinin düzenlenmesi yolu ile yeni raporlanmaya başlayan konaklama kapasitesidir. Ortalamada 5,8 oda ve 11,5 yatak kapasitesine sahip çok küçük işletmeler olmaları kaydıyla, toplam tesislerin yüzde 30,8'ini (154 tesis) oluşturmaktadırlar. Büyük çoğunluğu (91 tesis) Merkez İlçelerde yer almasına rağmen 61 tesisin de diğer ilçelerde bulunduğu görülmektedir. Genelde kapasite fazlası görünen konaklama hizmetleri açısından bu kategorinin turizm ürününün çeşitlenmesi ve coğrafi olarak yayılması açısından, mevcut trendler de göz önüne alınarak sentez aşamasında ayrıntılı incelenmesi ve ilave potansiyelinin değerlendirilmesi gereklidir (Şekil 36).

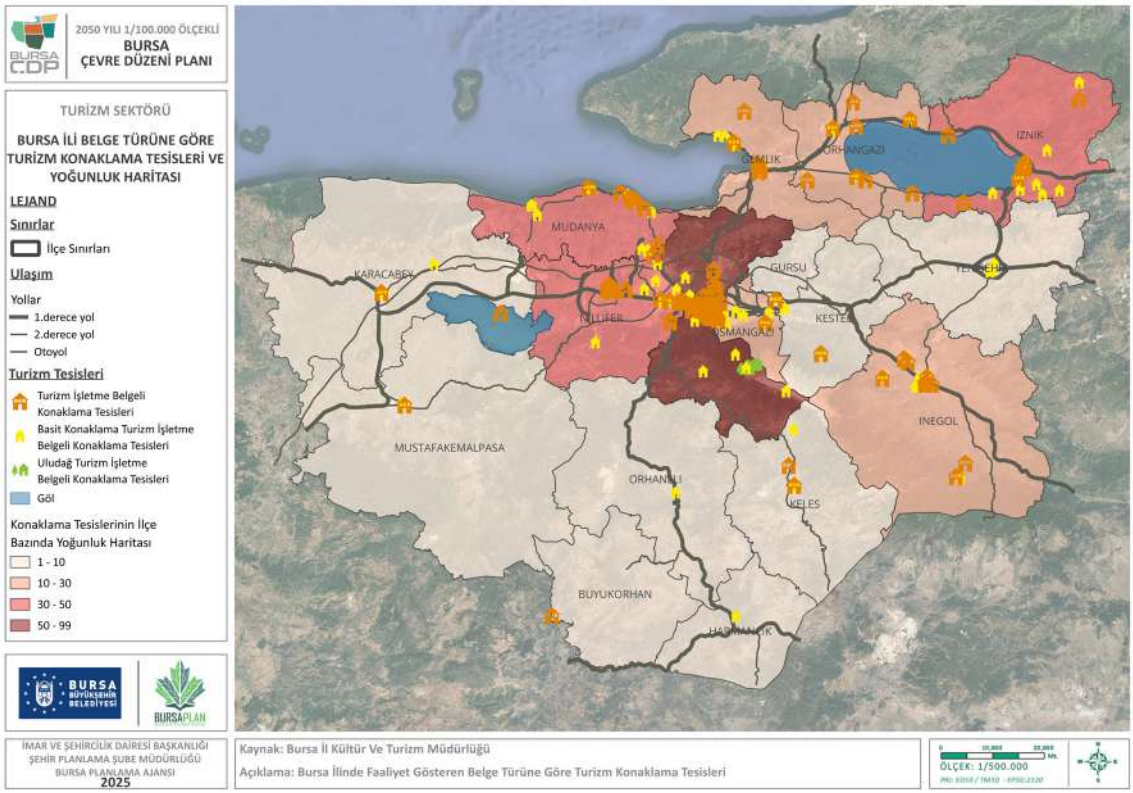

Şekil 36. Turizm Konaklama Tesisleri Ve Yoğunluk Haritası (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Bursa'da toplam 500 konaklama tesisine ait 14.202 oda ve 29.349 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Bu kapasiteye ilave olarak 34 kamu misafirhanesine ait 682 oda ve 1655 yatak kapasitesi mevcuttur. Konaklama tesislerinin belge türlerine bakıldığında 500 tesisin yüzde 28,0'i turizm işletme belgeli, yüzde 2,6'sı turizm yatırımı belgeli, yüzde 38,6'sı basit konaklama belgeli, yüzde 30'u ise turizm amaçlı konut izin belgelidir. Basit konaklama belgeli ve turizm amaçlı konut izin belgeli konaklama işletmelerin nispeten küçük olmasından dolayı belge türlerine göre dağılıma yatak sayısına göre turizm işletme belgeli, turizm yatırımı belgeli, basit konaklama belgeli ve turizm amaçlı konut izin belgeli işletmelerin oranları sırası ile yüzde 55,0, yüzde 9,2, yüzde 29,8 ve yüzde 6'dır (Tablo 43).

Tablo 43. Konaklama Kapasitesi Verileri, 2025 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Belge Türü	Alanlar	Tesis Sayısı		Oda Sayısı		Yatak Sayısı	
Turizm İşletme Belgeli	Merkez	69		4 865		9 895	
	İlçeler	59		1 598		3 268	
	Uludağ	12		1 426		2 965	
	Toplam	140	%28.0	7 889	%55.5	16 128	%55.0
Turizm Yatırımı Belgeli	Merkez	6		799		1 700	
	İlçeler	1		57		114	
	Uludağ	6		421		890	
	Toplam	13	%2.6	1 277	%9.0	2 704	%9.2
Basit Konaklama Belgeli	Merkez	75		1 943		4 006	
	İlçeler	113		1 994		4 160	
	Uludağ	5		212		578	
	Toplam	193	%38.6	4 149	%29.2	8 744	%29.8
Tuzim Amaçlı Konut İzin Belgeli	Merkez	93		619		1237	
	İlçeler	61		268		536	
	Uludağ	0		0		0	
	Toplam	154	%30.8	887	%6.2	1773	%6.0
BAKANLIK BELGELİ TOPLAM		500	%100.0	14 202	%100.0	29 349	%100.0
Kamu Misafirhanesi	Merkez	16		336		724	
	İlçeler	14		224		545	
	Uludağ	4		122		386	
KAMU MİSAFİRHANESİ TOPLAM		34		682		1655	
TOPLAM		534		14 884		31 004	

Bursa'da turizmin mevsimselliğini incelemek için, aylık bültenlerden 2024 yılı aylık turist tesis giriş ve geceleme sayıları ile ortalama kalış süresi ve doluluk oranları derlenmiştir. Tablo 43'de de görüleceği gibi, en yüksek ziyaretçi sayıları Ocak-Şubat ve Temmuz-Ağustos aylarında gerçekleşmektedir. Bu aylarda ortalama doluluk oranları yüzde 40'ın üzerine çıkmaktadır. En yüksek ortalama kalış sürelerine de Temmuz-Ağustos aylarında erişilmektedir. Bu aylarda özellikle yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış süreleri 2 günün üzerine çıkmaktadır. En düşük ziyaretçi sayısı ise Mart-Nisan-Mayıs-Haziran aylarında gerçekleşmiştir. Doluluk oranları da Mart ayında yüzde 24,6 olarak en düşük seviyesini görmüştür. 2024 yılı için aylar itibariyle konaklama tesislerine geliş ve geceleme sayıları ile ortalama kalış süreleri ve doluluk oranları Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44. Aylara Göre Turizm Tesislerine İlişkin Veriler (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Bursa	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI (%)		
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM
Ocak	32 543	129 334	161 877	62 555	223 215	285 770	1,92	1,73	1,77	8,8	31,38	40,18
Şubat	34 287	133 465	167 752	63 613	229 918	293 531	1,86	1,72	1,75	8,91	32,19	41,09
Mart	16 802	84 874	101 676	31 666	143 367	175 033	1,88	1,69	1,72	4,45	20,16	24,61
Nisan	24 426	99 524	123 950	42 488	163 216	205 704	1,74	1,64	1,66	6,79	26,1	32,89
Mayıs	27 747	102 263	130 010	52 007	169 242	221 249	1,87	1,65	1,7	8,37	27,22	35,59
Haziran	27 533	93 161	120 694	56 761	152 858	209 619	2,06	1,64	1,74	8,97	24,14	33,11
Temmuz	37 807	111 711	149 518	80 163	189 882	270 045	2,12	1,7	1,81	12,7	30,09	42,79
Ağustos	39 132	125 544	164 676	82 198	210 693	292 891	2,1	1,68	1,78	12,78	32,75	45,53
Eylül	32 959	105 248	138 207	57 273	172 386	229 659	1,74	1,64	1,66	8,92	26,84	35,75
Ekim	31 668	110 613	142 281	55 161	185 019	240 180	1,74	1,67	1,69	8,64	28,97	37,61
Kasım	30 477	113 287	143 764	51 526	191 975	243 501	1,69	1,69	1,69	7,73	28,82	36,55
Aralık	32 636	121 462	154 098	57 334	200 064	287 398	1,76	1,65	1,67	7,93	27,67	35,61
Toplam	368 017	1 330 486	1 698 503	692 745	2 231 835	2 924 580	1,88	1,68	1,72	8,75	28,03	36,78

9.5. Kültür

Arkeolojik Sit Alanları açısından zengin olan Bursa'da halen devam etmekte olan on arkeolojik kazı alanı (Mustafakemalpaşa Paşalar Fosil Kazısı, Akçalar Aktopraklık Höyük Kazısı, Apollonia Ad Rhyndacum (Gölyazı) Antik Kenti Kazısı, Roma Tiyatrosu Kazısı, Sualtı Bazlikası Kazısı, İznik Çini Fırınları Kazısı, Hisardere Nekropolu Kazısı, Orhaneli Sinekkaya Mağarası Kazısı, Karacabey Yenikaraağaç Kazısı, Keles Kıranısıklar Kazısı) bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Aktopraklık kazı alanının açık hava müzesi olarak değerlendirilmesi yanı sıra sürdürülebilir turizm GSTC Destinasyon sertifikasyon sürecine de girilmiştir. Bursa Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları sayıları Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45. Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

İlçe Adı	Tescili Devam Eden	Arkeolojik Sit Alanları	Kentsel Sit
Büyükorhan	1	4	
Gemlik	265	19	1
Gürsu	65	3	1
Harmancık	5	22	
İnegöl	328	28	
İznik	153	35	1
Karacabey	46	35	
Keles	15	26	
Kestel	51	12	
Mudanya	492	23	3
Mustafa kemalpaşa	124	24	1
Nilüfer	338	52	3
Orhaneli	104	14	2
Orhangazi	93	22	
Osmangazi	2077	13	9
Yenişehir	101	37	
Yıldırım	611	4	5
Toplam	4869	373	26

Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğüne bağlı sekiz müze ve iki ören yeri bulunmaktadır. Bu müze ve ören yerleri Bursa Müze Müdürlüğü ve İznik Müze Müdürlüğü olarak yapılandırılmıştır. Bursa Müze Müdürlüğüne bağlı müzeler tarih ve arkeoloji temalarında yoğunlaşmış olup, çok sayıda arkeolojik, etnografik eser ve sikke kategorilerinde eserlere sahiptir. Bursa ve İznik Müze Müdürlükleri'nde bulunan eser sayıları ve dökümleri Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 46. Müze Eser Sayıları
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğü	Cinsi	Eser Sayısı
Bursa Müze Müdürlüğü	Arkeolojik Eser	13 246
	Etnoğrafik Eser	4 363
	Gayri İslami Sikke	17 188
	İslami Sikke	31 252
	TOPLAM	66 049
İznik Müze Müdürlüğü	Arkeolojik Eser	5 411
	Etnoğrafik Eser	1 351
	Sikke	10 131
	TOPLAM	16 893

Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğüne bağlı 10 müze ve ören yeri yanı sıra aynı kurumun denetiminde 23 özel müze ve 51 koleksiyoner bulunmaktadır. Bu müzelerin önemli bir bölümü Bursa Büyükşehir Belediyesine bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Osmangazi, Nilüfer, İnegöl gibi ilçe belediyelerine bağlı müzeler de bulunmaktadır. Yerel yönetimlere bağlı bu müzeler dışında kamu kurumlarına, özel şirketlere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı faaliyet gösteren müzeler de bulunmaktadır.
Tüm müze ve ziyaret alanlarının ilçeler bazında dağılımına bakıldığında, çoğunluğunun (17 Müze) Osmangazi'de, geri kalanlarının Nilüfer (9 müze), İznik (5 müze) ve Yıldırım (4 müze), İnegöl (2 müze), Mudanya (1 müze) ve Yenişehir (1 müze) ilçelerinde bulunduğu görülmektedir. Turizm ürününü oluşturan diğer unsurlar gibi müzelerin de merkez ilçelerde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 47).

Tablo 47. Bursa Müze Verileri (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Müzeler	Bağlı Bulunduğu Kurum	İlçe
Bursa Arkeoloji Müzesi	Bursa Müze Müdürlüğü / KTB	Yıldırım
Bursa - Türk İslam Eserleri Müzesi		Osmangazi
17. Yüzyıl Osmanlı Evi Müzesi		Osmangazi
Bursa Atatürk Evi Müzesi		Mudanya
Mudanya Mütareke Evi Müzesi		Yenişehir
Yenişehir Şemaki Evi Müzesi		İznik
İznik Müzesi		İznik
İznik Nilüfer Hatun İmareti Türk İslam Eserleri Müzesi		İznik
İznik Roma Tiyatrosu / Ören Yeri		İznik
İznik Göl Bazilikası / Ören Yeri		İznik
Bursa Kent Müzesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Osmangazi
Merinos Tekstil ve Sanayi Müzesi		Osmangazi
Bursa Göç Tarihi Müzesi		Osmangazi
Bursa Merinos Enerji Müzesi		Osmangazi
Bursa Vakıf Kültürü Müzesi		Osmangazi
Muradiye El Yazmaları Müzesi		Osmangazi
Bursa Yaşam Kültürü Müzesi		Osmangazi
Karagöz Müzesi		Osmangazi
Bursa Mevlevihanesi Müzesi		Osmangazi
Hünkar Köşkü Müzesi		Yıldırım
Zindan Kapı		Yıldırım
Aktopraklık Höyük Arkeopark ve Açık Hava Müzesi		Nilüfer
Panorama 1326 Fetih Müzesi	Bursa Osmangazi Belediyesi	Osmangazi
Mysia Fotoğraf Müzesi	Bursa Nilüfer Belediyesi	Nilüfer
Edebiyat Müzesi		Nilüfer
İpek Evi Müzesi		Nilüfer
Dr. Hüseyin Parkan Sanlıkol Müzik Enstrümanları Müzesi		Nilüfer
Dr. Ceyhun İRGİL Sağlık Müzesi		Nilüfer
Görükle Mübadele Evi		Nilüfer
İnegöl Kent Müzesi	Bursa İnegöl Belediyesi	İnegöl
İnegöl Mobilya Ağaç Sanayii Müzesi		İnegöl
Özel İnegöl Sağlık Tarihi, Ambulans ve Oyuncak Müzesi	İnegöl Devlet Hastanesi	İnegöl
Özel Bursa Oyuncak Müzesi	Özel Bursa Müzecilik Ltd. Şti	Nilüfer
Bursa Basın Tarihi Müzesi	Bursa Gazeteciler Cemiyeti	Nilüfer
Bursa SMMMO Muhasebe Müzesi	Bursa Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası	Nilüfer
Bursa Ormancılık Müzesi	Tarım ve Orman Bakanlığı / Bursa Orman Müdürlüğü	Osmangazi
Tofaş Anadolu Arabaları Müzesi	Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş	Yıldırım
Bursa Bilim Merkezi	TUBITAK	Osmangazi
GUHEM Gökmen Uzay Havacılık Eğitim Merkezi	BTSO	Osmangazi
Uluumay Osmanlı Halk Kıyafetleri ve Takıları Müzesi	Uluumay Vakfı	Osmangazi
Bursa Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi	Bursa Unesco Derneği	Nilüfer
Bursa Zooloji Müzesi	Uludağ Üniversitesi	Nilüfer
Celal Bayar Müzesi	Celal Bayar Vakfı	Gemlik
Umurbey İpek Üretim ve Tasarım Merkezi	BBB Yeniden Hayat Buluyor Projesi	Yıldırım

Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı toplam 11 özel müze ve 1 çağdaş sanat galerisi bulunmaktadır. Bunlar Kent Müzesi, Merinos Tekstil Sanayi Müzesi, Bursa Göç Tarihi Müzesi, Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Merinos Enerji Müzesi, Karagöz Müzesi, Hünkâr Köşkü Müzesi, Bursa Yaşam Kültürü Müzesi, Arkeopark Aktopraklık Höyük / Açıkhava Müzesi, Muradiye El Yazmaları Müzesi, Zindankapı Müzesi, Bursa Mevlevihanesi Müzesi'dir. Ziyaretçi sayıları Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48. Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğü'ne Bağlı Müze Ziyaretçi Sayıları, 2024 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Müze Adı	Ziyaretçi Sayısı
Arkeoloji Müzesi	29,456
Atatürk Müzesi	47,197
Türk İslam Eserleri Müzesi	23,303
Osmanlı Evi Müzesi	19,052
Mudanya Mütareke Evi Müzesi	48,162
İznik Nilüfer Hatun İmareti Türk İslam Eserleri Müzesi	25,470
Yenişehir Şemaki Evi Müzesi	-
İznik Müzesi	25,082
Toplam	217,722

Belediyelere bağlı müzeleri de içeren özel müzelerin 2023, 2024 yılları ziyaretçi verilerine bakıldığında ziyaretçi ilgisinin arttığı, Panorama 1326 Fetih Müzesi, Tofaş Anadolu Arabaları gibi tematik müzelerin ilgi çektiği görülmektedir. Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğünü denetimindeki özel müzelerin 2023 ve 2024 yılındaki ziyaretçi sayıları Tablo 49'da sunulmaktadır.

Tablo 49. Belediye ve Özel Müze Ziyaretçi Sayıları, 2023-2024
(BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu)

Müzenin Adı	Ziyaretçi Sayısı	Ziyaretçi Sayısı
	2023	2024
Bursa Kent Müzesi	112 866	110 812
Merinos Tekstil ve Sanayi Müzesi	75 871	73 819
Bursa Göç Tarihi Müzesi	75 871	73 819
Bursa Merinos Enerji Müzesi	-	-
Bursa Vakıf Kültür Müzesi	75 871	73 819
Muradiye El Yazmaları Müzesi	63 397	96 017
Bursa Yaşam Kültürü Müzesi	24 375	25 499
Karagöz Müzesi	75 271	91 903
Panorama 1326 Fetih Müzesi	569 979	586 478
Mysia Fotoğraf Müzesi	38 149	37 011
Edebiyat Müzesi	15 544	12 282
Dr Hüseyin Parkan Sanlıkol Müzik Enstrümanları Müzesi	10 529	12 375
Dr Ceyhun İRGİL Sağlık Müzesi	-	45 011
Bursa Basın Tarihi Müzesi	-	466
Bursa SMMMO Muhasebe Müzesi	641	698
Bursa Ormancılık Müzesi	4 099	8 134
Tofaş Anadolu Arabaları Müzesi	157 115	226 796
İnegöl Kent Müzesi	66 174	66 157
İnegöl Mobilya Ağaç Sanayii Müzesi	66 174	66 157
Özel İnegöl Sağlık Tarihi, Ambulans ve Oyuncak	16 491	16 765
Gökçen Sanayi ve Klasik Otomobil Müzesi	-	-
Özel Bursa Oyuncak Müzesi	-	1 179
Misi Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi	-	3 355
Aktopraklık Höyük	81 856	43 379
Hünkar Köşkü	31 492	41 048
Genel Toplam	1 561 765	1 712 979

9.6. Bursa Yaşam Endeksi

Yaşam endeksi, bir şehirde ya da ülkede yaşayan insanların yaşam kalitesini ölçen çok boyutlu bir göstergedir. Bursa'nın Türkiye'deki illerle kıyaslandığında göstergelerin tümü değerlendirildiğinde 5. sıradadır. (Tablo 50).

Tablo 50. Bursa İli Yaşam Endeksi İl Sıralaması Ve Endeks Değeri, 2018 (Bursa Valiliği, 2023)

Endeks Konusu	2018	
	Endeks Değeri	İl Sırası
Genel Sıralama	30,43	5

Göstergeler özelinde bakıldığında Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite endeksi, yaşam kalitesi endeksi, istihdam endeksi ve mali endeksin yüksek olduğu görülmektedir. Bu endeksleri sırasıyla erişilebilirlik endeksi, demografik endeks, eğitim endeksi ve sağlık endeksi izlemektedir (Tablo 51).

Tablo 51. Bursa İlindeki Endeks Değerleri ve İl Sıralamaları, 2018 (Bursa Valiliği, 2023)

Endeks Konusu	2018	
	Endeks Değeri	İl Sırası
Genel Sıralama	30,43	5
Demografik Göstergeler	1,14	20
İstihdam Göstergeleri	4,9	7
Eğitim Göstergeleri	2,30	21
Sağlık Göstergeleri	1,02	30
Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite Göstergeleri	11,32	3
Mali Göstergeler	3,29	7
Erişilebilirlik Göstergeleri	1,49	12
Yaşam Kalitesi Göstergeleri	4,91	3

Kırsal alanlar, genellikle gelişmişlik düzeyinin görece düşük olduğu bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye genelinde beş yıllık peryotlarla hazırlanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) çalışmaları, Bursa'nın genel olarak yüksek gelişmişlik düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. 5 yıllık gelişimin incelenmesi amacıyla elde edilen veriler arasında 2017 ve 2022 verileri kullanılmıştır. Ancak ilçe bazında değerlendirildiğinde, Bursa ilçelerinin gelişmişlik düzeylerinin 1. ve 5. kademeler arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Kademe değişimi açısından yalnızca Orhaneli ilçesinde bir farklılık yaşanmış olduğu görülmektedir. Ülke sıralamaları açısından ise Karacabey, Keles, Nilüfer ve Orhangazi ilçe sıralamalarının yükseldiği, ancak kalan tüm ilçe sıralamalarının gerilediği dikkat çekmektedir (Tablo 52).

Tablo 52. Bursa SEGE Değişimi, 2017-2022 (BBB 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu)

İlçe Adı	SEGE 2017		SEGE 2022	
	Sıra	Kademe	Sıra	Kademe
Büyükorhan	747	5	815	5
Keles	564	4	549	4
Harmancık	473	4	533	4
Orhaneli	424	3	524	4
Yenişehir	255	3	318	3
İznik	279	3	302	3
Gürsu	267	3	281	3
Mustafakemalpaşa	235	3	263	3
Orhangazi	227	2	223	2
Karacabey	242	2	208	2
Gemlik	124	2	171	2
Kestel	126	2	166	2
İnegöl	131	2	131	2
Mudanya	136	2	126	2
Yıldırım	119	2	116	2
Osmangazi	23	1	32	1
Nilüfer	9	1	8	1

10. SINIRLILIKLAR

Bu çalışmada yerel düzeyde temel göstergeler çerçevesinde çeşitli veriler derlenmiş ve analiz edilmiştir. Ancak bazı verilerin temin edilememesi, çalışmanın kapsamını belirli yönlerden sınırlamıştır. Başlıca sınırlılıklar şunlardır:

• Nüfus yapısı ile ilgili değerlendirmelerde, göçmen, sığınmacı ve mülteci gruplarına dair veriler ilgili kamu kurumları tarafından paylaşılmadığı için bu nüfus grupları çalışmaya dahil edilememiştir. Bu durum, özellikle demografik yapı, hizmet erişimi ve toplumsal bütünleşme gibi konularda göçmen ve sığınmacılara ilişkin değerlendirmelerin sınırlı kalmasına neden olmuştur.

• Yaşam endeksi verilerinin ilgili kurumlar tarafından güncellenmemiş olması nedeniyle, bu endeksin son durumunu yansıtan veriler çalışmaya eklenememiştir. Yaşam endeksi verilerinin son olarak 2018 yılında paylaşılmış olması nedeniyle en güncel veri olarak 2018 verileri eklenmiştir. Bu eksiklik, yaşam kalitesi göstergelerinin günümüzdeki verilerinin yorumlanmasını kısıtlamıştır.

• Ölüm nedenleri ile ilgili en güncel verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle sağlık göstergeleri bağlamında ölüm nedenlerine ilişkin eğilimlerin değerlendirilmesi çalışmaya dahil edilememiştir.

• Bursa bazında beş yaş altı ölüm hızına ilişkin veriler bulunsa da, beş yaş altı ölüm sayısına ilişkin verilere ulaşılamamıştır. İlgili kurumun web sitesinden elde edilen verilerde Bursa'da bebek ölüm sayıları ve beş yaş altı ölüm sayılarının eşit olması, bu verilerin hatalı olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle Bursa'da beş yaş altı ölüm sayıları eklenmemiştir.

• Güvenlik ve suç verileri kapsamında, emniyet teşkilatları ve ilgili diğer güvenlik kurumlarından güncel ve ayrıntılı verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle suç oranları, suç türleri ve bölgesel güvenlik eğilimleri gibi konulara ilişkin kapsamlı analizler yapılamamıştır.

Tüm sınırlılıklara karşın, var olan veriye dayalı kapsamlı analiz yapılmıştır.

11. SONUÇ

Bursa kentimizin sürdürülebilir kalkınma, çevre sağlığı, sosyal gelişim ve uluslararası işbirliği alanlarındaki potansiyelini ve fragmanlarını ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu rapor, bizler için önemli bir referans niteliği taşımaktadır. Şehri tüm boyutlarıyla anlamamıza ve geliştirme stratejilerimizi uluslararası standartlar ve beklentiler doğrultusunda şekillendirmemize katkı sağlamaktadır.

Raporda yer alan veriler, Bursa'nın demografik ve sosyoekonomik yapısının güçlülüğüne işaret etmekte; nüfusu hızla artarken, yüksekokul ve fakülte mezunu oranlarının yüksek olması, kentimizin nitelikli insan kaynağına sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, genç nüfusun ve eğitim seviyesinin artması, kalkınmamızın temel dinamiklerinden biridir. Öte yandan, sağlık göstergeleri ve yaşam kalitesi ile ilgili eksik veriler olmakla birlikte, kentimizin sağlık turizmi açısından önemli bir merkez olduğu ve termal kaynaklarının, kaplıcaların uluslararası sağlık turizmi ağında öncü konumda olduğu net biçimde görülmektedir.

Çevresel açıdan baktığımızda, Bursa'nın iklim dostu enerji ve iklim politikaları kapsamında başlatılan projeler ve yeşil altyapı uygulamalarıyla, iklim değişikliğine karşı dirençli bir şehir olma yolunda ilerlediği açıktır. Ulaşımda dönüşüm ve enerji verimliliği projeleri ile, kentimizin karbon ayak izinin azaltılması konusunda kararlı adımlar atılmaktadır. Bu çalışmalar, uluslararası ortamda Bursa'nın sürdürülebilirlik alanında örnek olma potansiyelini güçlendirmektedir.

Kültürel ve doğal mirasımızın korunması, kent siluetimizin ve kimliğimizin sürdürülebilirliği açısından da büyük önem taşımaktadır. Özellikle, kentsel dönüşüm projelerinde, tarih ve doğa değerlerimizin gözetilmesi, kentimizin imajını güçlendirecek ve uluslararası platformlarda saygınlığını artıracaktır.

Uluslararası alanda Bursa'yı daha iyi tanıtmak ve kendimizi konumlandırmak adına, 17-19 Haziran 2025 tarihlerinde Bursa'da düzenlenecek Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Yıllık İş Toplantısı ve Teknik Konferansı büyük bir fırsat olacaktır. Bu etkinlik, şehrimizin sağlık, sürdürülebilirlik ve kentsel gelişim alanlarındaki güçlü yanlarını sergilemek, bölgesel ve küresel işbirliği imkanlarını artırmak açısından önemli bir adım olacaktır. Ayrıca bu çalışma bir ön rapor niteliğinde olup, daha sonra yeni göstergelerle kent profili yayınlanacaktır.

Sonuç olarak, bu rapor bize, Bursa'nın sadece yerel dinamikleriyle değil, uluslararası standartlar ve hedefler doğrultusunda da hareket etmesi gerektiğini göstermektedir. Şehrimizin sürdürülebilir bir geleceğe ulaşması, bütün paydaşların ortak vizyon ve çalışmalarına bağlıdır.

Bursa, sahip olduğu doğal, kültürel ve beşeri sermayesi ile, bölgesel kalkınma ve yeşil dönüşüm odaklı çalışmalarla, uluslararası platformlarda söz sahibi olmayı hak eden bir kenttir.

KAYNAKLAR

Ağın, S. 2014. Bursa Hanlar Bölgesi'ndeki Kentsel Dış Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Bursa.
BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi – Konut Hakkı Genel Yorumu (Genel Yorum No. 4): https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx □cite □turn0search0□
Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2024.
Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Çevre Sorunları Analiz Raporu, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli İklim Değişikliği Analiz Raporu, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Makroform, Yerleşme ve Dirençlilik Analiz Raporu, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Nüfus, Göç ve Demografik Yapı Analiz Raporu, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Tarım ve Kırsal Alanlar Analiz Raporu, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Turizm Analiz Raporu, 2025.
Bursa Büyükşehir Belediyesi 2050 Yılı 1/100.000 Ölçekli Bursa İli Yerbilimleri Analiz Raporu, 2025.
Bursa Valiliği, 2023. Bursa 2023 Sosyo-Ekonomik Göstergeler.
BUSKİ, 2024, Bursa Su Kaynakları Verileri, Bursa.
Google Earth, 2025
Kaplanoğlu, R. 2008. Bursa'nın Kentsel Gelişimi. Bursa Defteri, 31:42
Keleş Eriçok, A. 2014. Bursa Tarihi Ticaret Merkezinde 16. Yüzyıldan Günümüze Ticari Fonksiyonların Değişimi. Planlama Dergisi, 24(3): 173-181.
Kırayoğlu, K. 2004. Bir Osmanlı Şehri Bursa'da Şehir Merkezi/Hanlar Bölgesi Sorunsalı. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
Köprülü Bağbancı, Ö. 2007. Bursa Hanlar Bölgesi Değişim Ve Dönüşüm Sürecinin İncelenmesi Ve Bölgenin Korunması Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
Saint-Laurent, B. 1999. Bir Tiyatro Amatörü: Ahmed Vefik Paşa ve 19. yüzyılın Son Çeyreğinde Bursa'nın Yeniden Biçimlenmesi, Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, (Editör: P.Dumont ve F. Georgeon), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
Tekeli, İ. 1999. Bursa'nın Tarihinde Üç Ayrı Dönüşüm Dönemi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Uluslararası Kongresi, 6-8 Mayıs 1999, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, s.7-30, Bursa
Tekeli, İ. 1998. Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Dergisi,; Tarih Vakfı Yayınları, 1-24.
Türkiye İstatistik Kurumu. (2000). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2000. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2010. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2020. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023. https://data.tuik.gov.tr
Türkiye İstatistik Kurumu. (2025). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024. https://data.tuik.gov.tr
Vural Arslan, T. 2015. Developıng A Strategıc Approach For Managıng Sustaınable Revıtalısatıon In World Herıtage Sıtes: Historical Bazaar And Khans District, Bursa – Turkey. International Journal of Architectural Research, 9(1): 289-304.
Yıldız, M. 2000. 1855 Bursa Depremleri. Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri Bildiriler. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 2.Baskı, 119-140.

2025 DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı Bursa Konferansı

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Mustafa BOZBEY
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI